

รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรอง
และคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to privacy)

โดย

๑. รศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ	ที่ปรึกษาโครงการ
๒. ผศ.ดร.นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์	หัวหน้าโครงการ
๓. นางสาวเรวดี ขวัญทองยิ้ม	นักวิจัย

เสนอต่อ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สารบัญ

ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรอง
และคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy)

	หน้า
บทนำ	I
๑ หลักสากลที่รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลธรรมดา	I
๑.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights of ๑๙๔๘)	I
๑.๒ อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and fundamental Freedoms)	II
๑.๓ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data)	III
๑.๓.๑ Guidelines on the protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data ขององค์การเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)	III
๑.๓.๒ Data Protection Directive ของสหภาพยุโรป (European Union (EU))	IV
๒ หลักสากลที่รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง	IV
๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง	V
๒.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง	VI
๒.๓ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีอาญา (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners)	VI
บทที่ ๑ ข้อความคิดเกี่ยวกับสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว	๑
๑ แนวคิดและพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว	๑
๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว	๑
๑.๑.๑ มหากฎบัตรแมกนา คาร์ตาร์ (The Great Charter) ของประเทศอังกฤษ	๑
๑.๑.๒ คำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence)	๒

๑.๑.๓ คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส (La Declaration des Droits de L’Homme et du citoyen)	๒
๑.๒ พัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัว	๓
๑.๓ ขอบเขตและคำนิยามของ “สิทธิในความเป็นส่วนตัว (right to privacy)”	๔
๑.๔ ประเภทของสิทธิในความเป็นส่วนตัว	๖
๑.๔.๑ ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัว (Information Privacy)	๖
๑.๔.๒ ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับเนื้อตัวและร่างกาย (Bodily Privacy)	๗
๑.๔.๓ ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Privacy of Communication)	๗
๑.๔.๔ ความเป็นส่วนตัวในการอยู่หรือพักอาศัย (Territorial Privacy)	๗
๑.๕ การแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย	๗
บทที่ ๒ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในต่างประเทศ	๑๑
๒.๑ สิทธิในความเป็นส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองตามกรอบอนุสัญญาแห่งยุโรป ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน	๑๑
๒.๒ สิทธิในความเป็นส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส	๒๑
๒.๒.๑ มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายทั่วไป	๒๓
๒.๒.๒ มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ	๓๓
๒.๒.๓ การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง	๓๗
๒.๓ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี	๓๘
๒.๓.๑ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไป	๓๙
๒.๓.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง	๔๓
๒.๔ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหรัฐอเมริกา	๔๕
๒.๔.๑ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไป	๔๕
๒.๔.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง	๕๐
๒.๕ ตัวอย่างคดีร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำขององค์กรของรัฐอื่นเป็นการแทรกแซง สิทธิในชีวิตของบุคคล	๕๒

	หน้า
บทที่ ๓ กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว	๖๔
๓.๑. ประเภทของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว	๖๔
๓.๑.๑ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล	๖๕
๓.๑.๒ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	๖๕
๓.๑.๓ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร	๖๖
๓.๑.๔ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการอยู่หรือพักอาศัย	๖๖
๓.๒ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามกฎหมายไทย	๖๗
๓.๓ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามกฎหมายไทย	๖๘
 บทที่ ๔ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับการตรวจสอบการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล	 ๗๐
๔.๑ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๗๐
๔.๒ กรณศึกษาเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว	๗๑
๔.๒.๑ กรณีการจัดให้ผู้ป่วยโรคเอดส์เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์ โดยที่ผู้ป่วยนั้นมีได้แสดงความประสงค์ที่จะเข้ารับการอบรม	๗๓
๔.๒.๒ กรณีการนำศพผู้ป่วยโรคเอดส์มาจัดแสดงนิทรรศการ โดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ป่วยนั้น	๗๕
๔.๒.๓ กรณีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเวชระเบียน	๗๘
๔.๒.๔ กรณีการติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ	๘๑
๔.๒.๕ กรณีการเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนในรถโดยสารระหว่างจังหวัดอันเป็นการรบกวนผู้โดยสาร	๘๓
๔.๒.๖ กรณีการปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทางหรือรถไฟฟ้าอันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอก	๘๕
๔.๒.๗ กรณีการถ่ายภาพของผู้อื่นโดยผู้ที่ถูกถ่ายหน้านั้นไม่ได้ให้ความยินยอมและนำไปพิมพ์เผยแพร่	๘๘
๔.๒.๘ กรณีเรือนจำหรือห้องขังมีความเป็นอยู่อย่างแออัด ขาดสุขลักษณะที่ดี	๙๒
๔.๒.๙ กรณีการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำ	๙๓
๔.๒.๑๐ กรณีการติดตั้งโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ในห้องขังของผู้ต้องขัง หรือสถานที่สาธารณะ	๙๙
๔.๒.๑๑ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือการเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ	๑๐๒

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๑๐๖

บรรณานุกรม

๑๑๐

บทนำ

สิทธิในความเป็นส่วนตัวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง ซึ่งมีที่มาจากคำสอนในศาสนาคริสต์ที่ว่ามนุษย์ทุกคนเสมอเหมือนกันในสายตาของพระเจ้า มนุษย์จึงมีความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคเท่าเทียมกัน การกระทำใดๆ ที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายสิ่งเหล่านี้เป็นการกระทำที่ผิด คำสอนดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ (Natural right) ที่ว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์คือธรรมชาติ และมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับสิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคกัน สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและมีอาจจะก้าวล่วงได้ ดังนั้น บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัว และสามารถกระทำการใดๆ ก็ได้ตราบเท่าที่ไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ผิดกฎหมาย

๑. หลักสากลที่รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลธรรมดา

โดยที่สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งนี้เอง การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาสิทธิในความเป็นส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายต่างๆ อันเป็นหลักสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights of 1948) ประการหนึ่ง และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) อีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวโดยสังเขปในส่วนนี้ได้ ดังนี้

๑.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (Universal Declaration of Human Rights of 1948)

เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญสมัยที่ ๓^๑ ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลกอย่างแท้จริง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจึงถือว่าเป็นเอกสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอันเป็นมาตรฐานสากลที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำขึ้น นอกจากนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวยังเป็นพื้นฐานของการตรากฎหมายและการทำข้อตกลงระหว่างประเทศ

^๑ การประชุมดังกล่าวได้จัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้รับการประกาศในรัฐกิจจานุเบกษาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส (le Journal Officiel) เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๙

ด้านสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ ในระยะเวลาต่อมาอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

สิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองในฐานะเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งเป็นครั้งแรกในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘^๒ โดยรับรองและคุ้มครองไว้ในข้อ ๑๒ ความว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงเกียรติยศและชื่อเสียงมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการหลอกลวงดังกล่าวนี้”^๓

๑.๒ อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms)^๔

อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นข้อตกลงที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้บังคับในระหว่างประเทศต่างๆ ในสหภาพยุโรป โดยรับแนวความคิดมาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น อนุสัญญาแห่งยุโรปฉบับนี้มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองและพัฒนาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระหว่างประเทศภาคีสมาชิก โดยกำหนดหลักการเบื้องต้นที่มุ่งหมายเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิบางประการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ

อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ก็ได้รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้โดยชัดแจ้งในข้อ ๘ ของอนุสัญญา ความว่า

“๑ .บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ที่อยู่อาศัย และการสื่อสาร

๒ .การแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้อีกเฉพาะแต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และการแทรกแซงดังกล่าวเป็นมาตรการที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งชาติ ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

^๒ ฉบับแปลและเรียบเรียงโดย คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO); และฉบับแปลและเรียบเรียงโดยกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ (กรกฎาคม ๒๕๕๑)

^๓ Article 12

No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy family, home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation, Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.

^๔ <http://conventions.coe.int>

อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ลงนามเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๑๙๕๐ และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๑๙๕๓

ของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น”^๕

๑.๓ สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data)

สิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Personal data) ได้รับการรับรองและคุ้มครองเป็นการเฉพาะในระดับระหว่างประเทศ ได้แก่ กฎเกณฑ์เพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามแนวทางปฏิบัติขององค์การเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และของสหภาพยุโรป ดังนี้

๑.๓.๑ Guidelines on the protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data ขององค์การเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)

แม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (The Universal Declaration of Human Rights 1948) ได้วางหลักประกันขั้นพื้นฐานในการรับรองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลไว้อย่างกว้างๆ แล้วก็ตาม แต่เมื่อเข้าสู่ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารซึ่งมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ สามารถเคลื่อนย้ายและเชื่อมโยงกันได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่อีกต่อไปจากความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่นได้โดยง่าย จากปัญหาดังกล่าวองค์การเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) จึงได้มีแนวคิดที่จะวางกรอบเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพิ่มขึ้นจากการคุ้มครองสิทธิโดยทั่วไป ซึ่งหลักเกณฑ์การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ Guidelines on the protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data ขององค์การเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งมีหลักการที่สำคัญจำนวน ๘ ประการ ดังนี้

(๑) หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นต้องชอบด้วยกฎหมายและต้องใช้วิธีการที่เป็นธรรมและเหมาะสม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นต้องให้เจ้าของข้อมูลรู้เห็น รับรู้ หรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

(๒) หลักคุณภาพของข้อมูล ข้อมูลจะต้องถูกต้อง สมบูรณ์ หรือทำให้เป็นปัจจุบันหรือทันสมัยอยู่เสมอ

^๕ Article 8 – Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

(๓) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมนั้น เก็บรวบรวมไปเพื่ออะไร พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาที่เก็บรวบรวมหรือรักษาข้อมูลนั้น ตลอดจนกรณีที่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่นว่านั้นไว้ให้ชัดเจน

(๔) หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้ สาระสำคัญคือ ข้อมูลส่วนบุคคลนั้น จะต้องไม่มีการเปิดเผย ทำให้มีหรือปรากฏในลักษณะอื่นใด ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(๕) หลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูล สาระสำคัญคือ จะต้องมีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันความเสี่ยงภัยใดๆ ที่อาจจะทำให้ข้อมูลนั้นสูญหาย เข้าถึง ทำลาย ใช้ ดัดแปลงแก้ไข หรือเปิดเผยโดยมิชอบ

(๖) หลักการเปิดเผยข้อมูล สาระสำคัญคือ ควรมีการประกาศนโยบายฯ ให้ทราบโดยทั่วกัน หากมีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ก็ควรเปิดเผยหรือประกาศไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งให้ข้อมูลใดๆ ที่สามารถระบุเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐผู้ให้บริการ ที่อยู่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลด้วย

(๗) หลักการมีส่วนร่วมของบุคคล สาระสำคัญคือ ให้บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งหรือยืนยันจากหน่วยงานของรัฐที่เก็บรวบรวมหรือจัดเก็บข้อมูลทราบว่า “หน่วยงานของรัฐนั้นๆ ได้รวบรวมข้อมูลหรือจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม”

(๘) หลักความรับผิดชอบ สาระสำคัญคือ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตามนโยบายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

๑.๓.๒ Data Protection Directive ของสหภาพยุโรป (European Union (EU))

ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ สหภาพยุโรปได้ออกหลักเกณฑ์ฉบับหนึ่งเรียกว่า “Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data” ทั้งนี้ เพื่อผลักดันให้กฎหมายในกลุ่มประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องกัน ในการให้หลักประกันที่ดีเพียงพอต่อการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของพลเมืองของสหภาพยุโรปและเพื่อให้การส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลภายในประเทศสมาชิกเป็นไปโดยเสรี ปราศจากข้อจำกัดที่เกิดจากความแตกต่างกันของกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ภายในของประเทศต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ดังนี้^๖

^๖ “กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” ,เอกสารประกอบการบรรยาย โดย นายไพโรจน์ วายุภาพ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมีแนวทางการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกัน

๒. เพื่อให้มีการส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลภายในประเทศสมาชิก

ขอบเขตการบังคับใช้

๑. การประมวลผลข้อมูลโดยวิธีการปกติ (manual)
๒. การประมวลผลข้อมูลโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอัตโนมัติ (electronic or automatic)

สาระสำคัญ

๑. การรักษาคุณภาพของข้อมูล
๒. มาตรฐานของการประมวลผลข้อมูลที่ชอบด้วยกฎหมาย
๓. การประมวลผลข้อมูลชนิดพิเศษ
๔. สิทธิในการได้รับแจ้งข้อมูลต่างๆ ของเจ้าของข้อมูล
๕. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลของเจ้าของข้อมูล
๖. สิทธิในการคัดค้านการประมวลผลข้อมูลของเจ้าของข้อมูล
๗. การรักษาความปลอดภัยในการประมวลผลข้อมูล
๘. การส่งผ่านข้อมูลส่วนบุคคลไปยังประเทศที่สาม

๒. หลักสากลที่รับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขัง

นอกจากสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลในฐานะที่เป็นสิทธิมนุษยชนจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์พิเศษ เช่น ผู้ต้องขังก็ได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีอาญา (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners)

๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนรับรองสิทธิของผู้ต้องโทษไว้ใน ข้อ ๕ ว่า “บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ด้วยความทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือหยามเกียรติมิได้”

๒.๒ กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)) ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ต้องขัง^๗

ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องขังไว้ในข้อ ๗ การห้ามการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และเพิ่มเติมหลักประกันสิทธิในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในข้อ ๑๐ ดังนี้

(๑) การรับรองสิทธิของผู้ต้องขัง

บุคคลจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลจะถูกใช้ในการทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรีของบุคคลนั้นมิได้ (ข้อ ๗)

(๒) หลักประกันสิทธิในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

- บุคคลทั้งหลายที่ถูกรีดรอนสิทธิเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม และได้รับการเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (ข้อ ๑๐ (๑))

- พึงจำแนกผู้ต้องขังออกจากผู้ต้องโทษในเรือนจำและพึงได้รับ การปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแก่สถานะอันมิใช่เป็นผู้ต้องโทษ (ข้อ ๑๐(๒) (ก))

- พึงแยกตัวผู้ต้องขังที่กระทำผิดที่เป็นเยาวชนออกจากผู้ใหญ่และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ (ข้อ ๑๐ (๒) (ข))

- ระบบราชทัณฑ์พึงประกอบด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษด้วยความมุ่งหมายสำคัญที่จะทำให้มีการกลับเนื้อกลับตัวและการฟื้นฟูทางสังคม พึงจำแนกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนออกจากผู้ใหญ่และได้รับการปฏิบัติตามความเหมาะสมแก่วัย และสถานะทางกฎหมาย (ข้อ ๑๐ (๓))

๒.๓ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง คดีอาญา (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners) ได้กำหนดไว้ดังนี้

(๑) การแยกประเภทของผู้ต้องขัง ควรแยกผู้ต้องขังเหล่านี้ออกจากกัน คือ ผู้ต้องขังเพศชายกับเพศหญิง ผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณากับนักโทษเด็ดขาด ผู้ต้องโทษ กักขังเกี่ยวกับหนี้สินคดีแพ่งอื่นๆ กับผู้ต้องโทษคดีอาญา ผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนกับผู้ใหญ่

(๒) ห้องพัก ไม่ควรใช้ห้องนอนรวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป และจะต้องมี พื้นที่แสงสว่าง ห้องน้ำ ตลอดจนควรมีการทำความสะอาดอยู่เสมอ

(๓) อนามัยส่วนบุคคล ผู้ต้องขังควรได้รับการน้ำดื่ม กระจกชำระและ สิ่งอื่นที่ใช้รักษาความสะอาดในร่างกาย

^๗<http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/iccprt.pdf> (ฉบับแปลและเรียบเรียงโดย กระทรวงการต่างประเทศ)

(๔) เสื้อผ้าและที่นอน

- ผู้ต้องขังที่มีได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเอง จะได้รับบริการเสื้อผ้าที่เหมาะสมและบริการซักล้างตามที่กำหนด

- ผู้ต้องขังที่อยู่นอกเรือนจำได้รับอนุญาตที่จะใช้เสื้อผ้าของตนเอง
- ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับที่นอนส่วนตัว และสะอาด

(๕) อาหาร ผู้ต้องขังควรได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขอนามัยตลอดจนได้ดื่มน้ำเมื่อร่างกายต้องการ

(๖) การออกกำลังกายและเล่นกีฬา ผู้ต้องขังทุกคนที่มีได้ทำงานกลางแจ้ง ควรจะมีเวลาออกกำลังกายกลางแจ้งอย่างน้อยวันละหนึ่งชั่วโมง ส่วนผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชน จะได้รับการฝึกกายบริหาร

(๗) การให้บริการทางการแพทย์

- ในเรือนจำควรมีแพทย์รักษาโรคทั่วไปและพหุมีความรู้ทางจิตเวช ตรวจรักษาอยู่เป็นประจำ

- ผู้ต้องขังซึ่งจำต้องได้รับการรักษาพยาบาลเป็นกรณีพิเศษจะได้รับการส่งตัวไปรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลซึ่งรักษาประชาชนทั่วไปหรือได้รับการรักษาในที่ที่จัดไว้โดยเฉพาะ

- ควรมีทันตแพทย์ให้บริการแก่ผู้ต้องขังทุกคน
- ควรมีบริการดูแลหญิงมีครรภ์โดยพยาบาลผดุงครรภ์
- ผู้ต้องขังทุกคน ควรได้รับการตรวจร่างกายหลังจากถูกส่งตัวเข้ามาในเรือนจำ ส่วนผู้ต้องขังที่พบว่ามีความผิดปกติต้องแยกขัง
- แพทย์ต้องตรวจร่างกายแก่ผู้ต้องขังทุกวันไม่ว่าจะได้รับการร้องขอหรือถูกส่งตัวมาให้รักษา

- แพทย์ต้องรายงานต่อพืคดีในกรณีที่สุขภาพของผู้ต้องขัง อาจเป็นอันตรายจากการที่จะให้จำคุกต่อไป หรือภายใต้การรับอาหาร อนามัย ที่นอน หรือเสื้อผ้าภายในเรือนจำ

(๘) วินัยและการลงโทษ

- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวินัยของผู้ต้องขังไม่ควรจะเคร่งครัดไปกว่าที่จำเป็นเพื่อให้เขาอยู่ภายใต้การควบคุมและปฏิบัติตามคำสั่ง

- ห้ามใช้ผู้ต้องขังคนใดทำงานเกี่ยวกับการรักษาวินัย
- การกระทำใดถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดวินัย และการรับโทษต้องกำหนดไว้ในกฎหมายหรือข้อบังคับ และผู้ต้องขังสามารถต่อสู้ข้อกล่าวหาได้
- ห้ามมิให้ลงโทษแก่ผู้ต้องขังในลักษณะที่ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดความเป็นมนุษย์ลง ซึ่งหมายรวมถึง การเขียนตี การขังในห้องมืด เป็นต้น

- ก่อนที่จะลงโทษต่อร่างกายของผู้ต้องขัง ต้องปรึกษาแพทย์ก่อนว่าการลงโทษดังกล่าวจะมีผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของผู้ต้องขังหรือไม่

(๙) การใช้เครื่องพันธนาการ ห้ามใช้กุญแจมือ ช้อน คา และเสื้อทรมานหรือเครื่องพันธนาการอื่นๆ เพื่อการลงโทษ และห้ามมิให้ใช้โซ่หรือตรวนเป็นเครื่องมือพันธนาการ เว้นแต่จะป้องกันการหลบหนีในระหว่างย้ายผู้ต้องขัง เพื่อเหตุผลทางการแพทย์หรือโดยคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำเพื่อป้องกันการทำลายทรัพย์สิน

(๑๐) สิทธิในการได้รับแจ้งและการร้องทุกข์

- เมื่อแรกจับเข้ามาในเรือนจำ ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการแจ้งในเรื่องระเบียบ ข้อบังคับในเรือนจำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตน โดยพนักงานเจ้าหน้าที่เองหรือโดยการร้องขอของตน

- ผู้ต้องขังมีสิทธิร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำในท้องที่นั้นหรือในส่วนกลาง หรือต่อศาลอย่างเป็นทางการโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบในเรื่องราวที่ร้องทุกข์และมีโอกาสที่จะแจ้งด้วยวาจาต่อพนักงานสอบสวนในเรื่องนี้โดยปราศจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

- เว้นแต่จะปรากฏหลักฐานไม่เพียงพอ คำร้องทุกข์ทุกฉบับจะต้องได้รับการดำเนินการโดยทันที และได้รับคำตอบโดยไม่ชักช้า

(๑๑) การติดต่อกับภายนอก

- ผู้ต้องขังได้รับการอนุญาตให้ติดต่อกับครอบครัวและเพื่อนอย่างสม่ำเสมอทั้งทางจดหมายและการเยี่ยมเยียน

- ผู้ต้องขังซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ มีสิทธิติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของสถานทูตของตนหรือขององค์การระหว่างประเทศที่มีผลประโยชน์เกี่ยวกับตน

- ผู้ต้องขังจะต้องได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันหรือที่น่าสนใจ

(๑๒) หนังสือ เรือนจำทุกแห่งจะต้องมีห้องสมุดสำหรับให้ผู้ต้องขังได้อ่าน

(๑๓) ศาสนา

- ถ้าเรือนจำใดมีผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาเดียวกันมากพอสมควรจะต้องมีการตั้งศาสนาจารย์นั้นๆ เป็นอนุศาสนาจารย์ เพื่อให้บริการแก่ผู้ต้องขัง

- ผู้ต้องขังจะไม่ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา หรือไม่ปฏิเสธไม่ให้เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

- ถ้าสามารถปฏิบัติได้ ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องได้อนุญาตดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับศาสนาของตนจนเป็นที่พอใจ และสามารถครอบครองหนังสือที่เกี่ยวกับศาสนานั้นได้

(๑๔) การดูแลทรัพย์สินของผู้ต้องขัง

- เงินหรือของมีค่าของผู้ต้องขัง ซึ่งไม่ได้รับการอนุญาตให้เก็บไว้เป็นส่วนตัว จะได้รับการเก็บรักษาในที่ปลอดภัยจนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว

- เงินหรือสิ่งของอื่นที่ผู้ต้องขังได้รับจากบุคคลภายนอกจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน

- แพทย์จะเป็นผู้วินิจฉัยว่า ผู้ต้องขังสามารถนำยาประจำตัวเข้ามาในเรือนจำได้หรือไม่

(๑๕) การแจ้งเกี่ยวกับการตาย เจ็บป่วย หรือการโอนตัวผู้ต้องขัง

- คู่สมรส หรือญาติของผู้ต้องขังจะได้รับการแจ้งว่าผู้ต้องขังถึงแก่ความตาย หรือเจ็บป่วยอย่างหนัก หรือการส่งตัวผู้ต้องขังไปยังเรือนจำเพื่อบำบัดทางจิต

- ผู้ต้องขังจะได้รับการแจ้งข่าวการตาย หรือเจ็บป่วยอย่างหนักของญาติสนิทของตนในกรณีที่ญาติเจ็บป่วยอาการหนักมาก ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับอนุญาตให้ไปเยี่ยมได้

- ผู้ต้องขังทุกคนมีสิทธิแจ้งให้ครอบครัวของตนทราบในทันทีที่ถูกส่งตัวไปในเรือนจำหรือเมื่อถูกโอนไปยังเรือนจำอื่น

(๑๖) การย้ายผู้ต้องขัง

- การย้ายผู้ต้องขังเข้าหรือออกเรือนจำ พึงระวังให้อยู่ในสายตาของประชาชนน้อยที่สุดและการควบคุมจะต้องกระทำไปในทางที่มีให้ผู้ต้องขังได้รับการคุ้มครองหรือเหยียดหยาม

- ยานพาหนะที่ใช้ลำเลียงผู้ต้องขัง ทางราชการต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย

(๑๗) การตรวจเรือนจำควรให้ผู้ตรวจราชการที่ทรงคุณวุฒิและชำนาญงานไปตรวจเรือนจำอย่างสม่ำเสมอ และผู้มีอำนาจบริหารตามกฎหมายเป็นผู้แต่งตั้งผู้ตรวจราชการเรือนจำให้มีหน้าที่โดยเฉพาะในการตรวจก็เพื่อให้เรือนจำบริหารงานไปตามกฎหมายและข้อบังคับที่ตราไว้ และตรงตามความมุ่งหมายของการลงโทษและวิธีการอบรมแก้ไข

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติปรากฏข้อเท็จจริงให้เห็นอยู่เนืองๆ เกี่ยวกับการกระทำอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือเป็นการรุกรานสิทธิในความเป็นส่วนตัวในประเทศต่างๆ โดยทั่วไปสำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน มีการกระทำในลักษณะต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคล และนำมาซึ่งปัญหาในการตรวจสอบและพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยว่าการกระทำนั้นๆ เป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือในทางตรงกันข้ามเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลซึ่งขัดต่อสิทธิมนุษยชนตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

การศึกษาวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของประเทศไทยและของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำอันอาจเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวผ่านคดีและเรื่องราวเรียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการศึกษาวิเคราะห์มากำหนดขอบเขตและแนวทางในการใช้อำนาจตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของ

บุคคลเป็นสำคัญ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้นำปัญหาเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลต่างๆ และในลักษณะต่างๆ ที่มีการร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาใช้เป็นกรณีศึกษาในงาน ศึกษาวิจัยนี้เพื่อนำปัญหาต่างๆ มาศึกษาวิเคราะห์และจัดทำความเห็นพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ โดยจะได้ กล่าวถึงสภาพปัญหา การวิเคราะห์ และข้อเสนอแนะในรายงานการศึกษาวิจัยบทที่ ๔ โดยละเอียดต่อไป

บทที่ ๑

ข้อความคิดเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัว

๑. แนวคิดและพัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัว

๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัว

สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิทธิประการหนึ่งที่อยู่ในสิทธิมนุษยชน การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาสิทธิมนุษยชนควบคู่กันไปด้วย แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นจากคำสอนของศาสนาคริสต์ซึ่งสอนว่ามนุษย์ทุกคนเสมอเหมือนกันในสายตาของพระเจ้า ผู้เป็นเจ้า มนุษย์จึงมีความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคเท่าเทียมกัน การกระทำใดๆ ที่ลิดรอนหรือทำลายสิ่งเหล่านี้เป็นการกระทำที่ผิดซึ่งคำสอนของศาสนาคริสต์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดเรื่องกฎหมายและสิทธิตามธรรมชาติที่มีความเชื่อว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์คือธรรมชาติและมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับสิทธิในชีวิตสิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคกัน สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและมิอาจจะก้าวล่วงได้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าคำสอนของศาสนาคริสต์และหลักกฎหมายและสิทธิตามธรรมชาติ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้น

เมื่อคำสอนของศาสนาคริสต์และแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติมีการเผยแพร่จากนักปราชญ์ไปสู่การเมืองและประชาชน ประกอบกับเกิดปัญหาที่ผู้ใช้อำนาจปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขตก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง จนกระทั่งต้องจัดทำข้อตกลงระหว่างประชาชนและผู้ใช้อำนาจปกครองในรูปแบบของเอกสารรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งข้อตกลงที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสิทธิความเป็นส่วนตัวที่สำคัญมี ๓ ฉบับ ได้แก่

๑.๑.๑ The Great Charter หรือมหากฎบัตรแมกนา คาร์ตา (Magna Carta) ของประเทศอังกฤษ

กฎบัตรดังกล่าวมีที่มาจากตอนต้นศตวรรษที่ ๑๓ พระเจ้า John ซึ่งเป็นกษัตริย์ของประเทศอังกฤษใช้อำนาจปกครองอย่างไม่เป็นธรรม จนในที่สุดมีการต่อต้านจากผู้ใต้ปกครองและบังคับให้พระเจ้า John ประกาศใช้กฎหมายฉบับหนึ่งคือ The Great Charter เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ค.ศ. ๑๒๑๕^๘ กฎบัตรฉบับดังกล่าวถือเป็นเอกสารชิ้นแรกทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยกฎบัตรดังกล่าวมีสาระสำคัญเป็นการคุ้มครองประชาชนจากการกระทำตามอำเภอใจของผู้ใช้อำนาจปกครอง

^๘ กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พ.ศ. ๒๕๓๘
หน้า ๒๕

๑.๑.๒ คำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence)

ที่มาของคำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา มีสาเหตุมาจากการที่ประเทศอังกฤษออกกฎหมายเก็บภาษีจากดินแดนอาณานิคมในจำนวนที่สูงมากจนเกิดการต่อต้านจากดินแดนอาณานิคมอย่างรุนแรง ทำให้ดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษจำนวน ๑๓ มลรัฐในทวีปอเมริกาตัดสินใจแยกตัวออกจากประเทศอังกฤษและได้จัดตั้งเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาขึ้นและมอบหมายให้นาย Thomas Jefferson ยกร่างคำประกาศอิสรภาพ (The Declaration of Independence) และมีการประกาศเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ โดยคำประกาศอิสรภาพได้ยืนยันถึงสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน^๙ ต่อมาเมื่อได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้นและประกาศใช้เมื่อ ๑๗ กันยายน ค.ศ. ๑๗๘๗ ในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญได้มีการรับรองหลักการของประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Declaration of Independence) ไว้ว่า “เราประชาชนแห่งสหรัฐเพื่อที่จะจัดตั้งสหภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสถาปนาความยุติธรรม เพื่อที่จะประกันความสงบภายในเพื่อที่จะทำให้มั่นคงซึ่งเสรีภาพที่ได้รับมาแก่ตัวเราเองและชนชั้นหลัง จึงได้บัญญัติและสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้สำหรับสหรัฐอเมริกา”

๑.๑.๓ คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส (La Declaration des Droits de L’Homme et du citoyen)

ที่มาของคำประกาศฯ ฉบับนี้เกิดจากเหตุการณ์ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสในศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นกษัตริย์ที่อ่อนแอและเศรษฐกิจของประเทศที่ย่ำแย่ มีการเก็บภาษีไม่เป็นธรรม ประกอบกับการเผยแพร่แนวคิดของนักปราชญ์ต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้ประชาชนของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสก่อการปฏิวัติครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ โดยเข้าทำลายคุกซึ่งกักขังนักโทษการเมืองและได้จับกุมชนชั้นปกครองมาประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก

ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ประกาศใช้ “คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมืองของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส” (“La Declaration des Droits de L’Homme et du citoyen”) ซึ่งมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นถึงเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน และสิทธิที่มีอยู่โดยธรรมชาติซึ่งได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะมีเสรีภาพ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะมีความปลอดภัย และสิทธิที่จะต่อต้านการกดขี่ สิทธิตามธรรมชาติเหล่านี้จะต้องไม่ถูกกลืนรองและเสรีภาพมีขอบเขตที่กว้างขวางตราบเท่าที่ไม่เป็นการรบกวนสิทธิของผู้อื่น

^๙ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน: วิชาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ , พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๗, หน้า ๕๙-๖๐

คำประกาศนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นเอกสารชิ้นแรกที่มีการแบ่งแยกระหว่างสิทธิมนุษยชนกับสิทธิพลเมือง โดยให้ความหมายสิทธิมนุษยชนไว้ว่าเป็นสิทธิพื้นฐาน (Fundamental Right) เพราะเป็นสิทธิที่ดำรงอยู่ก่อนรัฐ ส่วนสิทธิพลเมืองเป็นสิทธิที่รัฐและกฎหมายบ้านเมืองกำหนดให้ สิทธิพลเมืองจึงต้องอยู่ภายใต้สิทธิมนุษยชน โดยหลักการสำคัญที่คำประกาศฯ วางไว้คือ หลักว่าด้วยเสรีภาพซึ่งถือเป็นสิทธิประการแรกของมนุษย์ หลักว่าด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย และหลักว่าด้วยความเสมอภาค ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าคำประกาศฉบับดังกล่าวเป็นเอกสารทางสิทธิมนุษยชนที่สำคัญและถูกนำมากล่าวอ้างทั้งในการเผยแพร่ การศึกษา และเพื่อเป็นเหตุผลสนับสนุนในการต่อสู้เพื่อมนุษยชน^{๑๐}

๑.๒ พัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัว

แม้ประเทศต่างๆ จะมีออกกฎบัตรและคำประกาศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนออกมาใช้บังคับ แต่ก็ยังเป็นเพียงความพยายามที่จะสร้างหลักประกันสิทธิมนุษยชนขึ้นภายในประเทศนั้นๆ เท่านั้น มิได้มีสถานะเป็นหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศแต่อย่างใด ประกอบกับหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงในประเทศต่างๆ สังคมระหว่างประเทศจึงมีแนวความคิดที่จะผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนให้เป็นเรื่องระหว่างประเทศหรือสิทธิระหว่างประเทศที่ทุกประเทศจะต้องเข้าไปช่วยเหลือเพื่อยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการก่อตั้งองค์การสหประชาชาตินี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสถาบันระดับชาติเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในเวลาต่อมา

ในกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งเป็นตราสารที่ก่อตั้งองค์การสหประชาชาติได้แสดงให้เห็นเจตจำนงของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติไว้ว่า

“เราประชาชนแห่งสหประชาชาติมีความมุ่งมั่นที่จะปกป้องลูกหลานเราจากหายนะแห่งสงครามซึ่งนำความวิบัติอย่างสุดพรรณาสู่มวลมนุษยชาติในชั่วชีวิตเราถึงสองครั้ง และยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งมนุษย์ในสิทธิอันเท่าเทียมกันระหว่างประชาชนน้อยใหญ่ และสถาปนาสภาวะการณ์อันจะธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและความเคารพในพันธกรณีอันเกิดจากสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศ และส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้นในเสรีภาพที่กว้างขึ้น^{๑๑}”

แม้ตราสารก่อตั้งองค์การสหประชาชาติจะกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ก็ตาม แต่เป็นการกำหนดหน้าที่ของประเทศสมาชิกเท่านั้น มิได้รับรองว่าบุคคลเป็นผู้ทรงสิทธิมนุษยชนโดยตรงในทางระหว่างประเทศแต่อย่างใด แต่เจตจำนงร่วมกันของประเทศต่างๆ เพื่อรับรองและคุ้มครอง

^{๑๐} โกดิน พลกุล, ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑, หน้า ๘๗

^{๑๑} เสรี นนทสุติ, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) หมวดองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ เรื่อง ๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๔๕, หน้า ๘

สิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศและกำหนดรับรองว่าบุคคลเป็นผู้ทรงสิทธิต่างๆ อย่างแท้จริง ในทางระหว่างประเทศได้แสดงออกเป็นครั้งแรกในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ (The Universal Declaration of Human Rights 1948)

๑.๓ ขอบเขตและคำนิยามของ “สิทธิในความเป็นส่วนตัว (right to privacy)”

สิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือ สิทธิส่วนบุคคล (right to privacy) ที่ประชุม ICJ (International Commission of Jurists) ได้ให้ความหมายไว้ในการประชุมเมื่อปี ๑๙๖๗ ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ว่าเป็น “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพังโดยมีการรบกวนการแทรกแซงในระดับที่น้อยที่สุด” ซึ่งมีการขยายความว่า หมายถึงสิทธิของปัจเจกชนที่จะดำเนินชีวิตโดยได้รับการคุ้มครองจากสิ่งเหล่านี้ คือ^{๑๒}

- ๑.๓.๑ การแทรกแซงในชีวิตความเป็นส่วนตัว ครอบครัว และเคหสถาน
- ๑.๓.๒ การแทรกแซงในทางกายภาพ หรือในทางจิตใจ หรือศีลธรรมและเสรีภาพในทางความคิด
- ๑.๓.๓ การกระทำต่อเกียรติยศและชื่อเสียง
- ๑.๓.๔ การไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง ซึ่งทำให้เป็นที่เสื่อมเสียในสายตาของสาธารณชน
- ๑.๓.๕ การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องอันเป็นที่น่าอัปยศเกี่ยวกับชีวิตความเป็นส่วนตัว
- ๑.๓.๖ การใช้ชื่อหรือเครื่องหมายเฉพาะหรือภาพโดยไม่มีอำนาจ
- ๑.๓.๗ การสืบความลับ การสอดรู้สอดเห็น การติดตามเฝ้าดู และการรบกวน
- ๑.๓.๘ การแทรกแซงการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
- ๑.๓.๙ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับ ซึ่งผู้กระทำได้รับมาอันเนื่องมาจากการประกอบวิชาชีพนั้น

๑.๓.๑๐ การใช้งานในทางที่มีขอบซึ่งการติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าขอบเขตที่บุคคลควรได้รับการคุ้มครองและการเคารพในสิทธิความเป็นส่วนตัวก็คือการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ มีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขในชีวิตตามวิถีทางที่อาจเป็นไปได้และเป็นความพอใจตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

ในประเทศไทยหลักการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ในมาตรา ๓๔ ซึ่งบัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

^{๑๒} วีรพงษ์ บึงไกร. (๒๕๔๓) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ หน้า ๑๔

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลาย ซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน”

ต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีผลใช้บังคับก็ได้ บทบัญญัติคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ในมาตรา ๓๕ ซึ่งบัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อม ได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูล ส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จะเห็นได้ว่ามาตรา ๓๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นจากมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เพื่อให้การความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลชัดเจนยิ่งขึ้น

แม้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะกำหนดรับรองและคุ้มครองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้โดยชัดเจน แต่เนื่องจากในปัจจุบันเป็นยุคที่ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปได้ โดยสะดวก รวดเร็ว เชื่อมต่อข้อมูลกันได้ทั่วโลก ในทางตรงกันข้ามความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ดังกล่าวนั้นก็ส่งผลกระทบต่อนิติสิทธิในความเป็นส่วนตัวเป็นอย่างมากเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อเทคโนโลยี สารสนเทศมีประสิทธิภาพ ก็ส่งผลให้การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลเกิดขึ้นได้ง่ายยิ่งขึ้น และ เมื่อการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลมีแนวโน้มที่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายในสังคมไทย ปัจจุบัน จึงถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะองค์กรหลักในการ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิในความเป็น อยู่ส่วนตัวของบุคคล แต่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในกรณีนี้ จำเป็น จะต้องมีการกำหนดกรอบหรือขอบเขตของคำว่า “ความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล” ที่คณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติมีสิทธิที่จะเข้าไปตรวจสอบให้มีความชัดเจน เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและสามารถให้ความคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลได้

๑.๔ ประเภทของสิทธิความเป็นส่วนตัว

สิทธิความเป็นส่วนตัว สามารถจำแนกออกได้เป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๔.๑ ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัว

(Information Privacy)

เป็นการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมและการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล

ทั้งนี้ ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัวนั้นมีหลักการสากลที่เป็นกรอบในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Guidelines on the protection of Privacy and Transborder Data Flows of Personal Data) ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าว ประกอบด้วย

(๑) หลักข้อจำกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สาระสำคัญ คือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นต้องชอบด้วยกฎหมาย และต้องใช้วิธีการที่เป็นธรรมและเหมาะสม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นต้องให้เจ้าของข้อมูลรู้เห็น รับรู้ หรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

(๒) หลักคุณภาพของข้อมูล

สาระสำคัญ คือ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นว่า “จะนำไปใช้ทำอะไร” และเป็นไปตามอำนาจหน้าที่และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของหน่วยงานตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้นข้อมูลดังกล่าวจะต้องถูกต้อง สมบูรณ์ หรือทำให้เป็นปัจจุบันหรือทันสมัยอยู่เสมอ

(๓) หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บ

สาระสำคัญ คือ ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ว่าข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมนั้น เก็บรวบรวมไปเพื่ออะไร พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาที่เก็บรวบรวมหรือรักษาข้อมูลนั้น ตลอดจนกรณีที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นนั้นไว้ให้ชัดเจน

(๔) หลักข้อจำกัดในการนำไปใช้

สาระสำคัญ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะต้องไม่มีการเปิดเผย ทำให้มีหรือปรากฏในลักษณะอื่นใด ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งในวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(๕) หลักการรักษาความมั่นคงปลอดภัยข้อมูล

สาระสำคัญ คือ จะต้องมีการมาตรการในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสม เพื่อป้องกันความเสี่ยงภัยใดๆ ที่อาจจะทำให้ข้อมูลนั้นสูญหาย เข้าถึงทำลาย ใช้ ดัดแปลงแก้ไข หรือเปิดเผยโดยมิชอบ

(๖) หลักการเปิดเผยข้อมูล

สาระสำคัญ คือ ควรมีการประกาศนโยบายฯ ให้ทราบโดยทั่วกัน หากมีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาแนวนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลก็ควรเปิดเผย หรือประกาศไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งให้ข้อมูลใดๆ ที่สามารถระบุเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐผู้ให้บริการ ที่อยู่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ด้วย

(๗) หลักการมีส่วนร่วมของบุคคล

สาระสำคัญ คือ ให้บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลได้รับแจ้งหรือยืนยัน จากหน่วยงานของรัฐที่เก็บรวบรวมหรือจัดเก็บข้อมูลทราบว่า “หน่วยงานของรัฐนั้นๆ ได้รวบรวมข้อมูล หรือจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวหรือไม่ ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม”

(๘) หลักความรับผิดชอบ

สาระสำคัญ คือ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องปฏิบัติตามนโยบาย และแนวปฏิบัติในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

๑.๔.๒ ความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับเนื้อตัวและร่างกาย (Bodily Privacy)

ความเป็นส่วนตัวในชีวิตร่างกาย (Bodily Privacy) เป็นการให้ความ คุ้มครองในชีวิตร่างกายของบุคคลในทางกายภาพที่จะไม่ถูกดำเนินการใดๆ อันละเมิดความเป็นส่วนตัว อาทิ การทดลองทางพันธุกรรม การทดลองยา เป็นต้น

๑.๔.๓ ความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสาร (Privacy of Communication)

เป็นการให้ความคุ้มครองในความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวในการ ติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรศัพท์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการติดต่อสื่อสารอื่นใดที่ผู้อื่นจะ ล้วงรู้มิได้

๑.๔.๔ ความเป็นส่วนตัวในการอยู่หรือพักอาศัย (Territorial Privacy)

เป็นการกำหนดขอบเขตหรือข้อจำกัดที่บุคคลอื่นจะรุกร้าเข้าไปในอาณาเขต แห่งสถานที่ส่วนตัวมิได้ ทั้งนี้ รวมทั้งการติดกล้องวงจรปิด และการตรวจสอบหมายเลขประจำตัวประชาชน ของบุคคลเพื่อการเข้าที่พักอาศัย (ID checks)

๑.๕ การแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย

แม้ว่าสิทธิในความเป็นส่วนตัวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งมีที่มาจาก แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติที่มีความเชื่อว่าเหนืออำนาจสูงสุดของมนุษย์คือธรรมชาติและมนุษย์ ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับสิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในร่างกายและความเสมอภาคกันสิทธิ และเสรีภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและ มิอาจจะก้าวล่วงได้ ดังนั้น บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในความเป็นส่วนตัว และสามารถ กระทำการใดๆ ก็ได้ทราบเท่าที่ไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่นและไม่ผิดกฎหมาย แต่ในบางกรณี รัฐจำเป็น

อาจต้องเข้าแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลได้โดยอาศัยเหตุผลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น...”

โดยวัตถุประสงค์หรือเหตุผลในการแทรกแซงสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของรัฐนั้น มีความมุ่งหมายที่สำคัญสรุปได้ ๓ ประการ ได้แก่

๑.๕.๑ เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น

เนื่องจากตามแนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติถือว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิ เสรีภาพของบุคคลหนึ่งย่อมมีข้อจำกัดอยู่ที่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นๆ โดยหลักทั่วไปแล้วผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลซึ่งมิได้มีความมุ่งหมายเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลที่สาม และผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ที่เป็นสาระสำคัญในทางส่วนบุคคล ดังนั้น การละเมิดผลประโยชน์ของบุคคลอื่นก็ดี การทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นก็ดี หรือการทำให้เกิดความเสียหายเปรียบแก่บุคคลที่สามก็ดี กรณีดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ดังนั้น เมื่อมีรัฐเกิดขึ้น “สิทธิบุคคลอื่น” จึงได้รับการรับรองโดยกฎหมายของรัฐ และถือเป็นข้อจำกัดของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลประการหนึ่ง

๑.๕.๒ เพื่อดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ

ตามพื้นฐานของทฤษฎีสัญญาประชาคมนั้น ความมั่นคงของรัฐเป็นผลมาจากการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของปัจเจกบุคคล ดังนั้น ความมั่นคงในการดำรงอยู่ของรัฐและความสามารถในการทำภาระหน้าที่ของรัฐจึงเป็นเหตุผลอันชอบธรรมสำหรับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติของบุคคลได้

๑.๕.๓ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ประโยชน์สาธารณะ ถือว่าเป็นเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่งในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ โดยลักษณะของ “ประโยชน์สาธารณะ” ในกฎหมายมหาชนมีลักษณะดังนี้

(๑) ประโยชน์สาธารณะคือการตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่ผู้ดำเนินการนั้นๆ เอง

(๒) ผู้ที่จะบอกว่าอะไรคือประโยชน์สาธารณะ โดยหลักก็คือรัฐสภา ซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชน และศาล

(๓) เมื่อเป็นประโยชน์สาธารณะแล้ว ฝ่ายปกครองมีหน้าที่ที่ต้องตอบสนองแต่จะเลือกใช้ดุลยพินิจว่าจะทำหรือไม่ทำ ไม่ได้

(๔) ขอบเขตของ “ประโยชน์สาธารณะ” นั้นมีขอบเขตที่กว้างมากขึ้นอยู่กับที่รัฐสภาจะกำหนดในกฎหมายต่างๆ

สำหรับการพิจารณาว่าขอบเขตที่รัฐจะเข้าแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล จะกระทำได้เพียงใดนั้น มีเกณฑ์สำคัญที่ใช้ในการพิจารณาได้แก่ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักพอสมควรแก่เหตุ หรือหลักความได้สัดส่วน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หลักห้ามมิให้กระทำเกินกว่าเหตุ ซึ่งเป็นหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยที่มาของหลักการดังกล่าวนี้ มาจากหลักกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และเป็นหลักกฎหมายที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในสหภาพยุโรป

หลักความได้สัดส่วน เป็นหลักที่ถือว่ามีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นับตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๕๐ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในกรณีที่มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลักความได้สัดส่วนนั้นเป็นหลักที่นำมาใช้เป็นการทั่วไป โดยถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญที่นำมาใช้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐทุกประเภท โดยภาระหน้าที่หลักของหลักความได้สัดส่วนนั้นมิได้มีความหมายมุ่งหมายเฉพาะการจำกัดการแทรกแซงของอำนาจรัฐเท่านั้น แต่หากตีความหลักความได้สัดส่วนอย่างถูกต้องแล้ว หลักความได้สัดส่วนนั้นนอกเหนือจากจะเป็นหลักการในทางเนื้อหาที่ห้ามมิให้มีการใช้อำนาจอย่างอำเภอใจแล้วยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่เป็นสาระสำคัญในการควบคุมตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญอีกด้วย โดยสาระสำคัญของหลักความได้สัดส่วนนั้น มีสาระสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) ความเหมาะสมของมาตรการหรือวิธีการสำหรับวัตถุประสงค์อันใดอันหนึ่งโดยหลักความเหมาะสม หมายความว่าถึงสภาพการณ์ซึ่งรัฐได้ทำการแทรกแซงและภายในสภาพการณ์นั้นรัฐจะต้องคำนึงถึงการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมาตรการนั้นวางอยู่บนสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่ามีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

(๒) ความจำเป็นของมาตรการหรือวิธีการ ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ได้อธิบายหลักความจำเป็นว่า มาตรการใดมาตรการหนึ่งจะมีความจำเป็นเมื่อไม่สามารถที่จะเลือกมาตรการอื่นใดที่มีผลเช่นเดียวกับมาตรการที่เลือกได้ อีกทั้งมาตรการนั้นเป็นมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด^{๑๓} โดยการตรวจสอบความจำเป็นของมาตรการอันใดอันหนึ่งนั้น มีเงื่อนไขพื้นฐานอยู่ที่การพิจารณาความเหมาะสมของมาตรการนั้น เฉพาะมาตรการที่มีความเหมาะสมเท่านั้นถึงจะนำไปสู่การตรวจสอบตามหลักความจำเป็น

หลักความจำเป็นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมการใช้อำนาจมหาชนที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งเคยมีกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นในปี ๑๙๖๘ ที่กรุงเบอร์ลิน เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ออกคำสั่งห้ามมิให้มีการเดินขบวน แต่ก็มีบุคคลกลุ่มเล็กๆ ได้นำโปสเตอร์แผ่นเล็กๆ

^{๑๓} BVerfGE 30,292 (316);63,88 (115);70,278 (286)

ไปติดที่โคมไฟตามถนน และสถานที่อื่นๆ เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมเดินขบวนในวัน เวลา และสถานที่ที่ปรากฏในแผ่นโปสเตอร์นั้น ตำรวจได้ทำการจับกุมบุคคลซึ่งทำการติดแผ่นโปสเตอร์นั้น โดยได้ควบคุมตัวบุคคลผู้นั้นไว้จนกระทั่งถึงวันที่มีการเดินขบวน และต่อมาได้มีการร้องไปยังศาลปกครอง ชั้นสูงของเบอร์ลิน ศาลได้วินิจฉัยว่าการจับกุมบุคคลดังกล่าวนี้ไม่มีความจำเป็นสำหรับการรักษาความสงบของสังคม เพราะการริบแผ่นประกาศดังกล่าวนี้ถือว่าการเพียงพอแล้ว^{๑๔}

(๓) ความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หรือความสมเหตุสมผล ระหว่างผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว ได้แก่ การได้รับผลกระทบอันเกิดจากการแทรกแซงในเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจะต้องไม่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตความสัมพันธ์ของประโยชน์อันเป็นเป้าหมายของสาธารณะที่กำหนดไว้ ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการตามมาตรการนั้นจะต้องมีน้ำหนักมากกว่าผลเสียที่เกิดจากมาตรการดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เคยวินิจฉัยไว้ว่ามาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับผลกระทบจนเกินกว่าขอบเขต และผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ดังนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นการยืนยันถึงความสมควร หรือความสมเหตุสมผล อันมีความใกล้เคียงอย่างยิ่งกับความหมายของหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ^{๑๕}

หลักความได้สัดส่วนตามหลักกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ถือว่าเป็นหลักกฎหมายมหาชนทั่วไปที่มีได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปอย่างกว้างขวาง มีใช้เฉพาะแต่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเท่านั้น ยังรวมถึงออสเตรีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ และประเทศอื่นๆ นอกจากนั้นยังได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับจากสหภาพยุโรป ทั้งนี้ เพราะรากฐานของหลักความได้สัดส่วนนั้นมีพื้นฐานมาจากหลักความยุติธรรม อันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายทั่วไป และเป็นหลักที่คำนึงถึงความยุติธรรมทั้งในส่วนของปัจเจกบุคคลและความยุติธรรมต่อสังคมโดยรวมด้วย

^{๑๔} M.Ch.Jakops, Der Grundsatz Z der Verhaelthismaessigkeit, 1981 S.68

^{๑๕} M.GentZ, NJW 1968, S.1600 (1604); P.Badura, 1986, S.26

บทที่ ๒

สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในต่างประเทศ

ในการศึกษาเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวในต่างประเทศ คณะผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการศึกษากฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวออกเป็น ๕ หัวข้อ ได้แก่

๒.๑ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวตามกรอบอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

๒.๒ สิทธิในความเป็นส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

๒.๓ สิทธิในความเป็นส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

๒.๔ สิทธิในความเป็นส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหรัฐอเมริกา

๒.๕ ตัวอย่างคดีร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล
ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวตามกรอบอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

สิทธิในชีวิตส่วนตัว (Droit à la vie privée) เป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง (un droit de l'homme) ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Déclaration Universelle des Droits de l'Homme) ลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๑๙๔๘ โดยกำหนดไว้ในข้อ ๑๒ ความว่า “บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในชีวิตส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกหลอกลวงหรือข่มขู่และชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการหลอกลวงดังกล่าวนั้น”^{๑๖} นอกจากนี้ สิทธิในชีวิตส่วนตัวยังได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention Européenne de Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés Fondamentales)^{๑๗}

^{๑๖} Déclaration Universelle des Droits de l'Homme du 10 décembre 1948, J.O. 19 février 1949

Article 12 « Nul ne sera l'objet d'immixtions arbitraires dans sa vie privée, sa famille, son domicile ou sa correspondance, ni d'atteintes à son honneur et à sa réputation. Toute personne a droit à la protection de la loi contre de telles immixtions ou de telles atteintes. »

^{๑๗} Signée le 4 novembre 1950 et entrée en vigueur le 3 septembre 1953

อีกด้วย โดยกำหนดไว้ในข้อ ๘ ความว่า “๑ .บุคคลทุกคนมีสิทธิได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว ที่อยู่อาศัยและการสื่อสาร ๒ .การแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้อีกเฉพาะแต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ และการแทรกแซงดังกล่าวเป็นมาตรการที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งชาติ ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น”^{๑๘}

การศึกษาการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามกรอบอนุสัญญาแห่งยุโรปดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อความเข้าใจในเนื้อหาสาระและขอบเขตของสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ตลอดจนข้อจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลด้วย ซึ่งสามารถแบ่งหัวข้อการศึกษาการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามกรอบอนุสัญญาแห่งยุโรปออกได้เป็นสองหัวข้อ ดังนี้

๒.๑.๑ สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล (Droit au respect à la vie privée)

สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในฐานะเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยสิทธิในชีวิตส่วนตัวสี่ประการสำคัญ ได้แก่ สิทธิในชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (droit à la vie privée) สิทธิในชีวิตครอบครัว (droit à la vie familiale) สิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย (droit au respect du domicile) และสิทธิในชีวิตส่วนตัวในการติดต่อทางจดหมาย (droit au respect aux correspondances) ทั้งนี้ สิทธิของบุคคลในเรื่องๆ หนึ่งอาจมีลักษณะหลายๆ ประการร่วมกัน เช่น เป็นทั้งสิทธิในชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและสิทธิในชีวิตครอบครัวก็ได้

โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลย่อมจะต้องได้รับการเคารพทั้งจากองค์กรของรัฐและบุคคลอื่นทั้งหลายด้วยตนเองในอันที่จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซง (l'ingérence) หรือล่วงละเมิดสิทธิเหล่านี้ของบุคคลคนหนึ่ง รัฐจึงมีหน้าที่กระทำการในการกำหนดมาตรการอันเป็นหลักประกันสิทธิเพื่อให้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลได้รับการคุ้มครอง การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลดังที่บัญญัติไว้ในข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ดังกล่าว เป็นการคุ้มครอง

^{๑๘} Convention Européenne de la Sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales Article 8

« 1. Toute personne a droit au respect de sa vie privée et familiale, de son domicile et de sa correspondance.

2. Il ne peut y avoir ingérence d'une autorité publique dans l'exercice de ce droit que pour autant que cette ingérence est prévue par la loi et qu'elle constitue une mesure qui, dans une société démocratique, est nécessaire à la sécurité nationale, à la sûreté publique, au bien-être économique du pays, à la défense de l'ordre et à la prévention des infractions pénales, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui. »

ในสองลักษณะสำคัญ กล่าวคือ การคุ้มครองในแง่ “ความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว” (la protection du secret de la vie privée) และการคุ้มครองในแง่ “เสรีภาพเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว” (la protection de la liberté de la vie privée) ทั้งนี้ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวในทั้งสองลักษณะดังกล่าวมิได้แยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด หากแต่มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน

ในส่วนนี้จึงแบ่งหัวข้อในการศึกษาออกได้เป็นสองประการ ได้แก่ (๑) ลักษณะของสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล และ (๒) ขอบเขตของสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

(๑) ลักษณะของสิทธิในชีวิตส่วนตัว

ชีวิตส่วนตัว (Vie privée) ของบุคคลมาจากศัพท์ภาษาลาตินว่า “*privatus*” ซึ่งหมายถึง “การแยกออกจาก” (séparé de) หรือ “การปราศจากหรือไม่มี” (dépourvu de) สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงได้แก่ความสามารถหรือความประสงค์ของบุคคล (หรือกลุ่มบุคคล) ที่จะใช้หรือดำเนินชีวิตส่วนตัวของตนเองเป็นเอกเทศจากบุคคลอื่น หรือในลักษณะที่ไม่ทำให้ปรากฏแก่บุคคลอื่น (l’anonymat) โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงสัมพันธ์กับ “ความรู้สึกพิเศษส่วนตัว” ในสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลหนึ่ง และเชื่อมโยงกับแนวความคิดเกี่ยวกับ “สิทธิเสรีภาพ” ของบุคคลที่จะดำเนินชีวิตหรือกระทำตามความพึงพอใจหรือตามวิถีของบุคคลนั้น แม้ว่าการจะให้คำนิยามของคำว่า “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” จะเป็นเรื่องยากและมีอาจกำหนดในลักษณะที่เคร่งครัดตายตัวได้ แต่คำว่า “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” มีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าคำว่า “สิทธิในความเป็นส่วนตัว” (Droit à l’intimité) หรือ “Privacy”^{๑๙} ทั้งนี้ ตามที่ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (La Cour européenne des droits de l’homme - CEDH ou Cour de Strasbourg) ได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี Niemietz c/Allemagne ในปี ค.ศ. ๑๙๙๒^{๒๐} ว่า “ดูจะเป็นการเคร่งครัดจนเกินไป หากกำหนดนิยามคำว่า “สิทธิในชีวิตส่วนตัว” ให้จำกัดเฉพาะแต่ในกรอบของความ เป็นส่วนตัว (« cercle intime ») ซึ่งบุคคลแต่ละคนสามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวของตนให้เป็นไปตามความพึงพอใจของตนและแยกโลกภายนอกออกไปจากกรอบดังกล่าวโดยสิ้นเชิง การเคารพต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวยังต้องครอบคลุมถึงสิทธิของบุคคลที่จะก่อให้เกิดและพัฒนาความสัมพันธ์ต่างๆ กับบุคคลที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย” ดังนั้น สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงย่อมรวมถึงสิทธิที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลทั้งหลายและติดต่อกับโลกภายนอกด้วย

สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงเป็นสิทธิโดยธรรมชาติที่ติดอยู่กับตัวบุคคลและติดมากับตัวบุคคลในฐานะเป็น “มนุษย์” คนหนึ่ง (personne humaine) และมีอาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ มิใช่สิทธิที่กฎหมายรับรองหรือมอบให้แก่บุคคลหนึ่งอันเนื่องมาจากสถานะทางกฎหมายของบุคคลนั้น (un statut juridique particulier) ซึ่งอาจถูกเพิกถอนได้ (révocable) โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นส่วนตัวจึงเป็นสิทธิของบุคคลธรรมดาหรือสิทธิที่บุคคลธรรมดาเป็นผู้ทรงสิทธิ (droit de l’individu) เท่านั้น

^{๑๙} Ursula Kilkelly, Le droit au respect de la vie privée et familiale, Un guide sur la mise en œuvre de l’article 8 de la Convention européenne des Droits de l’Homme, Conseil de l’Europe, 2003, p. 10.

^{๒๐} Arrêt Niemietz c/Allemagne, du 16 décembre 1992.

การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยปฏินญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจึงมุ่งที่จะคุ้มครองสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพจากบุคคลทั้งหลายในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้น อันได้แก่ การเคารพความลับในชีวิตส่วนตัว และการเคารพเสรีภาพในการใช้ชีวิตส่วนตัวของบุคคล ทั้งนี้ สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลย่อมต้องได้รับการเคารพ ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับปัจเจกชนทั้งหลาย (les rapports de l'autorité publique et des particuliers) และในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนด้วยกันเอง (les rapports entre particuliers) ด้วย^{๒๑} โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวย่อมได้รับการรับรองเพื่อคุ้มครองพลเมือง (citoyens) ต่อการใช้อำนาจโดยมิชอบ (les abus) ขององค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในขณะเดียวกันสิทธิในชีวิตส่วนตัวก็ได้รับการรับรองเพื่อคุ้มครองบุคคลหนึ่งต่อการกดขี่ข่มเหง (l'oppression) ของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเนื่องมาจากการได้เปรียบหรือมีกำลังเหนือกว่าทางร่างกาย ทางความคิด หรือทางเศรษฐกิจ การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจึงมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (la liberté et la dignité de l'homme) นั้นเอง

(๒) ขอบเขตแห่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในปฏินญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานนำมาซึ่งสิทธิที่บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากการแทรกแซงหรือการล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวจากบุคคลทั้งหลาย การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลมิได้จำกัดอยู่แต่เพียงการคุ้มครองความลับในชีวิตส่วนตัว (le secret de la vie privée) ต่อการสอบสวน (les investigations) และการเปิดเผย (la divulgation) โดยองค์กรของรัฐหรือบุคคลอื่นใดเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการคุ้มครองเสรีภาพในชีวิตส่วนตัวอีกด้วย

โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองประกอบด้วยสิทธิในชีวิตส่วนตัว ๔ ประการ ดังนี้

(ก) สิทธิในชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (Droit au respect de la vie privée)

สิทธิในชีวิตส่วนตัว ได้แก่ สิทธิที่บุคคลทุกคนจะได้รับการเคารพจากองค์กรของรัฐและบุคคลทั้งหลายในอันที่จะไม่เข้าไปสืบสวน เก็บบันทึก หรือเปิดเผยเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวซึ่งเป็นความลับในชีวิตส่วนตัวของตน อันเป็นการแทรกแซงหรือละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัว โดยนัยเช่นนี้ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจึงเป็นการคุ้มครองในแง่ความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว เช่นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติวัยเยาว์ของบุคคลคนหนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการกระทำความผิดทางอาญา

^{๒๑} Pierre KAYSER, La protection de la vie privée par le droit, Protection au secret de la vie privée, 3e éd., 1995, n° 6, p. 17 et s.

และภาพถ่าย ตลอดจนลายพิมพ์นิ้วมือ (des empreintes digitales) ของบุคคลคนหนึ่ง ชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (les données à caractère personnel) ชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับบรรณนิยมทางเพศหรือความเป็นตัวตนในเรื่องเพศ (une identité sexuelle)

สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลยังได้รับการคุ้มครองในแง่ของเสรีภาพเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวอีกด้วย ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยอธิบายไว้ในคดีหนึ่งว่า “...สิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวยังรวมถึงสิทธิที่จะก่อความสัมพันธ์กับมนุษย์คนอื่น โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึกเสนาหา เพื่อพัฒนาและตอบสนองความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นด้วย”^{๒๒} สิทธิในชีวิตส่วนตัวที่จะได้รับการคุ้มครองในแง่นี้ได้แก่ เสรีภาพในการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งครอบคลุมไปถึงเสรีภาพในการมีความสัมพันธ์ทางเพศ (les relations sexuelles) กับบุคคลอื่นทั้งเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายและหญิง (la liberté des relations sexuelles entre les deux sexes) และเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายรักร่วมเพศ (la liberté des relations sexuelles entre homme)

(ข) สิทธิในชีวิตครอบครัว (Droit au respect de la vie familiale)

สิทธิในชีวิตครอบครัวมุ่งหมายถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลทุกคนในอันที่จะสร้างหรือมีความสัมพันธ์ทางครอบครัว (la liberté des relations familiales) ได้ กล่าวคือ เสรีภาพที่สามีภริยาและบุตรผู้เยาว์จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวในที่พักอาศัยแห่งเดียวกัน ทั้งนี้ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนมิได้พิจารณาสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตครอบครัวโดยใช้การสมรส (le mariage) เป็นเกณฑ์พิจารณาแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่กินร่วมกันโดยมิได้สมรสกันอีกด้วย สิทธิดังกล่าวย่อมจะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลทั้งหลายตลอดจนองค์กรของรัฐในอันที่จะไม่เข้าไปแยกหรือพรากบุตรผู้เยาว์จากบิดามารดา และนำบุตรไปฝากไว้ ณ สถานแรกรับ (un foyer d'accueil) หรือศูนย์ช่วยเหลือสังคมขององค์กรของรัฐ (l'assistance publique) อันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางครอบครัวของบุคคล

(ค) สิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย (Droit au respect du domicile)

ในทำนองเดียวกับสิทธิในชีวิตส่วนตัว การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัยอาจเป็นการคุ้มครองในแง่ความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว และการคุ้มครองในแง่เสรีภาพเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวแล้วแต่กรณี ก็ได้

การคุ้มครองในแง่ความลับเกี่ยวกับที่พักอาศัย ได้แก่ สิทธิของบุคคลที่จะครอบครองและดำเนินชีวิตในที่พักอาศัยของตนโดยปราศจากการแทรกแซงหรือบุกรุก

^{๒๒} Req. n° 6825/74, X. c/l'Islande, Décision de la Commission du 18 mai 1976, Ann., 1976, p. 343. Le droit au respect de la vie privée « comprend...dans une certaine mesure, le droit d'établir et de développer des liens avec d'autres êtres humains, notamment dans le domaine affectif, pour développer et épanouir sa propre personnalité ».

จากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยไม่มีเหตุอันสมควรและไม่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ สิทธิของบุคคลในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัยยังได้รับการคุ้มครองในแง่เสรีภาพของบุคคลอีกด้วย ในอันที่บุคคลจะสามารถเลือกที่พักอาศัยของตนได้ตามเจตจำนงของตนโดยปราศจากการแทรกแซงหรือการหวงห้ามโดยองค์กรของรัฐหรือบุคคลอื่นใด

(ง) สิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมาย (Droit au respect de la correspondance)

สิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมายของบุคคลย่อมครอบคลุมทั้งสิทธิในแง่ความลับของการติดต่อสื่อสารและในแง่ของเสรีภาพของบุคคลในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นด้วย การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจึงมุ่งหมายถึงการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวในการติดต่อสื่อสารจากการถูกตรวจค้นหรือเปิดอ่านหรือเปิดเผยข้อมูลในจดหมายหรือในการติดต่อสื่อสารอย่างอื่นโดยไม่ชอบ ตลอดจนการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในอันที่จะสามารถติดต่อกับบุคคลอื่นใดได้ตามที่บุคคลนั้นประสงค์ แม้ผู้ต้องคุมขังในเรือนจำ (des détenus) ก็ต้องได้รับการรับรองสิทธิในชีวิตส่วนตัวประการนี้เช่นกัน

สิทธิในชีวิตส่วนตัวในลักษณะต่างๆ ทั้งสี่ประการดังกล่าวข้างต้นย่อมต้องได้รับการเคารพจากบุคคลทุกคน และก่อให้เกิดหน้าที่ตามกฎหมายต่อบุคคลทั้งหลายที่จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นโดยมิชอบ เมื่อมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดขององค์กรของรัฐอันอาจกระทบต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลหนึ่ง สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไป คือ การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดนั้นจะเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยมิชอบหรือไม่ เพราะเหตุใด

๒.๑.๒ ข้อจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล: การแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐ

แม้ว่าโดยหลักแล้ว สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองจากการถูกแทรกแซงโดยองค์กรของรัฐและบุคคลอื่นใด อย่างไรก็ตาม ในบางสถานการณ์ องค์กรของรัฐอาจมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์สาธารณะ หากแต่การดำเนินมาตรการนั้นอาจมีผลเป็นการแทรกแซง (l'ingérence) หรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลประการใดประการหนึ่งดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

โดยนัยดังกล่าว องค์กรของรัฐจะดำเนินมาตรการอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลหนึ่งได้โดยชอบด้วยกฎหมายจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขต่างๆ ดังที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญสองประการ ได้แก่ (๑) เงื่อนไขเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล และ (๒) เงื่อนไขเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

(๑) เจื่อนใจเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิต

ส่วนตัวของคุณ

เมื่อได้พิจารณาความในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งกำหนดว่า “การแทรกแซงการใช้สิทธิส่วนตัวของคุณโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้อีกเฉพาะแต่เมื่อ ” ...แล้ว จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้อาจกระทำการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของคุณอื่นโดยมีเหตุอันชอบธรรมที่จะกระทำเช่นนั้นได้จำกัดเฉพาะแต่ “องค์กรของรัฐ” หรือ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” (une autorité publique) เท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งองค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการหรือดำเนินมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของคุณหนึ่งได้เฉพาะแต่ใน “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับเอกชน” (les rapports de la puissance publique et des particuliers) เท่านั้น

โดยนัยดังกล่าว ความดังกล่าวข้างต้นมิได้หมายความว่าหากผู้กระทำหรือดำเนินมาตรการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของคุณเป็นเอกชนเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งสิทธิของตนถูกแทรกแซงนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของคุณเกิดขึ้นใน “ความสัมพันธ์ระหว่างเอกชน” ด้วยกันเอง (les rapports entre particuliers) แล้วผู้กระทำเช่นนั้นจะสามารถกระทำได้หรือไม่มีความรับผิดชอบใดๆ และสามารถยกข้อยกเว้นตามความวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งสหภาพยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นข้อกล่าวอ้างแต่อย่างใด ตรงกันข้าม ในทางวิชาการกฎหมายมีการตีความโดยทั่วไปว่าสิทธิมนุษยชนประการต่างๆ ดังที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะต้องตีความอย่างกว้างและได้รับการรับรองและคุ้มครองไม่เพียงแต่ในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐและเอกชนเท่านั้น หากแต่ยังได้รับการรับรองและคุ้มครองในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันเองอีกด้วย การตีความในแนวทางดังกล่าวยังได้รับการยืนยันตามข้อ ๑๓ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลทุกคนซึ่งสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนได้รับการคุ้มครองตามอนุสัญญานี้ถูกล่วงละเมิด มีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลแห่งรัฐของตน แม้ว่าการล่วงละเมิดนั้นจะกระทำขึ้นโดยบุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ของตนก็ตาม”^{๒๓} โดยนัยเช่นนี้ จึงต้องตีความว่าการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของเอกชนคนหนึ่งโดยเอกชนอีกคนหนึ่งย่อมจะกระทำมิได้ยิ่งกว่า ดังนั้น นอกจากรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพสิทธิต่างๆ ที่ได้รับการคุ้มครองไว้ในอนุสัญญาแล้ว โดยจะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัว

^{๒๓} Article 13 « Toute personne dont les droits et libertés reconnus dans la présente Convention ont été violés, a droit à l’octroi d’un recours effectif devant une instance nationale, *alors même que la violation aurait été commise par des personnes agissant dans l’exercice de leurs fonctions officielles.* »

ของบุคคล (une obligation négative) แล้ว รัฐภาคียังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการให้ปัจเจกชนทุกคนที่อยู่ภายใต้อำนาจแห่งรัฐของตนเคารพต่อสิทธิดังกล่าวด้วยเช่นกัน (une obligation positive)^{๒๔} ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้รับรองแนวความเห็นดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในหลายคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดี *Marckx c/Belgique*^{๒๕} ศาลแห่งยุโรปได้รับรองการดำรงอยู่ของสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน และในคดี *X. et Y. c/ Pays-Bas*^{๒๖} ศาลแห่งยุโรปได้ยืนยันหลักการตีความอย่างกว้างเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน โดยศาลได้ย้ำเตือนว่าหากข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อคุ้มครองเอกชนต่อการถูกแทรกแซงตามอำเภอใจขององค์กรของรัฐ บทบัญญัติดังกล่าวมิได้จำกัดขอบเขตอยู่แต่เพียงการกำหนดห้ามมิให้รัฐภาคีกระทำการแทรกแซงเช่นนั้น อันเป็นข้อผูกพันที่จะไม่กระทำการ (un engagement négatif) แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น รัฐภาคียังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสม (des obligations positives) เพื่อให้สิทธิของบุคคลในชีวิตส่วนตัวและในชีวิตครอบครัวได้รับการเคารพอย่างแท้จริงอีกด้วย^{๒๗} ซึ่งอาจครอบคลุมไปถึงการกำหนดมาตรการที่มุ่งหมายให้สิทธิดังกล่าวของบุคคลได้รับการเคารพแม้ในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกันเอง มาตรการเช่นนั้นมิได้จำกัดแต่เพียงมาตรการคุ้มครองทางแพ่ง (des mesures civiles) แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ควรครอบคลุมไปถึงการกำหนดบทลงโทษทางอาญา (des infractions pénales) สำหรับการก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรง ต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตส่วนตัวของบุคคลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางเพศ (les atteintes à la liberté des relations sexuelles)

(๒) เจื่อนไขเกี่ยวกับการกระทำขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

การดำเนินมาตรการของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรของรัฐอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะถือเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายอันเข้าข่ายยกเว้นตามนัยแห่งวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้นั้น การดำเนินมาตรการนั้นจะต้องเป็นไปตามเจื่อนไขสำคัญสามประการ ได้แก่

^{๒๔} M.-A. EISSEN, La Convention et les devoirs de l'individu dans la protection internationale des droits de l'homme dans le cadre européen, 1967, p. 176-177.

^{๒๕} Arrêt *Marckx c/Belgique* du 13 juin 1979, N° 31 de la série A des publications de la Cour, ใน www.coe.int และใน Olivier de Schutter and Sébastien Van Drooghenbroeck, Droit international des droits de l'homme devant la juge national, Collection Les grands arrêts de la jurisprudence belgede, De Boeck et Larcier s.a.Bruxelles, 1999.

^{๒๖} Arrêt *X. et Y. c/Pays-Bas* du 26 mars 1985, de la série A, N° 91 de la série A des publications de la Cour. V. G. COHEN-JONATHAN, La Convention européenne des droits de l'homme, p. 373.

^{๒๗} Arrêt *Airey* du 9 octobre 1979, Volume n° 32 de la série A, p. 17.

(๑) การดำเนินมาตรการอันเป็นการแทรกแซงนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ (๒) การดำเนินมาตรการนั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดไว้ และ (๓) การดำเนินมาตรการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์อันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งหมายนั้น

(ก) การดำเนินมาตรการอันเป็นการแทรกแซงนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้

การดำเนินมาตรการโดยองค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะต้องมีกฎหมายบัญญัติได้กระทำเช่นนั้นได้ และดำเนินการได้ในขอบเขตและโดยวิธีการเพียงพอที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ดังที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ความว่า “การแทรกแซงขององค์กรของรัฐในการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะกระทำได้อีกเฉพาะต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น...”^{๒๘}

จากบทบัญญัติดังกล่าว การดำเนินมาตรการอันมีผลเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะกระทำได้อีกเฉพาะแต่โดยองค์กรของรัฐ และกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำเช่นนั้น เงื่อนไขดังกล่าวมีข้อสังเกตบางประการ คือ

ประการที่หนึ่ง คำว่า “กฎหมาย” ในที่นี้ ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนมิได้หมายความว่ากฎหมายในระดับรัฐบัญญัติ (un texte nécessairement législative) ที่เป็นวัตถุแห่งการร้องเรียนเนื่องจากกำหนดบทบัญญัติที่เป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยมิชอบ หากแต่ศาลมุ่งเน้นที่ “ความเป็นอิสระ” (autonome) ของกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องนั้น โดยนัยดังกล่าว ศาลหมายความว่ารวมถึงกฎระเบียบต่างๆ (les règlements) ตลอดจนคำพิพากษา (la jurisprudence) และ la Common law ด้วย

ประการที่สอง บทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์สำคัญสองประการ กล่าวคือ การที่มีกฎหมายกำหนดการดำเนินมาตรการใดๆ ขององค์กรของรัฐย่อมแสดงให้เห็นว่าบุคคลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องย่อมสามารถที่จะตรวจสอบหรือรับทราบข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับกฎหมายนั้นได้ (l’accessibilité) กล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลสามารถที่จะรับรู้เกี่ยวกับกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะใช้บังคับกับตนได้ อีกทั้งยังสามารถที่จะคาดเห็นได้ล่วงหน้าอย่างเพียงพอ (la prévisibilité) ถึงผลที่อาจจะเกิดขึ้นแก่ตนจากการใช้บังคับกฎหมายนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง บทบัญญัติข้างต้นมุ่งเน้นที่ความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการเข้าถึงหรือรับรู้ได้ และบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นย่อมสามารถคาดเห็นถึงผลของกฎหมายนั้นที่อาจจะเกิดขึ้นได้ โดยนัยดังกล่าว กฎหมายนั้นจึงต้องบัญญัติโดยใช้ถ้อยคำที่ชัดเจนเพียงพอเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายและวิธีการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ

^{๒๘} Art. 8 al. 2 “Il ne peut y avoir ingérence de l’autorité publique dans l’exercice de ce droit que pour autant que cette ingérence est prévue par la loi...”

ในลักษณะซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องจะสามารถรับรู้ได้ว่าพฤติกรรมในลักษณะใดจะอยู่ในขอบเขตแห่งการใช้บังคับของกฎหมายและจะก่อให้เกิดผลแก่ตนอย่างไร และเพื่อมิให้องค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกำหนดมาตรการอันเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามอำเภอใจ (les atteintes arbitraires de la puissance publique) นั้นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การกระทำนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ก็เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย (légitime)

ประการที่สาม กฎหมายที่บัญญัติให้องค์กรของรัฐดำเนินการอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล มิได้หมายความว่าถึงแต่เพียงกฎหมายภายในของประเทศที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึง “หลักประกันสิทธิ” ในลักษณะต่างๆ ของผู้เกี่ยวข้อง (les garantis de droit de l'intéressé) เพื่อตรวจสอบมิให้การดำเนินการขององค์กรของรัฐเป็นไปโดยไม่มีขอบเขตหรือตามอำเภอใจอีกด้วย เช่น การตรวจสอบหรือควบคุมการดำเนินการขององค์กรของรัฐโดยองค์กรด้านกระบวนการยุติธรรม (le contrôle des juridictions administratives)

(ข) การดำเนินการนั้นเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดไว้

นอกจากการดำเนินการขององค์กรของรัฐอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว มาตรการดังกล่าวยังจะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมาย (ayant un but légitime) อีกด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง การดำเนินการนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อันเกี่ยวกับ “ประโยชน์สาธารณะ” ตามที่กำหนดไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอีกด้วย วัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะที่มุ่งหมาย ได้แก่ ความมั่นคงแห่งรัฐ (la sécurité nationale) ความปลอดภัยของประชาชน (la sûreté publique) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ (le bien-être économique du pays) การรักษาความสงบเรียบร้อย (la défense de l'ordre) และการป้องกันการทำความผิดทางอาญา (la prévention des infractions pénales) การคุ้มครองสุขภาพหรือจิตใจ (la protection de la santé ou de la morale) หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น (la protection des droits et libertés d'autrui)

การดำเนินการขององค์กรของรัฐอันมีผลเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะกระทำได้อีกต่อไปเพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะประการหนึ่งประการใดดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นเท่านั้น จึงจะถือว่าการดำเนินการนั้นมีวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายและเป็นการกระทำอันชอบด้วยกฎหมาย ในทางกลับกัน หากการดำเนินการขององค์กรของรัฐมิได้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่งดังกล่าวข้างต้น การดำเนินการเช่นนั้นย่อมเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีอาจกระทำได้องค์กรของรัฐที่ดำเนินการดังกล่าวย่อมมีความรับผิดชอบต่อบุคคลผู้ทรงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ ที่เกิดขึ้นแต่การดำเนินการเช่นนั้น

(ค) การดำเนินมาตรการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์อันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งหมายนั้น

การดำเนินมาตรการขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะต้องเป็น “สิ่งจำเป็น” ในสังคมประชาธิปไตย และ “ได้สัดส่วน” กับวัตถุประสงค์อันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะที่มาตรการนั้นมุ่งหมายด้วย กล่าวคือ เหตุผลของการดำเนินมาตรการอันมีผลเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะต้องมีความจำเป็นและความเหมาะสมเพียงพอ (les motifs pertinents et suffisants) ในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์อันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะที่มุ่งหมายนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินมาตรการขององค์กรของรัฐก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องน้อยที่สุด

นอกจากนี้ การดำเนินการตามมาตรการอันจำเป็นและเหมาะสมเพียงพอนั้นยังจะต้องกระทำตามความจำเป็นในแต่ละกรณีอีกด้วย

๒.๒ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

โดยที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศหนึ่งในสหภาพยุโรปที่ถือปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนตามปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น^{๒๙} ด้วย สาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงให้ความสำคัญกับ สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นอย่างมาก และให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลในกฎหมายต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ทั้งกฎหมายในทางแพ่งและในทางอาญาในทางแพ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Code civil) บรรพหนึ่งว่าด้วยบุคคล (Des personnes) ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิทางแพ่งของบุคคล (La jouissance des droits civils) มาตรา ๙ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “บุคคลแต่ละคนมีสิทธิได้รับการเคารพต่อชีวิตส่วนตัว”^{๓๐} และในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่ง (La responsabilité civile) หรือความรับผิดทางละเมิด (des Délits) มาตรา ๑๓๘๒ บัญญัติว่า “บุคคลใดกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายแก่บุคคลนั้น”^{๓๑} ในทางอาญาประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Code pénal) ก็ได้กำหนดบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลไว้เช่นกัน โดยบัญญัติไว้ในบรรพสองว่าด้วยความผิดอาญาต่อบุคคล (LIVRE II: Des crimes et délits contre les personnes) ภาคสองว่าด้วย

^{๒๙} สาธารณรัฐฝรั่งเศสให้สัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๑๙๗๔; ดู A. PELLET, « La ratification française de la Convention européenne des droits de l’homme », *Rev. dr. pub.*, 1974, p. 1319; A. COCARTE-ZILGIEN, « De quelques effets actuels et éventuels de la ratification de la Convention européenne des droits de l’homme sur la politique et le droit français », *Rev. dr. pub.*, 1978, p. 645.

^{๓๐} Art. 9 al. 1, C. civ. «Chacun a droit au respect de sa vie privée.»

^{๓๑} Art. 1382, C. civ. «Tout fait quelconque de l’homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé, à le réparer.»

การกระทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลธรรมดา (TITRE II : Des atteintes à la personne humaine) ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตส่วนตัว (CHAPITRE VI : De l'atteinte à la vie privée) และส่วนที่ ๔ ว่าด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายต่อความลับ (De l'atteinte au secret) นอกจากนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศส ยังได้ตรากฎหมายเฉพาะอีกหลายฉบับเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอีกด้วย ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงนำมาซึ่งหน้าที่ของบุคคลทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ และต้องไม่กระทำการอันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวของบุคคลอื่น การพิจารณาว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดจะเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ย่อมประกอบด้วยข้อพิจารณาสำคัญสองประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง กรณีเป็นสิทธิในชีวิตส่วนตัวตามนัยที่กฎหมายให้ความคุ้มครองหรือไม่ และประการที่สอง กรณีเป็นการแทรกแซงหรือการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ อย่างเคร่งครัดหรือไม่ โดยนัยดังกล่าว การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวย่อมส่งผลให้บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน (le droit au respect de la vie privée) ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีเชื้อชาติใด สัญชาติใด และมีฐานะอย่างไร และองค์การของรัฐ ตลอดจนบุคคลอื่นทั้งหลาย จะแทรกแซงหรือละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลได้ก็เฉพาะแต่เมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้ และเพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ” เท่านั้น อีกทั้งการแทรกแซงหรือการละเมิดสิทธินั้นจะต้องเป็นไปตาม “ความจำเป็น” และ “ความเหมาะสม” ด้วย

ด้วยเหตุที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังนั้น นอกจากประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีหน้าที่ที่จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยมิชอบแล้ว ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อให้สิทธิดังกล่าวได้รับการเคารพอย่างแท้จริงจากปัจเจกชนด้วยกันอีกด้วย ทำให้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลทั้งในทางแพ่งและในทางอาญา นอกจากนี้ ในยุคโลกาภิวัตน์เช่นในปัจจุบัน เทคโนโลยีและระบบข้อมูลสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของบุคคลทั้งหลายและอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลได้ ดังนั้น ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสจึงได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น (๑) มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายทั่วไป (๒) มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ และ (๓) การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายทั่วไป

มาตรการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามกฎหมายทั่วไป ได้แก่

(๑) มาตรการคุ้มครองทางแพ่งโดยการรับรองสิทธิในชีวิตส่วนตัวและกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งแก่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิในชีวิตส่วนตัวของผู้เสียหาย และ (๒) มาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

(๑) มาตรการคุ้มครองทางแพ่ง

มาตรการคุ้มครองทางแพ่งต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ประกอบด้วย มาตรการสำคัญสองประการ ได้แก่

(ก) การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลในประมวลกฎหมายแพ่ง

มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส^{๓๒} ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลไว้อย่างชัดเจน ในทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เข้าเป็นภาคีด้วย โดยบัญญัติว่า “บุคคลแต่ละคนมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการใดๆ ที่เหมาะสมเพื่อขัดขวางหรือทำให้สิ้นสุดลงซึ่งการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อความลับในชีวิตส่วนตัว เช่น การอายัด การยึดหรือการดำเนินการอย่างอื่น ทั้งนี้ ไม่กระทบต่อการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับ” ...^{๓๓}

อย่างไรก็ตาม สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นมีข้อพิจารณาสำคัญสามประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิตส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองนั้นมีเนื้อหาอย่างไร มีสถานะทางกฎหมายอย่างไร และมีข้อจำกัดสิทธิในกรณีใดบ้างหรือไม่

ก. เนื้อหาแห่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวที่ได้รับความคุ้มครอง (le contenu du droit au respect de la vie privée)

มาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ได้บัญญัติถึงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว ที่พักอาศัย และการติดต่อทางจดหมาย ดังเช่นที่กำหนดไว้ในข้อ ๘

^{๓๒} บทบัญญัติของมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง มีที่มาจากรัฐธรรมนูญฯ ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๑๙๗๐ เพื่อเสริมสร้างหลักประกันสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของพลเมืองให้เข้มแข็ง (Loi du 17 juillet 1970 tendant à renforcer la garantie des droits individuels des citoyens)

^{๓๓} Art. 9 C. civ. « Chacun a droit au respect de sa vie privée.

Les juges peuvent, sans préjudice de la réparation du dommage subi, prescrire toutes mesures, telles que séquestre, saisie et autres, propres à empêcher ou faire cesser une atteinte à l'intimité de la vie privée : ces mesures peuvent, s'il y a urgence, être ordonnées en référé. »

วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ตามความเห็นของผู้กร่างมาตรา ๙ ดังกล่าวนั้น สิทธิในชีวิตส่วนตัวประการต่างๆ ดังกล่าว ย่อมรวมอยู่ในสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามนัยมาตรา ๙ อยู่แล้ว

แม้ว่าคำพิพากษาของศาลแพ่งในคดีต่างๆ อันเป็นที่มาของบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่งประมวลแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสในปัจจุบัน^{๓๔} จะมีได้ระบุหรือกำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่รับรองและคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนว่าประกอบด้วยสิทธิย่อยๆ ประการใดบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลแพ่งในคดีต่างๆ เหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญสองประการของสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะห้ามมิให้ชีวิตส่วนตัวของตนถูกเปิดเผยโดยมิได้รับความยินยอมของตนเป็นการล่วงหน้า ดังจะเห็นได้จากคดีหนึ่งซึ่งหลังจากที่ศาลแพ่งได้พิพากษาว่าจดหมายลับหรือภาพของบุคคลหนึ่งจะถูกเผยแพร่ออกไปโดยมิได้รับความยินยอมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความลับหรือภาพนั้นมิได้ ศาลแพ่งได้อธิบายเพิ่มเติมว่าสิ่งที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตส่วนตัว (les souvenirs de la vie privée) ของบุคคลแต่ละคนเป็นทรัพย์สินทางจิตใจ (son patrimoine moral) ของบุคคลนั้น บุคคลใดก็ตามไม่มีสิทธิที่จะเผยแพร่สิ่งนั้นโดยมิได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นแต่อย่างใด แม้ว่าจะมิได้กระทำโดยมีเจตนาที่ไม่สุจริตก็ตาม (sans intention malveillante)

ประการที่สอง สิทธิของบุคคลทุกคนที่จะห้ามมิให้เรื่องใดๆ อันเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตนถูกติดตามหรือสืบสวนโดยมิได้รับความยินยอมของตน หากเป็นที่ยอมรับว่าภาพของบุคคลหนึ่งที่แสดงให้เห็นชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้นจะถูกเปิดเผย โดยมิได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นเสียก่อนแล้ว ก็จะต้องยอมรับด้วยว่าเสียงของบุคคลนั้นจะต้องไม่ถูกบันทึก จดหมายของบุคคลนั้นจะต้องไม่ถูกเปิดอ่าน และการเดินทางของบุคคลนั้นก็ต้องไม่ถูกติดตามด้วยเช่นกัน กล่าวโดยทั่วไป คือ การกระทำใดๆ ในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะต้องไม่ถูกติดตามหรือสืบสวนโดยมิได้รับอนุญาตจากบุคคลนั้นเสียก่อนนั่นเอง ทั้งนี้ การติดตามหรือสืบสวนเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลมิได้จำกัดแต่เฉพาะการแทรกแซงในทางรูปธรรม (une immixtion matérielle) เท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงการบันทึกคำพูดหรือภาพของบุคคลหนึ่ง ตลอดจนการบังคับให้บุคคลหนึ่งเปิดเผยเรื่องใดๆ อันเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวหรือชีวิตครอบครัวของบุคคลนั้นโดยใช้ผลประโยชน์ทางทรัพย์สินหรือจิตใจเป็นเครื่องต่อรอง โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงประกอบด้วยสิทธิสำคัญสองประการดังกล่าว

^{๓๔} รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๑๙๗๐ บัญญัติให้เพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสขึ้นใหม่ ตามแนวคำพิพากษาของศาลแพ่งในคดีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการนำเอาคำพิพากษาของศาลแพ่งในคดีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาบัญญัติรับรองเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั่นเอง

ข้างต้น และก่อให้เกิด “หน้าที่ตามกฎหมาย” (le devoir juridique) แก่บุคคลทุกคนที่จะต้อง “ไม่เปิดเผย” ชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น และจะต้อง “ไม่เข้าไปแทรกแซง” ชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นด้วย^{๓๕}

ข. สถานะหรือคุณค่าทางกฎหมายของสิทธิในชีวิตส่วนตัวที่ได้รับ

ความคุ้มครอง

การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลตามบทบัญญัติมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสย่อมนำมาซึ่งหลักการต้องห้ามการกระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นหลักการต้องห้ามการกระทำละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย (un principe de l’inviolabilité du domicile) หลักการต้องห้ามการกระทำละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมาย (un principe de l’inviolabilité des correspondances) หลักการต้องห้ามต่างๆ ดังกล่าวได้รับการตีความจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (le Conseil constitutionnel) ว่าล้วนแต่เป็นหลักการที่มี “คุณค่าในระดับรัฐธรรมนูญ” (un principe à valeur constitutionnelle) เลยทีเดียว โดยคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีหนึ่ง^{๓๖} ว่ามาตรา ๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสฉบับปี ๑๙๕๘ กำหนดให้องค์กรตุลาการมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (la sauvegarde de la liberté individuelle) ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการห้ามการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย (l’inviolabilité du domicile) ทั้งนี้ ที่พักอาศัยที่ได้รับความคุ้มครองในฐานะแห่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวนั้นมิได้จำกัดเฉพาะแต่ที่พักอาศัยตามนัยทางแพ่งอันได้แก่สถานที่ที่บุคคลใช้พักอาศัยเป็นประจำ (le lieu d’habitation principale d’une personne) หากแต่ยังหมายรวมถึงสถานที่ส่วนบุคคล (les lieux privés) อีกด้วย

ในทางวิชาการ สิทธิในชีวิตส่วนตัวจึงเป็นสิทธิของบุคคล (droit subjectif) หรือสิทธิเกี่ยวกับตัวบุคคล (droit de la personnalité) กล่าวคือ อำนาจของบุคคลทั้งหลายที่จะได้รับการคุ้มครองประโยชน์ในทางจิตใจ (la protection des intérêts patrimoniaux ou moraux) ในการโต้แย้งต่อหรือทำให้สิ้นสุดลงซึ่งการเปิดเผยชีวิตส่วนตัวของตนและการติดตามสืบสวนชีวิตส่วนตัวของตนโดยบุคคลอื่น เพื่อความสงบและเสรีภาพในชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัว (la paix et la liberté de la vie personnelle et familiale) ของตน สิทธิดังกล่าวซึ่งมีคุณค่าในระดับรัฐธรรมนูญจึงก่อให้เกิดหน้าที่ตามกฎหมายที่บุคคลทั้งหลายที่จะต้องไม่เปิดเผยชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นหรือไม่เข้าไปแทรกแซงในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น ในขณะเดียวกัน สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นสิทธิของบุคคลคนนั้น บุคคลนั้นย่อมสามารถที่จะอนุญาตให้มีการเปิดเผยเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตนโดยแลกเปลี่ยนกับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินได้ (une prestation pécuniaire) ซึ่งในทางปฏิบัติ ก็มีการทำ

^{๓๕} P. GULPHE, Les tribunaux français gardiens de l’intimité de la vie privée, Rapport au XIVème Congrès de l’Institut international de droit d’expression française, Montréal, 12-19 septembre 1981, Revue juridique et politique indépendance et coopération, 1982, p. 558.

^{๓๖} Décision du 29 décembre 1983 n° 83-164 DC, J.O. 30 décembre 1983, p. 3873-3874; J.C.P. 1984, II, 20158, note R. DRAGO et A. DECOCQ; D. 1985, I.R., 220, note C. GAVALDA et C. LUCAS DE LEYSSAC.

ข้อตกลงโดยมีค่าตอบแทน (une convention à titre onéreux) เพื่อการเผยแพร่ภาพของบุคคลหนึ่งและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้น โดยนัยดังกล่าว บุคคลผู้ทรงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตนย่อมมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะนำชีวิตส่วนตัวของตนไปใช้ประโยชน์ (un monopole d'exploitation de sa vie privée) ได้ สิทธิในความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลจึงได้แก่สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะยินยอมหรือปฏิเสธให้เปิดเผยหรือติดตามสืบสวนข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตน อันเป็นสิทธิเสรีภาพในระดับรัฐธรรมนูญทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกชนและสิทธิเสรีภาพทางแพ่งในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนด้วยกันเอง^{๓๗} การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจึงประกอบด้วยการคุ้มครองความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว (la protection du secret de la vie privée) และการคุ้มครองเสรีภาพในชีวิตส่วนตัว (la protection de la liberté de la vie privée) ของบุคคลนั่นเอง

ค. ข้อจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวที่ได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล โดยมีได้บัญญัติข้อจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลไว้แต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีบัญญัติข้อจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวไว้ในวรรคสองดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๙ ประกอบกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติดังกล่าวตามแนวคิดของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปแล้ว ย่อมตีความได้ว่าการจำกัดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะกระทำได้นั้นเฉพาะแต่โดยบทบัญญัติของกฎหมายในระดับรัฐบัญญัติ (une loi) เท่านั้น

การแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่เกิดขึ้นมักจะเป็นกรณีการติดตามหรือสืบสวนเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งซึ่งกฎหมายหรือคำพิพากษาของศาลอนุญาตให้กระทำได้ โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ในข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปเป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่วัตถุประสงค์อันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ (un intérêt public) เป็นหลัก แต่ในบางกรณีก็อาจเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของเอกชน (un intérêt privé) ได้เช่นกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น เพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อย และการป้องกันการกระทำ ความผิดอาญา วัตถุประสงค์ต่างๆ เหล่านี้มักจะเป็นเหตุผลแห่งข้อยกเว้นของหลักการห้ามกระทำการอันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย (le principe de l'inviolabilité du domicile) อันได้แก่ การเข้าตรวจค้นสถานที่พักอาศัย (de perquisitions) ของเอกชนเพื่อค้นหายานหลักฐานเกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือการตรวจค้นร่างกาย (la fouille corporelle) ซึ่งเป็นการตรวจค้นเนื้อตัวร่างกายหรือเครื่องแต่งกายของบุคคลหนึ่ง อันอาจนำมาซึ่งการยึดหลักฐานของกลางที่ค้นพบ (la saisie des éléments de preuves découvertes) การตรวจค้นใน

^{๓๗} Fr. RIGAUX, La protection de la vie privée et des autres biens de la personnalité, Bibliothèque de la Faculté de droit de l'Université catholique de Louvain, t. XX, n° 638, 660, 661, 684.

กรณีต่างๆ ดังกล่าวจะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อได้กระทำตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (le Code de procédure pénale) เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล

วัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะประการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ยังมักจะเป็นเหตุผลแห่งข้อยกเว้นของหลักการห้ามกระทำการอันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมาย (le principe de l'inviolabilité des correspondances) อีกด้วย อันได้แก่ กรณีการดักฟังการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ที่ดำเนินการโดยองค์กรตุลาการ (l'autorité judiciaire) เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดทางอาญา หรือจากองค์กรของรัฐทางปกครอง (la pratique administrative) เพื่อป้องกันการกระทำอันอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งรัฐทั้งภายในและภายนอก อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวที่ได้รับอนุญาตจากองค์กรตุลาการนั้นถูกศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชน พิเคราะห์ว่าไม่เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป และยังเป็นการไม่ชอบยิ่งขึ้นในกรณีเป็นการกระทำขององค์กรของรัฐทางปกครองการดำเนินการดังกล่าวจะกระทำได้ก็เฉพาะแต่เมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำเช่นนั้น ความลับในการติดต่อสื่อสาร (le secret des correspondances émises par la voie des télécommunications) จะต้องได้รับหลักประกันในกฎหมายและการละเมิดความลับโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้ก็เฉพาะแต่เพื่อความจำเป็นอันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้นและภายใต้ข้อจำกัดที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นกัน กรณีข้อยกเว้นที่กฎหมายบัญญัติจึงได้แก่การดักฟังที่สั่งโดยองค์กรตุลาการหรือที่ได้รับอนุญาตจากนายกรัฐมนตรี^{๓๘}

วัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน (la protection de la santé publique) ก็เป็นวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งที่มีมักจะเป็นข้อยกเว้นแห่งการคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเช่นกัน ข้อยกเว้นตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนำมาซึ่งหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องแจ้ง (la déclaration obligatoire) ต่อบริการของรัฐด้านสาธารณสุข (l'autorité sanitaire) เกี่ยวกับชื่อของบุคคลที่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงบางประเภท (la personne atteinte de certaines maladies contagieuses)^{๓๙} ตามที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนด

^{๓๘} LOI n°91-646 du 10 juillet 1991 relative au secret des correspondances émises par la voie des télécommunications, JORF n°162 du 13 juillet 1991, page 9167.

^{๓๙} Art. L. 11, Code de la santé publique

โรคติดต่อร้ายแรงต่างๆ มีกำหนดไว้ใน Décret n° 86-770 du 10 juin 1986, J.O. 14 juin, p. 7409 ซึ่งรวมไปถึงโรคเอดส์ (le Sida avéré) ด้วย นอกจากนี้ กฎกระทรวงของกระทรวงสาธารณสุข Arrêté ministériel du 31 octobre 1988 ซึ่งออกตามความเห็นของคณะกรรมการแห่งชาติด้านข้อมูลสารสนเทศและเสรีภาพ (la C.N.I.L.) ลงวันที่ ๖ กันยายน ๑๙๘๘ ได้กำหนดให้จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์ต่อ la direction générale de la santé

ในส่วนที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของเอกชน ได้แก่ ข้อยกเว้นแห่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น (la protection des droits et libertés d'autrui) อันเป็นการชั่งน้ำหนัก (โดยนักกฎหมายหรือผู้พิพากษาแล้วแต่กรณี) ระหว่างประโยชน์ของบุคคลหนึ่งในการคุ้มครองชีวิตส่วนตัวของตนกับประโยชน์ของอีกบุคคลหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ซึ่งประโยชน์ของบุคคลหลังนี้จะได้รับการคุ้มครองมากกว่า ตัวอย่างเช่น กรณีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานศาล (un huissier) เกี่ยวกับกรณีการประพฤตินิไมซัสต์ต่อคู่สมรส (les constats d'adultère) ซึ่งอนุญาตโดยองค์กรตุลาการตามคำร้องขอของคู่สมรสฝ่ายหนึ่ง กรณีนี้ย่อมก่อให้เกิดการขัดแย้งกัน (un conflit) ระหว่างสิทธิของคู่สมรสฝ่ายผู้กล่าวหาที่จะพิสูจน์ถึงความไม่ซื่อสัตย์ของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง (une infidélité conjugale) ซึ่งเป็นสาเหตุของการหย่า และสิทธิในชีวิตส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ถูกกล่าวหา ตลอดจนบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวด้วย การขัดแย้งกันนั้นมีเพียงแต่เกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของบุคคล หากแต่ยังเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตส่วนตัวอีกด้วย ศาลได้พิจารณาว่าการดำเนินการดังกล่าวสามารถกระทำได้ตามคำสั่งตามคำร้องขอที่ออกโดยประธานศาลจังหวัด (une ordonnance sur requête du président du tribunal de grande instance) และดำเนินการโดยชอบ โดยนัยดังกล่าว ความชอบด้วยกฎหมายของการตรวจสอบข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง การตรวจสอบข้อเท็จจริงจะต้องได้รับอนุญาตโดยคำสั่งที่ประธานศาลจังหวัดออกให้ตามคำร้องขอของคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ประธานศาลจังหวัดจะทำการตรวจสอบว่าคำร้องขอนั้นเข้าข้อสมมติฐานที่ร้ายแรงและขัดแย้งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในการเป็นคู่ที่กล่าวหา (les relations adultère alléguées) และทำให้สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นได้ ประธานศาลจังหวัดสามารถอนุญาตให้เจ้าพนักงานศาลมีช่างกุญแจ (un serrurier) ติดตามไปด้วยเพื่อเปิดห้องพักของผู้กระทำการเช่นนั้น หรือห้องพักของผู้สนับสนุนการกระทำนั้นได้ (แต่มิใช่ประตูทางเข้าร่วมกันของอาคารที่พัก) อย่างไรก็ตาม คำสั่งเช่นนั้นย่อมไม่จำเป็นแก่การตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานศาลเมื่อเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงในที่พักอาศัยของคู่สมรสนั้นเอง และประการที่สอง การตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานศาลจะต้องกระทำโดยชอบด้วยกล่าวคือ จะต้องกระทำตามกฎหมายเกณฑ์ที่ใช้บังคับแก่การดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานศาลนั้นด้วย (les règles générales des constats d'huissier) เจ้าพนักงานศาลจึงมีอาจเข้าไปในสถานที่ส่วนบุคคลโดยใช้กำลังเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำการเป็นคู่ หากแต่จะต้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ (la force publique) และจะกระทำการใดๆ อันเป็นการรบกวนการพักอาศัยของบุคคลอื่นมิได้

**(ข) การกำหนดบทลงโทษทางแพ่งต่อการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัว
ของบุคคลอื่น**

บทลงโทษทางแพ่งต่อการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นแบ่งออกได้เป็นสองประการใหญ่ๆ ได้แก่ การขอให้ศาลสั่งให้หยุดการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น และความรับผิดทางแพ่งของผู้กระทำละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น

ก. การขอให้ศาลสั่งให้หยุดหรือขัดขวางการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น

มาตรา ๙ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติว่า “ ศาลมีอำนาจกำหนดมาตรการใดๆ ที่เหมาะสมเพื่อขัดขวางหรือทำให้สิ้นสุดลงซึ่งการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อความลับในชีวิตส่วนตัว เช่น การอายัด การยึดหรือการดำเนินการอย่างอื่น ทั้งนี้ ไม่กระทบต่อการเยียวยาความเสียหายที่ได้รับ ”..

บุคคลผู้ซึ่งสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตนถูกละเมิดโดยบุคคลอื่นย่อมมีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาล (agir en justice) ให้มีคำสั่งให้หยุดการกระทำอันเป็นการละเมิดนั้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตนหรือการติดตามสืบสวนข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตนก็ตาม หรือเพื่อขัดขวางมิให้มีการกระทำอันเป็นการละเมิดนั้น นอกจากนี้ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกละเมิดสิทธิมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้หยุดการกระทำอันเป็นการละเมิดดังกล่าวอาจกระทำได้โดยการร้องขอต่อศาลเป็นกรณีเร่งด่วน (le référé) เนื่องจากในกรณีนี้ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นความเสียหายทางจิตใจ (un dommage à caractère moral) จึงต้องการการเยียวยาความเสียหายอย่างเร่งด่วนและมีอาจเยียวยาได้ด้วยการชดเชยค่าเสียหายแต่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ศาลยังอาจสั่งให้ยึดหรืออายัดประกาศหรือเอกสารสิ่งพิมพ์ใดๆ (la saisie de la publication) ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นด้วยก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศาลพิจารณาเห็นว่า การเปิดเผยข้อมูลชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นการแทรกแซงชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นที่มีอาจยอมรับได้ (une immixtion intolérable)

อนึ่ง มาตรา ๙ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส บัญญัติไว้ชัดเจนว่าการร้องขอต่อศาลให้สั่งหยุดการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นไม่มีผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือชดเชยค่าเสียหาย (des dommages-intérêts) เพื่อความเสียหายที่ได้รับแต่การนั้น นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายมักจะขอให้ศาลสั่งให้โฆษณาคำพิพากษาของศาลด้วยค่าใช้จ่ายของจำเลยด้วย และศาลก็มักจะสั่งอนุญาตให้ดำเนินการเช่นนั้น

ข. ความรับผิดชอบทางแพ่งของผู้กระทำละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น

นอกจากผู้เสียหายจะขอให้ศาลสั่งให้หยุดการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตนอันเป็นมาตรการหลักในการดำเนินการดังที่ได้กล่าวแล้ว ผู้เสียหายยังสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตนเพื่อความเสียหายที่ตนได้รับจากการกระทำละเมิดนั้นได้อีกด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายมักจะดำเนินการทั้งสองประการดังกล่าวไปพร้อมๆ กัน โดยทั่วไปแล้ว การกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวย่อมเข้าเงื่อนไขแห่งความรับผิดชอบทางแพ่งจากการกระทำของบุคคล (la responsabilité civile du fait personnel) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๘๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ความว่า “บุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลนั้นเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่การนั้น”^{๔๐} กล่าวคือ มีการกระทำความผิดของบุคคลหนึ่งต่อบุคคลอื่น และการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด (la faute) ความผิดของผู้กระทำการอันก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลในกรณีนี้ ได้แก่ การไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ตามกฎหมายของตน (un manquement à une obligation légale) ในอันที่จะต้องเคารพต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น การประพฤติดนไม่ถูกต้อง (une erreur de conduite) หรือไม่เหมาะสม (un comportement anormal) แต่โดยทั่วไปการก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลมักจะเป็นการกระทำความผิดโดยจงใจ (une faute délibérée) อันมาจากการเลือกที่จะกระทำการนั้นโดยสมัครใจ (un choix volontaire) ของผู้กระทำ แต่ก็อาจมีกรณีเป็นการกระทำโดยละเว้น (une simple omission) ได้เช่นกัน เช่น กรณีบรรณาธิการนิตยสารฉบับหนึ่งที่ปล่อยให้มีการตีพิมพ์บทความซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลหนึ่ง ทั้งๆ ที่ตนควรที่จะคัดค้านการตีพิมพ์บทความดังกล่าว บรรณาธิการนั้นจึงต้องรับผิดชอบร่วมกับบริษัทนิตยสารในการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่การนั้น^{๔๑}

การกระทำความผิดโดยส่วนใหญ่จึงเป็นความผิดทางละเมิด (la faute délictuelle) แต่ในบางกรณีก็อาจเป็นความผิดทางสัญญา (la faute contractuelle) ก็ได้ ในกรณีที่ผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นมีข้อผูกพันต่อผู้เสียหายที่จะไม่กระทำเช่นนั้นหากแต่บุคคลนั้นมีได้ปฏิบัติตามข้อผูกพันของตน ตัวอย่างเช่น กรณีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งตีพิมพ์บทสัมภาษณ์ของนักแสดงท่านหนึ่งเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตนทั้งหมด ในขณะที่มีการตกลงกันว่าจะตีพิมพ์เฉพาะข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น^{๔๒}

^{๔๐} Art. 1382 C. civ. « Tout fait quelconque de l'homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé à le réparer. »

^{๔๑} Civ. 2, 9 juillet 1980, Bull. II, n° 179; Paris, 1ère Ch. A, 19 juin 1989, F. c/ L., D. 1989, I.R., 240.

^{๔๒} Paris, 1ère Ch. A, 12 janvier 1987, Distel c/ Soc. anon. Cogedi-press, D. 1987, I.R., 32.

ในส่วนที่เกี่ยวกับความเสียหาย (le dommage) นอกจากความเสียหายทางวัตถุหรือทางทรัพย์สิน (un dommage matériel) แล้ว ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับในกรณีการกระทำอันกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลมักจะเป็นความเสียหายทางจิตใจ (un préjudice moral) เสียมากกว่า อันได้แก่ ความรู้สึกละอายใจ (un sentiment de la pudeur) ความทรมานใจ (une souffrance ou une douleur morale) อันเกิดจากการที่ชีวิตส่วนตัวของตนถูกเปิดเผยต่อสาธารณะหรือต่อบุคคลอื่น การกำหนดจำนวนค่าเสียหายในกรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่ยากพอสมควร ซึ่งศาลจะต้องพิจารณาถึงขอบเขตแห่งความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ (l'étendue du préjudice subi) หรือความร้ายแรงแห่งการกระทำ ความผิด (la gravité de la faute) นั้นเอง โดยพิจารณาจากปัจจัยสองประการเป็นสำคัญ ได้แก่ บุคคลผู้ถูกเปิดเผยความลับในชีวิตส่วนตัว (la personne faisant l'objet de la divulgation) และขอบเขตของการเปิดเผย (l'étendue de la divulgation) เพื่อมิให้การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเป็นไปตามอำเภอใจและไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ศาลฎีกา (la Cour de cassation) มีอำนาจสูงสุด (un pouvoir souverain) ในการกำหนดจำนวนค่าเสียหาย

ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำความผิดของผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ (un lien de causalité entre la faute et le préjudice) ย่อมเป็นที่ประจักษ์ในกรณีการก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายต่อความลับในชีวิตส่วนตัวของบุคคลในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายเพียงแต่เรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่การนั้น ศาลก็มักจะพิพากษาให้ผู้กระทำความผิดนั้นชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น บุคคลผู้กระทำการใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นและก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้น ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เนื่องจากบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตน ศาลแพ่งแห่งปารีส (la Cour de Paris) ได้เคยพิพากษาไว้ในคดีหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๑๙๖๖^{๓๓} โดยให้คำอธิบายตอนหนึ่งประกอบคำพิพากษาใน คดีว่า “ปัจเจกชนทุกคนมีสิทธิในความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของตน (droit au secret de sa vie privée)” ในคดีแพ่งอีกคดีหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๑๙๗๐^{๓๔} ศาลแพ่งแห่งปารีสได้ระบุไว้ว่า “การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (la liberté d'expression) จะกระทำได้อตมเมื่ออยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน” และศาลได้ให้คำนิยามแก่สิทธิดังกล่าวว่าหมายถึง “สิทธิของบุคคลที่จะดำเนินชีวิตของตนตามวิถีทางที่ตนปรารถนา โดยจะถูกแทรกแซงจากภายนอกน้อยที่สุด”

^{๓๓} Paris, 7e Ch., 17 mars 1966, S.A. « La France continue » c/ Trintignant, D. 1966, J. 749.

^{๓๔} Paris, 7e Ch., 15 mai 1970, Soc. France Editions et Publications c/ Epoux Tenenbaum, D. 1970, J. 466, conclusions de l'Avocat général CABANNES, note P.A. et H.M.: observations R. NERSON, *Rev. trim. dr. civ.*, 1971, p. 114. V. dans la doctrine, en faveur de ce droit, H.-U. SPOHN, *La protection de l'intimité de la personne par le droit de la responsabilité en France et en Allemagne*, th. dact., Nancy, 1967

(๒) มาตรการคุ้มครองทางอาญาโดยการกำหนดบทลงโทษทางอาญา

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลยังได้รับการคุ้มครองโดยเป็นความผิดทางอาญาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาอีกด้วย ประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (le Code pénal) ได้กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวในหลายๆ กรณี เช่น

- ความผิดในการก่อให้เกิดผลกระทบต่อความลับในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นโดยเจตนา (l'atteinte portée volontairement à l'intimité de la vie privée d'autrui) มาตรา ๒๒๖-๑ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “การก่อให้เกิดความเสียหายต่อความลับเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น โดยการดักฟัง บันทึกหรือส่งต่อคำพูดที่บุคคลได้กล่าวขึ้นในลักษณะเป็นการส่วนตัวหรือเป็นความลับโดยมิได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้เครื่องมืออย่างใด หรือโดยการถ่าย บันทึกหรือส่งต่อภาพของบุคคลในสถานที่ส่วนบุคคลโดยมิได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น ไม่ว่าจะกระทำโดยใช้เครื่องมืออย่างใด ต้องรับโทษจำคุกหนึ่งปี และปรับเป็นเงินจำนวน ๔๕,๐๐๐ ยูโร”^{๔๕}

- ความผิดในการก่อให้เกิดผลกระทบต่อความลับในการประกอบวิชาชีพ (l'atteinte au secret professionnel) มาตรา ๒๒๖-๑๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “การเปิดเผยข้อมูลที่มีลักษณะเป็นความลับโดยบุคคลหนึ่งซึ่งได้รับข้อมูลนั้นโดยสภาพของเรื่องหรือโดยตำแหน่งหน้าที่ หรืออันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่เป็นการชั่วคราว ต้องรับโทษจำคุกหนึ่งปี และปรับเป็นเงินจำนวน ๑๕,๐๐๐ ยูโร”^{๔๖}

- ความผิดในการก่อให้เกิดผลกระทบต่อความลับในจดหมายของบุคคลอื่น (l'atteinte au secret des correspondances) ซึ่งเป็นฐานความผิดที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านจดหมาย (la liberté d'expression de la pensée par la correspondance) และคุ้มครองความลับในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในจดหมายนั้น มาตรา ๒๒๖-๑๕ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “การเปิด ทำลาย ทำให้ล่าช้า หรือส่งกลับโดยเจตนาทุจริต

^{๔๕} Art. 226-1 al. 1er « Est puni d'un an d'emprisonnement et de 45000 euros d'amende le fait, au moyen d'un procédé quelconque, volontairement de porter atteinte à l'intimité de la vie privée d'autrui :

1° En captant, enregistrant ou transmettant, sans le consentement de leur auteur, des paroles prononcées à titre privé ou confidentiel;

2° En fixant, enregistrant ou transmettant, sans le consentement de celle-ci, l'image d'une personne se trouvant dans un lieu privé... »

^{๔๖} Art. 226-13 « La révélation d'une information à caractère secret par une personne qui en est dépositaire soit par état ou par profession, soit en raison d'une fonction ou d'une mission temporaire, est punie d'un an d'emprisonnement et de 15000 euros d'amende ».

ซึ่งจดหมายที่มีถึงบุคคลภายนอกไม่ว่าจะได้มาถึงจดหมายปลายทางแล้วหรือไม่ก็ตาม หรือการอ่านข้อความภายในจดหมายโดยการฉ้อฉล ต้องรับโทษจำคุกหนึ่งปีและปรับเป็นเงิน ๔๕,๐๐๐ ยูโร”^{๔๗}

อนึ่ง ความผิดทางอาญาต่อความลับในชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นนั้นย่อมก่อให้เกิดความผิดทั้งต่อผู้กระทำการอันกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่น (le délit d’espionnage de la vie privée) และต่อผู้นำข้อมูลนั้นไปใช้ประโยชน์ (le délit d’utilisation du produit de l’espionnage de la vie privée) ด้วย

๒.๒.๒ มาตรการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะ

นอกจากสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจะได้รับการรับรองและคุ้มครองในกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลยังได้รับการคุ้มครองผ่านมาตรการคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการคุ้มครอง “ข้อมูลส่วนบุคคล” (les données à caractère personnel) สาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ตรากฎหมายเฉพาะขึ้นใช้บังคับเพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการนำเทคโนโลยีและระบบข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินกิจการด้านต่างๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตนอันเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง (un droit de l’homme) ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง

โดยนัยดังกล่าว รัฐบัญญัติที่ ๗๘-๑๗ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ว่าด้วยระบบข้อมูลสารสนเทศ เพิ่มข้อมูลและเสรีภาพ (Loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l’informatique, aux fichiers et aux libertés) จึงได้ถูกตราขึ้นใช้บังคับโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ชีวิตส่วนตัวของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลต่อการจัดทำระบบฐานข้อมูลสารสนเทศขององค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนเป็นการเฉพาะ และเพื่อสร้างดุลยภาพที่จำเป็น (un nécessaire équilibre) ระหว่างการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศและการคุ้มครองพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย^{๔๘} โดยกำหนดหลักการสำคัญไว้สองประการ คือ ประการที่หนึ่ง การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อควบคุมการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และประการที่สอง การรับรองสิทธิของพลเมืองในการได้รับบริการระบบข้อมูลสารสนเทศและการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนในระบบข้อมูลสารสนเทศ

ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึง (๑) ภาพรวมของกฎหมายฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และ (๒) มิติทับซ้อนระหว่างการใช้สิทธิเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลกับการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

^{๔๗} Art. 226-15 « Le fait, commis d’une mauvaise foi, d’ouvrir, de supprimer, de retarder ou de détourner des correspondances arrivées ou non à destination et adressées à des tiers, ou d’en prendre frauduleusement connaissance, est punie d’un an d’emprisonnement et de 45000 euros d’amende ».

^{๔๘} Documents parl. Ass. Nat., n° 2516, p. 5.

(๑) ภาพรวมของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ กำหนดบทบัญญัติเพื่อการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในสองลักษณะใหญ่ๆ ได้แก่ (๑) การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อควบคุมการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และ (๒) การรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนในระบบข้อมูลสารสนเทศ

(ก) การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อควบคุมการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ได้กำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลผ่านหลักการสำคัญ ได้แก่

ก. การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศอันเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล (les traitements automatisés et non automatisés de données à caractère personnel) จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตัวตนของบุคคล (l'identité humaine) ชีวิตส่วนตัวของบุคคล (la vie privée) และสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือของประชาชน (les libertés individuelles ou publiques)^{๔๙} ทั้งนี้ การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งรัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ครอบคลุมทั้งระบบข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชน

ข. การกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ตั้งแต่การเก็บรวบรวม (la collecte) การบันทึก (l'enregistrement) การเก็บรักษา (la conservation) การปรับ (l'adaptation) หรือแก้ไขเพิ่มเติม (la modification) การแย่งย้อ (l'extraction) การตรวจดู (la consultation) การนำไปใช้ประโยชน์ (l'utilisation) การเปิดเผยโดยการส่งต่อ (la transmission) หรือการเผยแพร่ (la diffusion) การเชื่อมโยงเครือข่าย (l'interconnexion) การปิดกั้นการเข้าถึง (le verrouillage) การลบ (l'effacement) หรือการทำลาย (la destruction) ข้อมูลส่วนบุคคล^{๕๐} ซึ่งการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศจะกระทำได้ต่อเมื่อได้แจ้ง (Déclaration) ต่อองค์กรกำกับดูแลเสียก่อน (กรณีระบบข้อมูลสารสนเทศขององค์กรเอกชน)^{๕๑} หรือได้รับอนุญาต (autorisation) จากองค์กรกำกับดูแลเสียก่อน (กรณีระบบข้อมูลสารสนเทศขององค์กรของรัฐ)^{๕๒} ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการแห่งชาติด้านระบบข้อมูลสารสนเทศและเสรีภาพ (la Commission nationale de l'informatique et des libertés) ซึ่งรับผิดชอบในการกำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และบทบัญญัติของรัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ อย่างเคร่งครัด

^{๔๙} มาตรา ๑ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๐} มาตรา ๒ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๑} มาตรา ๒๒ มาตรา ๒๓ และมาตรา ๒๔ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๒} มาตรา ๒๕ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ยังได้กำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้นคว้าทางการแพทย์ (la recherche dans le domaine de la santé)^{๕๓} เป็นการเฉพาะอีกด้วย

ค. การกำหนดข้อยกเว้นแก่การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลในบางกรณีที่ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งรัฐบัญญัตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของรัฐและเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ เช่น ความมั่นคงแห่งรัฐ การป้องกันประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน (la sûreté de l'Etat, la défense ou la sécurité publique) การป้องกัน การค้นหา การพบหรือการติดตามการกระทำความผิดอาญา (la prévention, la recherche, la constatation ou la poursuite des infractions pénales) การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในกรณีต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีการตราเป็นกฎหมายหรือกฎระเบียบของรัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก่การนั้นเป็นการเฉพาะ^{๕๔}

(ข) การรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องตนในระบบข้อมูลสารสนเทศ

นอกจากการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งกระบวนการดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ยังได้กำหนดบทบัญญัติอันเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของพลเมืองในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องตนในระบบข้อมูลสารสนเทศ

รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ ได้ให้คำนิยามคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” (une donnée à caractère personnel) ว่าหมายถึงข้อมูลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลธรรมดาที่ระบุตัวบุคคลนั้นหรือสามารถระบุตัวบุคคลได้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมโดยการอ้างอิงถึงเลขประจำตัวหรือลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น และคำว่า “บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลในระบบข้อมูลสารสนเทศ” ได้แก่บุคคลซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเป็นวัตถุแห่งระบบข้อมูลสารสนเทศ^{๕๕}

สิทธิของบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในการโต้แย้งการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องตนในระบบข้อมูลสารสนเทศหรือโต้แย้งการนำข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องตนไปใช้ประโยชน์ในทางพาณิชย์^{๕๖} สิทธิในการขอให้ผู้จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศแก้ไขเพิ่มเติม ทำให้ชัดเจนขึ้น ปรับปรุงให้ทันสมัยหรือลบข้อมูลส่วนบุคคลของตนที่ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ คลุมเครือ

^{๕๓} หมวด ๙ ระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อการค้นคว้าทางการแพทย์ (มาตรา ๕๓ ถึงมาตรา ๖๑)

^{๕๔} มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๕} มาตรา ๒ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๖} มาตรา ๓๘ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

หรือซึ่งการเก็บรวบรวม การนำไปใช้ประโยชน์ หรือการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลนั้นเป็นการต้องห้าม^{๕๗} สิทธิในการได้รับการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน^{๕๘} และสิทธิที่จะได้รับสำเนาข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน^{๕๙}

(๒) มิติทับซ้อนระหว่างการใช้สิทธิเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลกับการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลตามนัยแห่งรัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก และครอบคลุมข้อมูลในหลายลักษณะซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง ตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของตนในบางกรณีย่อมเป็นการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลด้วยในขณะเดียวกัน ในกรณีเช่นนั้น การที่องค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนปฏิเสธมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนซึ่งจัดเก็บไว้ในระบบข้อมูลสารสนเทศที่องค์กรนั้นจัดทำขึ้นเข้าตรวจสอบข้อมูลดังกล่าว จึงมิได้มีผลแต่เพียงเป็นการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งรัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘ แต่เพียงอย่างเดียวหากแต่ยังถือว่าเป็นการดำเนินการที่เป็นการแทรกแซงหรือขัดต่อการใช้สิทธิของบุคคลในชีวิตส่วนตัวที่เกี่ยวกับตนซึ่งได้รับการรับรองและคุ้มครองอีกด้วย ดังที่ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยวินิจฉัยไว้เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๑๙๘๙ ในคดี *Gaskin c/ Royaume-Uni*^{๖๐} ศาลได้กำหนดหน้าที่ขององค์กรของรัฐในการกระทำการ) une obligation positive (เพื่อเคารพต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ในคดีนี้ผู้ร้องซึ่งเป็นคนสัญชาติอังกฤษและเป็นเด็กกำพร้าที่มารดาของตนนำไปฝากไว้กับองค์กรเพื่อสังคมแห่งชุมชน Liverpool (La commune Liverpool) และองค์กรนี้ได้ให้ผู้ร้องไปอยู่ในการเลี้ยงดูของผู้ปกครองหลายคนตามลำดับ (plusieurs parents nourriciers successifs) ผู้ร้องมีปัญหาด้านการศึกษาจนกระทั่งผู้ร้องบรรลุนิติภาวะ ผู้ร้องต้องการจะขอตรวจสอบแฟ้มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเพื่อสังคมแห่งชุมชน Liverpool ได้จัดทำขึ้นที่เกี่ยวกับตนและที่เกี่ยวกับผู้เยาว์ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรของรัฐ อันเป็นสิทธิตามกฎหมาย ที่ปรึกษาเทศบาลแห่ง Liverpool กล่าวอ้างว่าผู้ร้องจะสามารถขอตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูล แพทย์ พยาบาล ผู้ปกครองที่รับเลี้ยงดูและตำรวจได้ให้ความยินยอมแก่การนั้น ทั้งนี้ ตามหนังสือเวียนฉบับหนึ่งของกระทรวงด้านสุขภาพ (une circulaire du ministère de la Santé) ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายผู้ร้องจึงสามารถตรวจสอบข้อมูลจำนวน ๖๕ แฟ้ม จากแฟ้มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ร้องทั้งหมด ๓๕๒ แฟ้ม หากแต่ผู้ร้องยืนยันที่จะขอตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนทั้งหมด ผู้ร้องจึงขอให้ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนรับรองสิทธิของตนที่จะ

^{๕๗} มาตรา ๔๐ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๘} มาตรา ๓๙-1-๔ รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๕๙} มาตรา ๓๙-1 วรรคสอง รัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ ๖ มกราคม ๑๙๗๘

^{๖๐} Arrêt *Gaskin c/Royaume-Uni* du 7 juillet 1989, Volume n° 160 de la série A des publications de la Cour; V. V. BERGER, *Jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme*, 3e éd., n° 86, p. 241.

ได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวและองค์กรของรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องอนุญาตให้ตนเข้าตรวจดูแฟ้มข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับตน ศาลแห่งยุโรปพิจารณาว่าเอกสารต่างๆ ที่ส่งไปเข้าแฟ้มข้อมูลเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับชีวิตครอบครัวและชีวิตส่วนตัวของผู้ร้อง ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระแห่งสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของผู้ร้อง โดยนัยดังกล่าวดังเช่นในคดีอื่น ศาลแห่งยุโรปพยายามสร้างดุลยภาพที่เหมาะสมระหว่างประโยชน์สาธารณะ (l'intérêt général) และประโยชน์ของผู้ร้อง ประโยชน์สาธารณะในที่นี้ คือลักษณะความลับ (le caractère confidentiel) ของข้อมูลเหล่านั้นเพื่อการได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเพื่อการป้องกันผู้ให้ข้อมูลนั้น ในทางตรงกันข้าม บุคคลที่เกี่ยวข้องกับแฟ้มข้อมูลดังกล่าวย่อมมีส่วนได้เสียอันสำคัญอย่างยิ่ง (un intérêt très important) ที่จะรับทราบข้อมูลต่างๆ ที่ช่วยให้เขารู้และเข้าใจชีวิตวัยเยาว์และการศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ ของตน ดังนั้น ศาลแห่งยุโรปจึงวินิจฉัยว่าการกำหนดให้การเข้าถึงแฟ้มข้อมูลต่างๆ นั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขของความตกลงของบุคคลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล (l'acceptation des informateurs) จึงไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว โดยนัยดังกล่าว ศาลแห่งยุโรปได้ขยายกรอบการใช้บังคับ “หลักความได้สัดส่วน” (le principe de la proportionnalité) ตามที่ได้รับรองไว้ในวรรคสองของมาตรา ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปสำหรับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลโดยองค์กรของรัฐต่อการกำหนดหน้าที่กระทำการขององค์กรของรัฐอันเนื่องมาจากสิทธิดังกล่าว การกำหนดให้การตรวจดูแฟ้มข้อมูลอยู่ภายใต้เงื่อนไขความยินยอมของผู้ให้ข้อมูลย่อมมิได้สัดส่วนกับประโยชน์สาธารณะอันเกี่ยวข้องกับลักษณะความลับของแฟ้มข้อมูลเหล่านั้น

ดังนั้น การเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตครอบครัวและชีวิตส่วนตัวของบุคคล มิใช่เป็นสิทธิทั่วไปของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลในการเข้าตรวจดูข้อมูลเท่านั้น (un simple droit général d'accès à des données personnelles) หากแต่ยังเป็นสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล (droit à la vie privée et familiale) ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมาตรา ๙ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งอีกด้วย

๒.๒.๓ การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส^{๖๑}

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de la procédure pénale) ของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติมาตรการต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ไว้สรุปได้ดังนี้

^{๖๑} โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา ,อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑๖

(๑) การติดต่อกับครอบครัว ถือเป็นมาตรการสำคัญที่ขาดไม่ได้และเป็นมาตรการที่จะทำให้ผู้ต้องโทษนั้นปรับตัวเข้ากับสังคมเมื่อพ้นโทษได้ โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

- สิทธิที่ได้รับการเยี่ยม ผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมเยียนจากสมาชิกในครอบครัวรวมทั้งบุคคลอื่นด้วย อย่างน้อย ๑ ครั้งต่อสัปดาห์ (มาตรา D. 410 วรรค 2) ในวัน เวลา และระยะเวลาที่กำหนดไว้ และสถานที่เยี่ยมนั้นจะต้องปราศจากสิ่งกีดกันที่จะแยกผู้เยี่ยมและผู้ต้องขังออกจากกัน ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยจึงอาจมีการค้นตัวผู้ต้องขังก่อนและหลังการเยี่ยมได้
- การติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรศัพท์ ผู้ต้องขังมีสิทธิติดต่อกับบุคคลทุกคนทางจดหมายได้ แต่เรือนจำอาจห้ามติดต่อกับบุคคลบางประเภทได้ หากจะเป็นการทำให้การปรับตัวคืนสู่สังคมล้มเหลว แต่ทั้งนี้จะตัดสิทธิไม่ให้ติดต่อกับคู่สมรส หรือครอบครัวไม่ได้ (มาตรา D. 414) แต่ทั้งนี้ จดหมายที่ส่งและรับจะต้องถูกตรวจสอบเนื้อหา เว้นแต่เป็นจดหมายที่ติดต่อกับทนายความ

นอกจากนั้น หากมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ก็อาจขอโทรศัพท์ไปยังภายนอกได้

(๒) การใช้ชีวิตส่วนตัวของผู้ต้องขัง

- การอ่านหนังสือ ผู้ต้องขังมีสิทธิซื้อหนังสือ แต่หนังสือก็อาจถูกตรวจสอบได้ว่าเหมาะสมหรือไม่ (มาตรา D. 444)
- การฟังวิทยุและดูโทรทัศน์ ผู้ต้องขังมีสิทธิฟังวิทยุและดูโทรทัศน์แต่ต้องไม่รบกวนผู้อื่น (มาตรา D. 431)
- การทำงานส่วนตัวอื่นๆ ผู้ต้องขังมีสิทธิทำงานส่วนตัวอื่นๆ ได้

๒.๓ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Basic law or grundgesetz, the german constitution) เพื่อใช้เป็นการป้องกันการกระทำของรัฐในการละเมิดสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ในมาตรา ๑ และมาตรา ๒ บัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นหลักการพื้นฐาน คือ รัฐต้องเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ปรากฏในกฎหมายพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิของมนุษย์ที่จะพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยเสรี ทั้งสองมาตรานี้เองก่อให้เกิดการรับรองสิทธิในความเป็นตัวตนของบุคคล ภายใต้สิทธิดังกล่าวปัจเจกชนมีอำนาจในการควบคุม พัฒนา และแสวงหาประโยชน์ในสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของตน และสิทธิในการได้รับความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ จดหมาย หรือวัสดุไปรษณีย์ และการติดต่อสื่อสารจากการกระทำใดที่เป็นการแทรกแซงใดๆ

๒.๓.๑ การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลทั่วไป

ในปี ค.ศ ๑๙๕๔ ในคดี BGHZ 13} 334 (1954) ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วินิจฉัยไว้ว่าสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลประกอบไปด้วยสิทธิ ๒ ประการ คือ

(๑) สิทธิในความเป็นส่วนตัว

(๒) สิทธิในการใช้ประโยชน์ในชื่อเสียง รูปพรรณ หรือเรียกว่าสิทธิในความเป็นตัวตนของตนเอง

โดยสิทธิในส่วนหลังนี้มีความสำคัญเพราะไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่พิสูจน์หรือจำแนกตัวบุคคลได้เท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นด้วย ดังนั้นชื่อของบุคคลจึงพึงได้รับความคุ้มครองในฐานะที่ชื่อเป็นวัตถุแห่งสิทธิตามสภาพบุคคลประการหนึ่ง ซึ่งนอกจาก ชื่อตัว ชื่อรอง และชื่อสกุลแล้วกฎหมายให้ความคุ้มครองไปถึงชื่อที่ใช้เรียกขานบุคคลอื่นๆ เช่น นามแฝง ฉายา บรรดาศักดิ์ หรือราชทินนามที่กษัตริย์พระราชทานตามราชประเพณีโบราณ กรณีทำนองเดียวกันกับรูปภาพบุคคล บุคคลย่อมมีสิทธิในรูปภาพ มีสิทธิที่จะไม่ให้ผู้ใดจำลองภาพของตนไปทำงานเขียน หรือแสดงละคร หรือถ่ายภาพยนตร์ ซึ่งในความเห็นทางกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถือว่าการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและนอกจากนี้ยังได้รับความคุ้มครองตามประมวลกฎหมายแพ่งภายใต้ชื่อหลักการคุ้มครอง “สิทธิอื่นๆ (Other right)” มาตรา ๘๒๓ (๑) ในการรับรองสิทธิและความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในการพัฒนาบุคลิกภาพหรือความเป็นตัวตนของบุคคลในรูปภาพและสิทธิในการใช้นามของบุคคล รวมถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) และข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลทั่วไปบนพื้นฐานของมาตรา ๘๒๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง บุคคลใดจงใจทำให้อื่นได้รับความเสียหายในการละเมิดศีลธรรมอันดีต้องชดเชยค่าเสียหายจากการกระทำดังกล่าว^{๖๒}

รูปแบบการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับบุคคลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีการแบ่งออกเป็น ๕ กรณี (สรุปจาก Beverly-Smith, Hew Ohly and Lucass-Scholoetter. Privacy, Property and Personality) คือ^{๖๓}

(๑) การล่วงล้ำเข้าไปในความเป็นส่วนตัวของบุคคล (intrusion into private sphere) เช่น การลักลอบถ่ายภาพส่วนตัวของบุคคล (คดี Caroline II, BGHZ 131, 332.)

(๒) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวของบุคคล (the publication of personal information) เช่น การเผยแพร่ชื่อ หรือ ข้อมูลส่วนตัวของบุคคล (คดี Lebach, BVerfG 35, 202.)

(๓) การกระทำใ้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง (defamation) กรณีนี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการหมิ่นประมาทตามกฎหมายไทย

^{๖๒} ปียะพร วงศ์เบ็ญสัจจ์, “การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยธนาคารพาณิชย์กับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑ น.๓๕ – ๓๗

^{๖๓} ข้อมูลอ้างอิงจาก <http://law.soc.ku.ac.th/?p=2459>

(๔) การไขข่าวแพร่หลายในข้อความอันเป็นเท็จ (false light) เช่น การนำภาพของบุคคลไปประกอบข้อความที่ไม่ตรงกับความจริง เช่น นำภาพของบุคคลไปประกอบกับยากระตุ้นอารมณ์ทางเพศเพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจว่าบุคคลในภาพในผู้เสนอขาย (presenter) ของยาดังกล่าว (คดี Herrenreiter, BGHZ 26, 349.)

(๕) การหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากสิทธิเกี่ยวกับบุคคล (appropriation of personality) เช่น การนำภาพของบุคคลไปใช้ประกอบการโฆษณา (แม้โฆษณานั้นจะไม่เสื่อมเสีย แต่เป็นโฆษณาที่ไม่ได้รับอนุญาตจากบุคคลที่อยู่ถ่ายภาพ)

นอกจากนั้น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ Federal Data Protection Act ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) ขอบเขตการบังคับใช้ (section 1)

กฎหมายนี้ใช้บังคับแก่หน่วยงานของรัฐทั้งระดับสหพันธ์และระดับมลรัฐที่ใช้อำนาจตามกฎหมายสหพันธ์หรือเป็นหน่วยงานของศาล และให้ใช้บังคับแก่เอกชนซึ่งเก็บรวบรวม ใช้หรือดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์หรือไม่ก็ตาม

อนึ่ง คำว่า “ดำเนินการ (process)” ได้มีบทนิยามไว้หมายถึง การเก็บรักษา การแก้ไขปรับปรุง การยับยั้ง การลบ หรือการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยได้อธิบายด้วยว่า หมายถึงการเปิดเผยต่อบุคคลที่สามหรือการส่งผ่านบุคคลที่สามหรือส่งให้บุคคลที่สามารถเรียกดูได้

(๒) การเก็บรวบรวม ใช้และการดำเนินการที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ (section 4)

(ก) เป็นไปตามกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นหรือได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิในข้อมูล (the data subject) ซึ่งหมายถึงเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(ข) การเก็บรวบรวมโดยปราศจากความยินยอมให้กระทำได้ในกรณี

ก. เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข. เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง

ค. การเก็บข้อมูลจากผู้ทรงสิทธิโดยตรงจะทำให้ข้อมูลไม่ถูกต้องและไม่ก่อความเสียหายแก่ผู้ทรงสิทธิ

(ค) เมื่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลทำการเก็บรวบรวมจะต้องแจ้งรายละเอียดต่อไปนี้ เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิจะได้ทราบอยู่แล้ว

ก. ชื่อหรือสิ่งที่บอกให้รู้ว่าผู้ควบคุมข้อมูลเป็นใคร

ข. วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม การใช้ และการดำเนินการ

ค. แหล่งที่มาของข้อมูลเฉพาะกรณีที่ผู้ทรงสิทธิไม่รู้ถึงการเปิดเผย

ข้อมูลนั้น

(๓) หลักความยินยอม (section 4 a)

(ก) ความยินยอมต้องมาจากผู้ทรงสิทธิที่มีอิสระในการตัดสินใจ ซึ่งก่อนตัดสินใจผู้ทรงสิทธิย่อมขอทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวม การใช้ และการดำเนินการ ได้ และความยินยอมจะต้องกระทำเป็นหนังสือ เว้นแต่มีสถานการณ์พิเศษอาจกระทำในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมได้

(ข) ในกรณีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ สถานการณ์พิเศษตาม (ก) รวมถึง จะต้องแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหนังสือด้วย

(ค) ในกรณีที่เป็นการเก็บรวบรวม การใช้ หรือการดำเนินการกับข้อมูลที่มีลักษณะพิเศษ (sensitive data) การให้ความยินยอมจะต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารวมถึงข้อมูลลักษณะพิเศษด้วย

(๔) การโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปยังต่างประเทศ

(ก) หากไม่ได้โอนไปยังประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ EU และประเทศนั้น ไม่มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลอย่างเพียงพอ ห้ามโอนเด็ดขาด

(ข) หากโอนไปยังประเทศใน EU ให้ปฏิบัติตาม section 15 - 16 และ 28 - 30

(ค) มาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ ให้คำนึงถึงการกำหนดชนิดของข้อมูล วัตถุประสงค์และระยะเวลาของการดำเนินการกับข้อมูล ประเทศที่มาและประเทศปลายทางของข้อมูล หลักนิติธรรม (The rule of law) หรือมาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยแก่ข้อมูล

(ง) ความรับผิดชอบในการโอนโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นอยู่ที่ผู้ซึ่งทำการโอน

(จ) ผู้รับข้อมูลที่โอนจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการโอนข้อมูล

(๕) ข้อยกเว้นของการโอนไปยังต่างประเทศ (section 4 c)

(ก) ได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิ

(ข) เป็นการปฏิบัติตามสัญญาที่ทำกับผู้ทรงสิทธิ หรือเพื่อปฏิบัติตามมาตรการตามที่ผู้ทรงสิทธิร้องขอเพื่อให้เป็นไปตามสัญญาที่จะทำขึ้น

(ค) เป็นการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างผู้ควบคุมข้อมูลกับผู้ซึ่งได้รับโอนข้อมูลเพื่อประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิ

(ง) เพื่อรักษาประโยชน์เกี่ยวกับชีวิตของผู้ทรงสิทธิ

(จ) The competent supervisory authority อาจอนุญาตให้มีการโอนได้ ถ้าผู้ควบคุมข้อมูลซึ่งเป็นผู้โอนได้แสดงให้เห็นว่าในประเทศผู้รับโอนมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ ซึ่งมาตรการอาจจะกำหนดในสัญญากับผู้รับโอนก็ได้

(๖) หน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล

(ก) เมื่อจะดำเนินการกับข้อมูลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Automated processing) จะต้องแจ้งรายละเอียดของตน เช่น ชื่อของผู้ควบคุมข้อมูล ชื่อผู้จัดการหรือผู้รับผิดชอบ ที่อยู่ วัตถุประสงค์ ลักษณะของข้อมูล que ดำเนินการ ลักษณะของผู้รับข้อมูลที่เปิดเผยให้ระยะเวลาเก็บข้อมูล หรือแผนการโอนข้อมูลไปยังต่างประเทศ (section 4 e)

(ข) ผู้ควบคุมข้อมูลต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ทรงสิทธิหากดำเนินการกับข้อมูลโดยไม่ถูกต้องหรือฝ่าฝืนกฎหมายนี้ (Section 7)

(ค) ผู้ควบคุมข้อมูลทั้งที่เป็นเอกชนและหน่วยงานของรัฐจะต้องจัดให้มีมาตรการทางเทคนิคหรือการจัดการองค์กรเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายนี้ (section ๙)

(ง) ในกรณีการดำเนินการกับข้อมูลส่วนบุคคลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Automated procedure) ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอาจจัดให้มีกระบวนการเรียกข้อมูลกลับคืนมาได้ตามความเหมาะสมเพื่อประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิหรือเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ (section 10)

(๗) สิทธิของผู้ทรงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล (เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล)

(ก) ขอข้อมูลที่เกี่ยวกับตน ขอทราบถึงแหล่งที่ถูกเปิดเผยข้อมูล รวมทั้งขอทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

(ข) หากข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยผู้ทรงสิทธิไม่รู้ ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิได้รับแจ้งถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวที่บันทึกไว้ ชื่อของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและวัตถุประสงค์รวมทั้งรายชื่อผู้รับข้อมูลเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (section 19 a)

(ค) ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตนให้ถูกต้อง ซึ่งถ้าความถูกต้องอยู่ระหว่างการโต้แย้ง ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลต้องบันทึกไว้ด้วย และผู้ทรงสิทธิมีสิทธิขอให้ยับยั้งการดำเนินการใดๆ กับข้อมูลนั้นไว้ก่อนได้ (section 20)

(๘) หน่วยงานผู้ควบคุมดูแล supervisory authority (section 38)

หน่วยงานนี้มีหน้าที่ติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายนี้และอาจเปิดเผยข้อมูลให้แก่หน่วยงานผู้ควบคุมดูแลอื่นได้ รวมถึงเปิดเผยให้แก่หน่วยงานต่างประเทศที่เป็นสมาชิก EU เมื่อหน่วยงานนั้นร้องขอความช่วยเหลือ เมื่อมีการกระทำความผิดหน่วยงานนี้มีหน้าที่รายงานให้หน่วยงานสอบสวนและผู้ทรงสิทธิทราบเพื่อดำเนินคดี นอกจากนี้ หน่วยงานนี้มีอำนาจเรียกให้ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจัดส่งข้อมูลใดๆ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้

๒.๓.๒ การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง^{๒๔}

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ในการควบคุมและจำกัดอิสรภาพของผู้ต้องขังแล้วพบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมอย่างผู้ที่มีความรับผิดชอบ และไม่กระทำความผิดซ้ำอีก นอกจากนั้น ผู้ต้องขังต้องมีชีวิตอยู่ในเรือนจำอย่างปกติสุขที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อมิให้เขาได้รับผลร้ายจากการต้องโทษจำคุกและสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ ดังนั้น การควบคุมตัวผู้ต้องขังในเรือนจำ จึงต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ซึ่งมาตรฐานการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น สรุปได้ ดังนี้

(๑) ที่พักอาศัยและอาหาร ผู้ต้องขังจะต้องทำงาน ได้รับการฝึกอาชีพ หรือการแก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เว้นแต่ผู้ต้องขังที่เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือตกอยู่ภายใต้การบังคับในเรื่องระเบียบวินัย

ในเวลากลางคืนนักโทษจะอยู่ในห้องขังที่จัดไว้เฉพาะของตน และอาจมีสิ่งของส่วนตัวไว้ในห้องขังได้ ผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้อยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอื่นได้ ถ้าเขาต้องการความช่วยเหลือหรือเพราะความจำเป็นทางสุขภาพ หรือไม่สามารถอยู่คนเดียวได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อตนเอง

ผู้ต้องขังจะได้รับอาหารที่มีส่วนประกอบทางโภชนาการอย่างครบถ้วนโดยผ่านการตรวจจากแพทย์วันละ ๓ มื้อ รวมทั้งอาจได้รับอาหารพิเศษ ถ้าได้รับคำแนะนำจากแพทย์ หรือการปฏิบัติตามลัทธิทางศาสนา อย่างไรก็ตามกฎหมายอนุญาตให้ผู้ต้องขังซื้อหาอาหารและสิ่งของเครื่องใช้อย่างอื่นได้ด้วยเงินของตนเอง

ผู้ต้องขังจะได้รับเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นที่ทางเรือนจำจัดไว้ให้ รวมทั้งอาจขอเครื่องใช้สำหรับการทำความสะอาดร่างกาย เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟันและหวี เป็นต้น

(๒) การเยี่ยม การติดต่อ และการลา

- ผู้ต้องขังมีสิทธิติดต่อกับบุคคลอื่นที่อยู่นอกเรือนจำได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้ติดต่อกับผู้อยู่ข้างนอกเรือนจำเท่าที่จะทำได้

- ผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการเยี่ยมเป็นประจำ ระยะเวลาเยี่ยมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ชั่วโมง ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของเรือนจำ

- การเยี่ยมนอกเหนือจากนี้ควรได้รับอนุญาตและส่งเสริมเท่าที่จะทำได้ถ้าหากการเยี่ยมนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง หรือการกลับเข้าสู่สังคม หรือการติดต่ออย่างอื่นที่ไม่อาจกระทำได้ โดยทางจดหมาย

ส่วนการเยี่ยมของทนายความ ที่ปรึกษากฎหมายหรือนotarี จะต้องได้รับอนุญาตจากเรือนจำ

^{๒๔} โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา ,อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑๖

ข้อห้ามเยี่ยมจะเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยและการรักษาความสงบของเรือนจำเท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิติดต่อกับญาติพี่น้องทางจดหมายได้โดยไม่จำกัด การจำกัดมิให้ติดต่อกับญาติพี่น้องทางจดหมายกับผู้ที่มีใบอนุญาตพี่น้องอาจกระทำได้ ถ้าผู้อำนวยการเรือนจำเห็นว่าอาจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา เพราะเกรงว่าการติดต่อกับญาติพี่น้องนั้นจะเป็นผลร้ายต่อผู้ต้องขัง

- การตรวจจดหมายของผู้ต้องขังอาจกระทำได้โดยอาศัยเหตุผลทางด้านการรักษาความปลอดภัยและการรักษาความสงบในเรือนจำ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง แต่การติดต่อกับญาติพี่น้องที่ส่งไปยังทนายความหรือสมาชิกรัฐสภาทั้งของรัฐและสหพันธรัฐ หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจะกระทำไม่ได้

- ผู้ต้องขังอาจได้รับอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์ทางไกลติดต่อ และโทรเลขได้ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับใช้ในลักษณะนี้

- ผู้อำนวยการเรือนจำอาจอนุญาตให้ผู้ต้องขังลาโดยอยู่ภายใต้การควบคุม หรือโดยอิสระได้ การลาโดยเหตุอื่นยกเว้นการเจ็บหนักห้ามมิให้อนุญาตเกินกว่า ๗ วันในหนึ่งปี

(๓) สิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

ผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้อ่านหนังสือและหนังสือพิมพ์ที่เรือนจำจัดหาไว้ในห้องสมุดเรือนจำ และเจ้าหน้าที่เรือนจำจะจัดส่งไปยังห้องขังเป็นประจำ โดยปกติผู้ต้องขังอาจอนุญาตซื้อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารได้ด้วยเงินของตนเอง เว้นแต่ผู้ต้องขังบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะไม่ได้รับอนุญาต

ผู้ต้องขังอาจขออนุญาตซื้อวิทยุไว้ในห้องขังของตนเป็นส่วนตัวได้ ตามเงื่อนไขของเรือนจำ ส่วนโทรทัศน์นั้น ผู้ต้องขังจะไม่ได้รับอนุญาตให้มีไว้เป็นการส่วนตัว เว้นแต่จะมีเหตุผลพิเศษและโดยปกติผู้ต้องขังจะได้รับอนุญาตให้ชมโทรทัศน์ที่ทางเรือนจำจัดไว้สำหรับนักโทษทุกคน

(๔) การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย

ผู้ต้องโทษในเรือนจำอาจถูกจำกัดสิทธิ โดยการใช้อำนาจและดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ในเรือนจำรวมทั้งการถูกดำเนินคดีอาญา คดีปกครอง การถูกบังคับให้เข้ารับการบำบัดรักษา และการถูกลงโทษทางวินัย ดังนั้น กฎหมายเรือนจำจึงได้วางบทบัญญัติให้นักโทษมีสิทธิร้องทุกข์เพื่อเยียวยาสิทธิจากการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิตามกฎหมาย หรือการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ โดยผู้ต้องโทษมีโอกาสยื่นคำร้องขอ ร้องทุกข์ และมีคำแนะนำแก่ผู้อำนวยการเรือนจำที่เกี่ยวข้องเรื่องของตน รวมทั้งมีโอกาสพบเพื่อปรึกษาหารือด้วย นอกจากนั้น ยังมีสิทธิในการยื่นคำร้องทุกข์กรณีการถูกลงโทษทางวินัยโดยไม่เป็นธรรมด้วย

๒.๔ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพและยึดถือแนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติว่ามนุษย์ทั้งหลายเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์มีสิทธิบางประการที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงแก่ความตาย สิทธิดังกล่าว ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกายสิทธิในทรัพย์สิน และความสะดวกสบายซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ และผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ โดยหลักประกันสำคัญที่สุดในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ รัฐธรรมนูญโดยเฉพาะฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (Amendments) มาตรา ๑ – ๑๐ หรือ ที่เรียกว่า Bill of Right แต่การศึกษบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแต่เพียงอย่างเดียว นั้น อาจไม่สามารถทราบถึงขอบเขตสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองและแนวปฏิบัติที่แท้จริงได้ จึงจะต้องศึกษาแนวทางคำพิพากษาของศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา (U.S. Supreme court) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจตีความรัฐธรรมนูญด้วย

โดยในการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้แบ่งหัวข้อการศึกษาออกเป็นสองหัวข้อใหญ่ ได้แก่ (๒.๔.๑) กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไปของประเทศสหรัฐอเมริกา และ (๒.๔.๒) กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องขังของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๔.๑ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไป

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไปไว้ในบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกานับต่างๆ ดังนี้

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรา ๑ (First Amendment) (๑๙๗๑) กำหนดว่า “รัฐสภาจะบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการศาสนาหรือห้ามการปฏิบัติการตามพิธีกรรมทางศาสนาโดยเสรีหรือตัดทอนเสรีภาพของประชาชนในการพูดหรือการพิมพ์โฆษณาหรือสิทธิของประชาชนที่จะชุมนุมกันโดยสงบและที่จะยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ต่อรัฐบาลไม่ได้

(๒) บทบัญญัติมาตรา ๔ (Fourth Amendment) (๑๗๙๑) “สิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สินจากการถูกตรวจค้นหรือยึดโดยไม่มีเหตุอันชอบด้วยกฎหมายจะกระทำไม่ได้ และจะออกกฎหมายเพื่อกระทำการดังกล่าวมิได้ เว้นแต่มีเหตุผลที่ควรเชื่อถือว่าได้รับการยืนยันด้วยคำสาบานหรือคำปฏิญาณ และจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะถูกจับกุมหรือสิ่งที่จะยึดไว้ในหมายนั้นอย่างเฉพาะเจาะจง”

จากบทบัญญัตินี้กล่าวศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้อำศัยอำนาจในการเป็นผู้ตีความรัฐธรรมนูญโดยตีความคำว่า “การค้นและการยึด” ในความหมายอย่างกว้างและได้กำหนด

มาตรฐานคำว่า “ไม่สมเหตุสมผล” (Unreasonable) อย่างเคร่งครัด ซึ่งสามารถสรุปหลักเกี่ยวกับการค้นหรือการยึด (Search and seizure) ได้ ดังนี้^{๖๕}

การตีความคำว่า “การค้นหรือการยึด” นั้น ศาลสูงสุดได้ตีความตามเจตนารมณ์โดยมุ่งเน้นถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่รัฐธรรมนูญมาตรานี้ต้องการจะคุ้มครอง

(๓) มาตรา ๑๔ (Fourteenth Amendment) (1868) “ข้อ ๑ บุคคลทุกคนที่เกิดหรือแปลงชาติในสหรัฐ และอยู่ในบังคับของกฎหมายสหรัฐที่มีภูมิลำเนาอยู่สหรัฐจะออกกฎหมายหรือบังคับใช้กฎหมายที่เป็นการตัดทอนเอกสิทธิ หรือความคุ้มกันที่พลเมืองของสหรัฐจะพึงได้รับไม่ได้ หรือสหรัฐจะรอนสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคล โดยไม่ชอบด้วยกระบวนการแห่งกฎหมาย หรือจะปฏิเสธไม่ให้บุคคลโดยอยู่ที่อยู่ในเขตอำนาจให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยเท่าเทียมกันนั้นกระทำมิได้”

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๙๐ เมื่อเทคโนโลยีและสังคมเจริญขึ้น ก็ปรากฏว่ามีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลโดยสื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) เช่น การนำเรื่องชู้สาวมาลงตีพิมพ์เพื่อหวังเพิ่มยอดขายโดยไม่มีการคำนึงถึงจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้สองทนายความชาวสหรัฐอเมริกา คือ แซมมวล ดี วอร์เรน (Samuel D. Warren) และหลุยส์ ดี แบรินโดส์ (Louis D. Brandies) ได้เขียนบทความเรื่อง “The Right to Privacy” ลงตีพิมพ์ในวารสาร Harvard Law Review^{๖๖} โดยบทความดังกล่าวมีสาระสำคัญเป็นการกล่าวถึงหลักการที่บุคคลต้องได้รับการคุ้มครองโดยบริบูรณ์ในร่างกายและทรัพย์สิน ซึ่งแต่เดิมกฎหมายคอมมอนลอว์บังคับให้ได้รับการชดเชยค่าเสียหายเฉพาะการละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินเท่านั้น แต่เมื่อสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปทำให้ต้องตีความลักษณะและขอบเขตแห่งการคุ้มครองซึ่งสิทธินั้นๆ กันใหม่ โดยจะต้องตีความขยายขอบเขตของสิทธิดังกล่าวให้มีความหมายถึงสิทธิที่จะมีความสุขในชีวิต หรืออีกนัยหนึ่ง คือ สิทธิที่จะอยู่ตามลำพังอย่างสันโดษ ปราศจากการเข้ารบกวนโดยสื่อมวลชนนั่นเอง แต่ผู้เขียนทั้งสองยอมรับว่า “สิทธิส่วนบุคคล” มีข้อจำกัดบางประการกล่าวคือ

๑. ต้องไม่ขัดขวางต่อการเผยแพร่เรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ
๒. ไม่คุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งได้แสดงเจตนาละสิทธิที่จะมีความเป็นอยู่โดยรอดพ้นจากการรับรู้ของสาธารณะ
๓. ไม่ขัดขวางต่อการสื่อสารเรื่องราวใดๆ ซึ่งได้รับเอกสิทธิภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท แม้เรื่องราวนั้นจะเป็นเรื่องส่วนตัวก็ตาม

^{๖๕}โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิของผ้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา โดย รองศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ และคณะ,เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา,พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๖๖}วิทยานิพนธ์เรื่อง มาตราการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศนางสาวศศิภา เรื่องฤทธิ์ชาญกุล, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๕๓

๔. สิทธิในชีวิตส่วนตัวย่อมระงับไปเมื่อมีการเผยแพร่ข้อเท็จจริงโดยตัวผู้ขึ้นเอง หรือโดยความยินยอมของผู้ขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลนั้นจะอ้าง เหตุว่าข้อความที่เผยแพร่เป็นความจริงเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบก็ได้ แม้ข้อความนั้นมิได้บิดเบือนต่อ ความเป็นจริง แต่ก่อความเสียหายต่อความรู้สึกของเอกชนก็เป็นการละเมิดต่อสิทธินี้แล้ว

บทความดังกล่าวถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้มีการรับรองสิทธิส่วนบุคคลและบทความนี้ได้รับการยกย่องจากนักนิติศาสตร์ว่าเป็นบทความที่มีอิทธิพลมากที่สุดเท่าที่เคย เขียนกันมา

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๐๓ มลรัฐนิวยอร์ก ได้ออกกฎหมายรับรองสิทธิส่วนบุคคล (ปัจจุบันคือ New York Civil Rights Law 1921 มาตรา ๕๐-๕๑) ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกที่รับรอง สิทธิส่วนบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้ชื่อ รูปภาพ หรือภาพถ่ายของบุคคลอื่น เพื่อวัตถุประสงค์ในการค้าหรือการโฆษณาที่เขามีได้ให้ความยินยอมเป็นหนังสือเป็นความผิดพลาด อาญาและเป็นการละเมิด” ต่อมา มลรัฐต่างๆ เกือบทุกมลรัฐก็ได้ให้การรับรองสิทธิส่วนบุคคล โดยตรา เป็นกฎหมายของมลรัฐ และให้ความคุ้มครอง “สิทธิส่วนบุคคล” ว่าหมายถึง สิทธิที่จะมิให้มีการนำ บุคลิกภาพของบุคคลไปใช้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ มิให้มีการโฆษณาเรื่องราวส่วนตัวอันสาธารณะ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยชอบ หรือมิให้มีการกล่าวถึงโดยมิชอบต่อกิจกรรมส่วนตัวของบุคคลในลักษณะ รุนแรง ก่อให้เกิดความตกใจ หรืออับอายใจ หรือเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่จะอยู่ตามลำพัง และดำเนินชีวิต อย่างสันโดษ

นอกจากนี้ยังมีบทความทางวิชาการที่ก่อให้เกิดอิทธิพลในการพัฒนาหลักใน เรื่องการละเมิดความเป็นส่วนตัวอย่างมาก ได้แก่ บทความของ William L. Prosser ในปี ๑๙๖๐ ได้สร้าง หลักการในเรื่องการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวขึ้น โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้

(๑) การใช้ชื่อหรือภาพของบุคคลเพื่อผลประโยชน์โดยไม่ได้รับความยินยอม (appropriation) ตัวอย่างคดีที่สำคัญได้แก่ คดีระหว่าง Rochester และ Roberson ศาลมลรัฐนิวยอร์ก ได้ตัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้กับโจทก์ด้วยเหตุที่โจทก์นั้นถูกละเมิดด้วยการถูกนำภาพไปใช้เพื่อ ประโยชน์ในการโฆษณาสินค้าของจำเลย หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดในทางที่เป็นการส่งเสริมการขาย ของจำเลยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ผู้เป็นเจ้าของภาพดังกล่าว ข้อสำคัญองค์ประกอบในการกระทำ ผิดคือ การที่จำเลยได้ใช้ชื่อซึ่งเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของผู้อื่นนั้นเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ เช่น การ ปลอมตัวเป็นผู้อื่นเพื่อให้ได้รับมาซึ่งข้อมูลความลับของผู้ขึ้น (คดี Goodyear Tired Rubber Co. v. Vandergriff, 1936) หรือ โดยแสดงตัวเป็นภรรยาของโจทก์เพื่อให้ได้ประโยชน์ทางการค้าแก่ตน (คดี Burns v. Stevens, 1926) เหล่านี้ล้วนเป็นการกระทำผิดละเมิดในฐานนี้ทั้งสิ้น แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงการใช้ชื่อ ของโจทก์ในนวนิยาย หรือชื่อของบริษัท หรือการนำภาพอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง การนำเอาภาพบ้าน รถยนต์ หรือสัตว์เลี้ยงของผู้อื่นมาใช้เพื่อประโยชน์ของตน เนื่องจากไม่ถือว่ามีเจตนาเพียงพอในการ จะทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ใด

(๒) การรบกวนแทรกแซงความสันโดษ หรือกิจกรรมส่วนตัว (Intrusion) ได้แก่ การล่วงเกินขอบเขตส่วนตัวของโจทก์โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือเข้าไปยุ่งในกิจกรรมส่วนตัวของเขาหรือเป็นการบุกรุกทางกายภาพซึ่งสภาวะความสันโดษของผู้อื่น เช่นการบุกรุกเข้าไปในบ้าน ที่พัก การเข้าค้นถุงสินค้าของผู้อื่นโดยมิชอบในห้างสรรพสินค้า โดยการกระทำลักษณะดังกล่าวต้องเป็นการกระทำที่มีลักษณะทางกายภาพ นอกจากนี้การบุกรุกยังขยายรวมถึงการดักฟังบทสนทนาส่วนตัวของผู้อื่นทั้งโดยวิธีการลอบต่อสายโทรศัพท์เพื่อดักฟังการสนทนา การใช้ไมโครโฟนขยายเสียง และรวมถึงการลอบมองผ่านเข้าไปในหน้าต่างบ้านของผู้อื่น การโทรศัพท์ก่อวินาศกรรม โดยการกระทำดังกล่าวข้างต้นต้องเป็นการกระทำต่อทรัพย์สินส่วนบุคคล ดังนั้นโจทก์จึงไม่มีสิทธิร้องเรียนเมื่อการให้ปากคำนั้นถูกบันทึก หรือเมื่อตำรวจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายในการบันทึกภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ หรือกระทำการอื่นใดโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งก็รวมถึงการกระทำการใดๆ ดังกล่าวข้างต้นในที่สาธารณะก็ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดในส่วนของ การบุกรุกซึ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัว แต่มีบางกรณีที่ไม่ใช่โจทก์จะอยู่ในสถานที่สาธารณะแต่เมื่อมีการบุกรุกซึ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวของโจทก์ก็ถือเป็นความผิดฐานละเมิดได้ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ผู้หญิงถูกบันทึกภาพขณะที่กระโปรงของเธอถูกลมพัดเปิดขึ้นกรณีนี้โจทก์มีสิทธิร้องทุกข์ต่อศาลได้ (คดี Daily Times Democrat v. Graham, 1964)

(๓) การเปิดเผยเรื่องราวส่วนตัว (Public Disclosure of Private Facts) เป็นการกระทำผิดโดยการนำข้อมูลส่วนบุคคลของโจทก์ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องจริง และการเปิดเผยนั้นไม่ตกเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทนำไปเปิดเผยต่อบุคคลอื่น เช่น คดีระหว่าง Brents v.Morgan ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ข้อเท็จจริงคือจำเลยนำหนังสือแจ้งเตือนการชำระหนี้ไปติดที่หน้าต่างโรงรถของโจทก์ ประกาศให้บุคคลภายนอกได้ทราบว่าจำเลยให้โจทก์ยืมเงินและโจทก์ไม่ยอมคืนจำเลย ดังนั้น โดยองค์ประกอบของความผิดนั้นการเปิดเผยข้อเท็จจริงส่วนตัวของผู้อื่นจะถือเป็น การกระทำละเมิดต่อเจ้าของเรื่องเมื่อการเปิดเผยข้อเท็จจริงส่วนบุคคลนั้นต้องเป็นการเปิดเผยไปสู่สาธารณะ ไม่ใช่เป็นการเล่าสู่กันฟังส่วนบุคคล หรือเปิดเผยให้รู้กันเฉพาะกลุ่มเล็ก ดังนั้น การลงหนังสือพิมพ์ว่าผู้ใดไม่ยอมจ่ายหนี้หรือการปิดหนังสือเตือนไว้บนกระชกโรงรถฝั่งที่ติดถนนจึงเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงส่วนตัวแล้ว

(๔) การไขข่าวให้แพร่หลายในเรื่องที่ไม่เป็นความจริง (False light in the public eye) ได้แก่ การทำให้โจทก์เสื่อมเสียในสายตาของประชาชน โดยการใช้ชื่อโจทก์ หรือภาพแสดงถึงโจทก์ในเรื่องที่โจทก์เองก็ไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย เช่น การนำรูปภาพของคนขับรถแท็กซี่ที่ขี่ทั่วไปได้ไปใช้ในการประกอบเรื่องเกี่ยวกับคนขับรถแท็กซี่ที่ขี่โกงในเมือง หรือการรวมเอาชื่อของโจทก์รูปภาพและลายมือของโจทก์เอาไว้ในห้องภาพคนร้ายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญา ทั้งที่ไม่มีข้อเท็จจริงว่าโจทก์เคยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญา เป็นต้น ซึ่งการกระทำละเมิดในฐานนี้ไม่จำเป็นต้องผิดในฐานหมิ่นประมาทควบคู่เสมอไป

หลักการทั้ง ๔ ข้อนี้ ได้พัฒนาและบัญญัติเป็นกฎหมายลักษณะละเมิด (Restatement (Second) of Tort) ในมาตรา 652A – 652D24 มีผลใช้บังคับในประเทศสหรัฐอเมริกา จนถึงปัจจุบัน

แนวทางในการพิจารณาว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่นั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ใน Restatement of Torts § 652 A - 1^{๖๗} ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

(๑) การใช้ชื่อ/รูปร่างของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ทางการค้าของตน (Appropriation) ได้แก่

- การแต่งตัวหรือทำบุคลิกให้เหมือนบุคคลนั้น (Look-alikes)
- การเลียนแบบเสียงให้เหมือนบุคคลนั้น (Sound-alikes) ยกเว้นเป็นกรณีที่ต้องให้ข้อมูลและเสนอข่าว

- ได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นเป็นลายลักษณ์อักษร

(๒) การรุกรานทางร่างกายของบุคคลอื่นในการที่ผู้นั้นประสงค์จะอยู่ตามลำพัง (Intrusion) เช่น การดักฟังพูดโทรศัพท์ การใช้กล้องเลนส์ซูมระยะไกลเพื่อถ่ายภาพ การแอบซ่อนไมโครโฟนเพื่ออัดเทปการสนทนา ฯลฯ

ข้อสังเกต ในที่สาธารณะไม่ถือว่ามีสิทธิความเป็นส่วนตัว (No Privacy in Public) ดังนั้น การถูกถ่ายภาพในงานคอนเสิร์ตจึงไม่ใช่การรุกรานความเป็นส่วนตัวเพราะเป็นสถานที่ที่คนทั่วไปสามารถพบเห็นได้อย่างเสรี

(๓) การตีพิมพ์เรื่องราวส่วนตัวของบุคคลอื่นในลักษณะเกินเลยความพอดีหรือเป็นการล่วงละเมิดต่อการดำเนินชีวิตปกติของบุคคลนั้น (Publication of Private Information) หมายถึง

- เป็นการตีพิมพ์ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
- การเปิดเผยดังกล่าวมีลักษณะล่วงละเมิดในมุมมองของบุคคลทั่วไป
- ข้อมูลดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนตามกฎหมาย

(๔) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จต่อสาธารณะ (False Light) หมายถึง การเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชนโดยทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย โดยมโนองค์ประกอบดังนี้

- เป็นการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จ
- ข้อความอันเป็นเท็จนั้นก่อให้เกิดความเสียหายในมุมมองของบุคคลทั่วไป
- ผู้เผยแพร่มีเจตนาทุจริตในขณะกล่าวหาบุคคลอื่น

^{๖๗} บุญสิทธิ์ บุญโพธิ์, สื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล,วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.- มี.ค. ๒๕๕๓) หน้า ๘๖-๘๘

๒.๔.๒ กฎหมายเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง^{๒๘}

สามารถสรุปหลักเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของผู้ที่ถูกจำกัดอิสรภาพตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาและแนวทางคำพิพากษาของศาลสูงที่สำคัญได้ ดังนี้

(๑) สภาพของการควบคุมในเรือนจำ

สภาพของเรือนจำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีพของผู้ต้องขังซึ่งมาตรา ๘ แห่งรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติห้ามการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ผิดปกติ รวมทั้งการอ้างบทแก้ไข รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔ ประกอบด้วย ประเด็นที่นักโทษฟ้องเจ้าหน้าที่งานและเรือนจำมากที่สุด ได้แก่ การกระทำการทารุณกรรมทางร่างกาย สภาพของห้องขังเดียว การลงโทษที่ปราศจากเหตุผลที่เหมาะสม นักโทษถูกทำร้ายร่างกายจากนักโทษอื่นโดยเจ้าหน้าที่มีได้คุ้มครอง และการไม่ได้รับการรักษาพยาบาล

ในปัจจุบันหลักประกันตามมาตรา ๘ มีขอบเขตครอบคลุมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ดังนี้

(ก) การลงโทษอาจถือได้ว่าทารุณโหดร้ายและผิดปกติถ้าการกระทำนั้น ไร้มนุษยธรรมในตัวเองหรือ “กระทบกระเทือนต่อจิตสำนึก” ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในบทแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘

(ข) การลงโทษอาจถือได้ว่าทารุณโหดร้ายและผิดปกติ และฝ่าฝืนบทแก้ไขมาตรา ๘ ได้ ถ้าการลงโทษนั้นไม่ได้สัดส่วนกับความผิดที่ถูกลงโทษ หรือนัยหนึ่งการลงโทษนั้นรุนแรงเกินกว่าความผิดที่ได้กระทำ

(ค) ศาลอาจจะเห็นว่าการใช้มาตรการลงโทษบางประการฝ่าฝืน ก็สามารถทนทนแก้ไขได้ ถ้าการลงโทษนั้นรุนแรงเกินความจำเป็นในการบรรลุเป้าหมายของงานราชทัณฑ์ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ศาลอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Circuit Court) ได้มีคำพิพากษาในคดีสำคัญ ๒ คดี เกี่ยวกับการลงโทษทางร่างกายต่อนักโทษ ในคดี Talley V. Steaphens, 1965 และ Jackson V. Bishop, 1968 ซึ่งทั้งสองคดีศาลได้พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในการเขียนนักโทษในเรือนจำรวมทั้งการใช้เชือกหนามัดนักโทษอันเป็นการลงโทษทางวินัยในคดีแรก ศาลอุทธรณ์ได้วางข้อจำกัดการลงโทษทางร่างกาย ส่วนในคดีหลังศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาให้การเขียนนักโทษ เป็นการขัดต่อบทบัญญัติการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๘ โดยศาลให้เหตุผลว่า การลงโทษทางกาย ไม่อาจควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ตราบใดที่ยังอนุญาตให้ใช้วิธีการดังกล่าวในการลงโทษนักโทษในเรือนจำ

^{๒๘} โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา ,อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ ๑๖

(๒) เสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็นและการสมาคม

การคุ้มครองสิทธิในการพูดและการสมาคม เป็นหลักประกันที่จะต้องคำนึงถึง การรักษาความปลอดภัยในเรือนจำด้วย ในกรณีที่มีการจำกัดเสรีภาพ ข้อบังคับของเรือนจำจะต้องมี มาตรการในการจำกัดสิทธิให้น้อยที่สุด เช่น การอนุญาตให้นับถือศาสนา และการห้ามมิให้ประกอบกิจ ศาสนาย่อมไม่อาจกระทำได้ เป็นต้น หรือการรวมกลุ่มของนักโทษอาจกระทำได้แต่ต้องไม่เป็นอันตราย ต่อเรือนจำ การไม่อนุญาตจะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย เพื่อนที่นักโทษจะสามารถอุทธรณ์ต่อ ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงต่อไปได้

(๓) การเยี่ยม การเขียนจดหมาย และการใช้โทรศัพท์

ศาลสหรัฐฯ ได้ขยายขอบเขตของสิทธิผู้ต้องขังให้ได้รับการเยี่ยมและการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น ศาลสูงสุดได้มีคำพิพากษา ห้ามการตรวจจดหมายที่ส่งออกจากเรือนจำ รวมทั้ง ห้ามการจำกัดสิทธิการติดต่อกันทางจดหมายระหว่างนักโทษกับบุคคลที่อยู่นอกเรือนจำ การตรวจ จดหมายที่ส่งเข้ามาในเรือนจำให้กระทำได้ แต่ห้ามอ่านข้อความในจดหมาย รวมทั้งอนุญาตให้ทำการ ตรวจด้วยอุปกรณ์และการสัมผัสด้วยมือ นอกจากนั้น เรือนจำควรจัดให้มีตัวแทนของนักโทษที่ทำหน้าที่ สังเกตการณ์ปฏิบัติในห้องไปรษณีย์ของเรือนจำ และการตรวจสอบสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่ส่งให้นักโทษในเรือนจำให้ กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อค้นหาสิ่งผิดกฎหมายหรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งฝ่าฝืนข้อ บังคับและ ระเบียบของเรือนจำ

การใช้โทรศัพท์ของเรือนจำ นักโทษได้รับอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์สาธารณะที่ติดตั้ง ในเรือนจำได้สัปดาห์ละ ๒ - ๓ นาที รวมทั้งการให้ใช้โทรศัพท์ฉุกเฉิน เช่น การติดต่อทนายความ เป็นต้น

การเยี่ยมนักโทษในเรือนจำได้รับการขยายเวลาให้มากขึ้น และสะดวกยิ่งขึ้น ในวันหยุดหรือในเวลาเย็น และได้ยกเลิกข้อจำกัดในเรื่องจำนวนและการแต่งกายของผู้มาเยี่ยม แต่ผู้มา เยี่ยมจะถูกตรวจค้นร่างกายและกระเป๋าก่อนเข้าเยี่ยม

(๔) สิทธิส่วนตัวและสิทธิในทรัพย์สิน

นักโทษอาจถูกค้นและยึดทรัพย์สินจากการตรวจค้นหาสิ่งของที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งการรักษาความปลอดภัยในเรือนจำได้ อย่างไรก็ตาม การค้นหาและยึดทรัพย์สินควรมีหลักเกณฑ์ ที่ชัดเจนตามหลักประกันสิทธิในรัฐธรรมนูญแก้ไขที่ ๔ และ ๕ เรือนจำในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการค้น การยึดสิ่งของ รวมทั้งการสังเกตหรือค้นห้องขังโดยใช้เครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์ด้วย เช่น การค้นและการยึดสิ่งของในห้องขังจะต้องมีหลักฐานรายงาน และได้รับอนุญาต จากผู้บังคับบัญชาที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการค้นและยึดสิ่งของของนักโทษเมื่อการค้นและยึดสิ่งของสิ้นสุดลง

อย่างไรก็ตาม การค้นหรือยึดสิ่งของของนักโทษซึ่งจะทำให้ให้นักโทษถูก ดำเนินคดีในศาลหรือได้รับการพิจารณาโทษทางวินัยจะต้องเป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับของเรือนจำ ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิของนักโทษอย่างชัดเจน ตามบทแก้ไขที่ ๔ แห่งรัฐธรรมนูญ นักโทษจะต้อง ได้รับการแจ้งสิทธิด้วยว่า เขาอาจดำเนินคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหายจากการละเมิดสิทธินั้นได้

๒.๕ ตัวอย่างคดีร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล

๒.๕.๑ คดีเกี่ยวกับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

(๑) คดี *Leander*^{๖๙} กรณีการตรวจสอบในทางลับโดยฝ่ายปกครอง (les contrôles secrets du personnel) เกี่ยวกับการทำความผิดทางอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้วินิจฉัยว่าข้อมูลต่างๆ ที่ถูกบันทึกไว้ในทะเบียนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวข้องกับชีวิตส่วนตัวของผู้ร้อง ดังนั้น การจดบันทึกหรือการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวแก่ฝ่ายปกครอง โดยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นไม่สามารถที่จะทำการปฏิเสธมิให้ได้ ย่อมเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของผู้ร้องที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน อย่างไรก็ตาม ในประเด็นต่อไปที่ว่า การกระทำดังกล่าวอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นไปตามเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดไว้ในข้อ ๘ วรรคสองหรือไม่ ศาลได้พิจารณาว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (un but légitime) แต่จะเป็นการกระทำที่มีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้หรือไม่นั้น ในความเห็นของศาล การกระทำที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำได้นั้นจะต้องมีฐานทางกฎหมายภายใน (une base en droit interne) ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถเข้าถึงได้ หรือตรวจสอบได้ (accessibilité) และผู้ที่เกี่ยวข้องนั้นคาดหมายถึงผลที่อาจเกิดขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนเป็นการล่วงหน้าได้ (prévisibilité) ศาลจึงพิจารณาว่าการตรวจสอบทางลับเกี่ยวกับข้อมูลการทำความผิดทางอาญาของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในตำแหน่งสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เงื่อนไขเกี่ยวกับการคาดหมายได้ล่วงหน้าดังกล่าวนี้มีอาจนำมาใช้บังคับได้ในลักษณะอย่างเดียวกันกับสถานการณ์หรือบริบทอื่น แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายจะต้องใช้ถ้อยคำที่ค่อนข้างชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้เห็นเงื่อนไขต่างๆ ของการแทรกแซงในทางลับของฝ่ายปกครองต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล ดังนั้น ศาลจึงวินิจฉัยว่ารัฐกำหนด เกี่ยวกับการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ (l'ordonnance sur le contrôle du personnel) ที่รัฐบาลออกโดยอาศัยอำนาจของฝ่ายบริหารและซึ่งประกาศโฆษณาในรัฐกิจจานุเบกษาย่อมเป็นฐานทางกฎหมายที่อ้างอิงได้ (une base solide) ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายย่อมเข้าถึงได้ และทำให้บุคคลเหล่านั้นสามารถคาดหมายล่วงหน้าอย่างเพียงพอเกี่ยวกับผลที่อาจเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้นนอกจากนี้ รัฐกำหนดดังกล่าวยังได้กำหนดเกี่ยวกับลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บไว้ในทะเบียนซึ่งสามารถเปิดเผยแก่ฝ่ายปกครองได้ และวิธีดำเนินการในการเปิดเผยข้อมูลนั้น กล่าวคือ คณะกรรมการตำรวจแห่งชาติ (le Conseil national de la police) เป็นผู้พิจารณากำหนดให้เปิดเผยข้อมูลได้หรือไม่อย่างไร

^{๖๙} Arrêt *Leander*, 26 mars 1987, obs. L.-E. PETTITI et F. TEITGEN, *Rev. sc. crim. et dr. pén. comp.*, 1987, p. 749.

ในตอนท้าย ศาลยังได้พิจารณาปัญหาว่าการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่มีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือไม่อีกด้วย เพื่อการวินิจฉัยของศาล ศาลจำเป็นต้องทำการชั่งน้ำหนัก (mettre en balance) ระหว่างประโยชน์ของรัฐ (l'intérêt de l'Etat) อันเกี่ยวกับการคุ้มครองความปลอดภัยแห่งรัฐ กับความร้ายแรงแห่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน และศาลยอมรับว่ารัฐมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยและมาตรการที่จำเป็นที่จะดำเนินการเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยนั้น ด้วยเหตุผลประการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ศาลจึงวินิจฉัยว่าในกรณีดังกล่าวไม่เป็นการฝ่าฝืนหรือละเมิดข้อกำหนดข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

(๒) กรณีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคล
(la conservation de dossiers relatifs à des affaires pénales)

แม้ว่าคณะกรรมการแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนจะได้เคยวินิจฉัยว่าสิทธิในชีวิตส่วนตัวตามข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะครอบคลุมถึงการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วย (la protection des données à caractère personnel) ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ในคดีนี้ คณะกรรมการเห็นว่าการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยเอกสาร ภาพถ่าย และลายพิมพ์นิ้วมือ (des empreintes digitales) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ด้วยเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นการจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อวัตถุประสงค์เพื่อการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา และเพื่อความปลอดภัยของประชาชน (la sécurité publique)^{๗๐}

๒.๕.๒ คดีเกี่ยวกับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย

(๑) กรณีการตรวจค้นสิ่งของในยานพาหนะ (la fouille par la police d'un véhicule)^{๗๑}

กรณีมีการร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตรวจค้นสิ่งของในรถยนต์ของบุคคลหนึ่งซึ่งจอดไว้บนทางสาธารณะ (la voie publique) เป็นการดำเนินการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลในส่วนที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยและชีวิตส่วนตัวของบุคคล จึงเป็นการแทรกแซงโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (une ingérence illégitime)

^{๗๐} Req. n° 1307/61, X. c/ République fédérale d'Allemagne, Décision du 4 octobre 1962, Ann. de la Convention européenne des droits de l'homme, 1962, p. 231.

^{๗๑} Req. n° 5488/72, X. c/ la Belgique, Décision du 30 mai 1974, Ann. de la Convention européenne des droits de l'homme, 1974, p. 223.

คณะกรรมการแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชน (la Commission européenne des droits de l'homme) วินิจฉัยว่าการดำเนินการดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้เป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย เนื่องจากยานพาหนะที่จอดอยู่บนทางสาธารณะมิใช่ที่พักอาศัย การกระทำดังกล่าวเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล แต่การกระทำดังกล่าวเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อ ๘ วรรคสอง เนื่องจากการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการกระทำตามกรอบอำนาจหน้าที่ของตำรวจทางคดี (la mission de police judiciaire) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสวนการกระทำความผิดทางอาญาและการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด คำวินิจฉัยดังกล่าวสอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (la Chambre criminelle de la Cour de cassation) ที่เคยพิพากษาไว้ว่ายานพาหนะมิใช่ที่พักอาศัย เว้นแต่จะมีข้อยกเว้นเป็นประการอื่น^{๗๒}

(๒) กรณีการตรวจค้นสิ่งของในสถานประกอบการหรือสถานประกอบวิชาชีพ

- การตรวจค้นสิ่งของในสถานประกอบการ (la fouille par la police des locaux commerciaux)

ในคดี *Chappell* เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๑๙๘๙^{๗๓} บริษัทผลิตภาพยนตร์ (des sociétés cinématographiques) และองค์กรของรัฐแห่งสหราชอาณาจักรซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์ (des organismes créés pour la protection du droit d'auteur) ได้รับคำสั่งจากศาลสูง (une High Court) ซึ่งออกตามกรณีคำร้อง Anton Piller ซึ่งร้องเรียนกรณีมีคนชาติอังกฤษ (un ressortissant britannique) คนหนึ่งกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ ศาลสูงมีคำสั่งให้บุคคลนั้นยอมให้ผู้ร้องตรวจค้นสถานประกอบการของบุคคลนั้น ซึ่งบุคคลนั้นใช้เป็นที่พักอาศัยด้วย เพื่อค้นหาและยึดเทปวิดีโอที่ทำการบันทึกและเผยแพร่อันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ การดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวได้กระทำขึ้นในช่วงเวลาเดียวกับที่ได้รับหมายค้นของตำรวจ (un mandat de perquisition) เพื่อทำการยึดภาพยนตร์ลามกอนาจาร (des films pornographiques) ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวขององค์กรของรัฐเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัยเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น แม้ว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นที่น่าเสียใจ แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวมีกฎหมายบัญญัติรองรับไว้ โดยในกรณีนี้ *la Common law* ก็ถือว่าเป็นกฎหมายเช่นกัน และเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยโดยสภาพและในการดำเนินการซึ่งได้กระทำในขณะเดียวกับที่ตำรวจได้รับหมายค้น การดำเนินการดังกล่าวจึงไม่ถือว่าไม่ได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้นแต่อย่างใด ดังนั้น การออกคำสั่งและการดำเนินการตามคำสั่งนั้นจึงชอบด้วยกฎหมายอังกฤษ

^{๗๒} L. HAMON et J. LEAUTE, note sous Conseil constitutionnel, 12 février 1977, D. 1977, J. 174.

^{๗๓} Arrêt *Chappell*, 3 mars 1989, Volume n° 152 de la série A des publications de la Cour.

- การตรวจค้นสำนักงานทนายความ (la perquisition à un cabinet d'avocat)

ศาลได้วินิจฉัยว่าการตรวจค้นสำนักงานทนายความโดยองค์กรของรัฐ เป็นการกระทำอันเป็นการแทรกแซงการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัว สิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัย และสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร^{๗๔} ศาลยอมรับว่าการดำเนินการตามกรณีร้องเรียนนี้มีฐานทางกฎหมายรองรับ คือ มาตรา ๑๐๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อค้นหาผู้กระทำความผิดทางอาญาและเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวมีอาจถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น การดำเนินการนั้นมิได้สัดส่วนกับการบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายเนื่องจากหมายค้นตามกรณีอนุญาตให้ทำการค้นและยึดเอกสารต่างๆ ได้โดยไม่มีข้อจำกัด (sans limitation) การตรวจค้นสำนักงานทนายความในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดังกล่าวมิได้มีหลักประกัน (garantie) เป็นการเฉพาะแต่ประการใด เช่น ต่อหน้าเจ้าหน้าที่ผู้สังเกตการณ์อิสระ (un observateur indépendant) หรือการขอหมายค้นจากศาล (un mandat judiciaire pour autoriser les perquisitions)^{๗๕} การตรวจค้นดังกล่าวจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อความลับในทางวิชาชีพทนายความ (le secret professionnel de l'avocat) โดยมีได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายแต่อย่างใด

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสำหรับศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชน คำว่า “ชีวิตส่วนตัว” หมายความว่ารวมถึงกิจกรรมในทางวิชาชีพหรือในทางพาณิชย์กรรม (les activités professionnelles et commerciales) คำว่า “ที่พักอาศัย” หมายความว่ารวมถึงสถานประกอบวิชาชีพ (les locaux professionnels) และคำว่า “จดหมาย” หมายความว่ารวมถึง จดหมายโต้ตอบในการประกอบวิชาชีพ (la correspondance professionnelle) ด้วย

๒.๕.๓ คดีเกี่ยวกับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมาย

(๑) กรณีการดักฟังข้อมูลความลับทางโทรศัพท์ (le secret de la correspondance téléphonique)

คำวินิจฉัยของศาลแห่งยุโรปเกี่ยวกับการร้องเรียนการกระทำขององค์กรของรัฐในการดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์อันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารปรากฏอยู่ในสามคดีที่น่าสนใจ ได้แก่ คำวินิจฉัยในคดี *Klass* เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๑๙๗๘

^{๗๔} *Niemietw c/ Allemagne*, 16 décembre 1992, Volume n° 251 B de la série A, § 29, 30, 31, 32 V. F. SUDRE, *J.C.P.*, 1993, I, 3564, n° 18.

^{๗๕} *Affaire Crémieux c/ France*, volume n° 256 B de la série A des publications imprimées de la Cour; *Affaire Funke c/ France*, vol. n° 256 A.

คำวินิจฉัยในคดี *Malone* เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๑๙๘๔^{๗๖} และคำวินิจฉัยในคดี *Kruslin et Huvig* เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๑๙๙๐ ในที่นี้ จะขอยกตัวอย่างเฉพาะคดี *Klass* เท่านั้น

ในคดี *Klass* ผู้ร้องร้องต่อศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนว่าการที่องค์กรของรัฐ (รัฐบาล) ทำการดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์ (*des écoutes gouvernementales*) เกี่ยวกับผู้ร้องเป็นการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวและสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมายของตนตามที่กำหนดคุ้มครองไว้ในข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมาตรา ๑๐ วรรคสอง แห่งกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกฎหมายภายในอีกฉบับหนึ่งลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๑๙๖๘ ซึ่งได้ตราขึ้นเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนวินิจฉัยในประเด็นข้อกฎหมายเบื้องต้นว่าคำร้องดังกล่าวศาลสามารถรับไว้พิจารณาได้หรือไม่ (*la recevabilité de la requête*) ในประเด็นนี้ ศาลเห็นว่าการที่จะร้องว่าเป็นเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการฝ่าฝืนสิทธิประการหนึ่งประการใดที่บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในอนุสัญญาแห่งยุโรปนั้น จะกล่าวอ้างแต่เพียงว่าการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องขัดต่อสิทธิที่บุคคลได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาแห่งยุโรป หากแต่การใช้บังคับกฎหมายนั้นยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ศาลยอมรับข้อยกเว้นแห่งหลักดังกล่าว เนื่องจากการดำเนินมาตรการดังกล่าวในทางกลับดังเช่นในกรณีนี้ผู้ร้องย่อมไม่สามารถที่จะนำสืบหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนวินิจฉัยต่อไปในประเด็นที่เป็นเนื้อหาแห่งคดีว่า กล่าวคือ บทบัญญัติมาตรา ๑๐ วรรคสอง แห่งกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกฎหมายภายในฉบับลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๑๙๖๘ ที่กำหนดมาตรการดังกล่าวนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปหรือไม่ มาตรา ๑๐ แห่งกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บัญญัติว่า (๑) “ห้ามมิให้ละเมิดความลับเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ฟัลซุไปรษณีย์ และโทรคมนาคม (๒) ข้อจำกัดแห่งข้อห้ามดังกล่าวจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีฐานทางกฎหมายรองรับในกรณีที่ข้อจำกัดนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและเสรีภาพทางประชาธิปไตยหรือการดำรงอยู่หรือความปลอดภัยของสหพันธรัฐหรือประเทศ กฎหมายนั้นอาจกำหนดให้ไม่จำต้องชี้แจงแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และให้การควบคุมโดยองค์กรของรัฐที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชนแทนที่การร้องขอต่อศาล ” บทบัญญัตินี้เองและการใช้บังคับกฎหมายภายในที่ตราขึ้นตามกฎหมายฉบับนี้ที่ผู้ร้องกล่าวอ้างว่าขัดต่อข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป

^{๗๖} Arrêt *Malone*, 2 août 1984, obs. L.-E. PETTITI et F. TEITGEN, Rev. sc. crim. 1985, p. 145; G. COHEN-JONATHAN, Les « écoutes téléphoniques », Protection des droits de l'homme: la dimension européenne, Mélanges G.-J. Wiarda, p. 17.

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนวินิจฉัยเป็นประการแรกว่าการติดต่อทางโทรศัพท์ (les communications téléphoniques) รวมอยู่ในสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลเกี่ยวกับการติดต่อทางจดหมายที่จะต้องได้รับความคุ้มครองตามข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรป ศาลได้วินิจฉัยต่อไปว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๑๙๖๘ เป็นไปตามเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ หรือไม่ ทั้งนี้ การตีความข้อยกเว้นตามวรรคสองของข้อ ๘ นั้นจะต้อง “ตีความโดยเคร่งครัด” (une interprétation étroite)^{๗๗} ศาลได้พิจารณาว่าการดำเนินมาตรการขององค์กรของรัฐในการดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์มีกฎหมายกำหนดรองรับ อีกทั้งยังเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้ดำเนินการมาตรการดังกล่าวเพื่อต่อสู้กับภัยอันตรายหรือปกป้องความสงบสุข และการดำรงอยู่หรือความปลอดภัยแห่งสหพันธรัฐและประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ การรักษาความสงบเรียบร้อย และการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้พิจารณาต่อไปว่าการดำเนินมาตรการดังกล่าวตามที่กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขประการที่สามตามข้อ ๘ วรรคสอง กล่าวคือ มาตรการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่ ในประเด็นนี้ ศาลเห็นว่าในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันถูกคุกคามโดยการจารกรรมในรูปแบบที่ซับซ้อน (des formes très complexe d’espionnage) และโดยการก่อการร้าย (le terrorisme) และเพื่อต่อสู้กับภัยคุกคามต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงควรที่จะสามารถเฝ้าสังเกตการณ์ในทางลับ ปัจจัยต่างๆ ที่อาจกระทบต่อความสงบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นในเขตแดนของตนได้ ดังนั้น จึงต้องหาคะดุลภาพระหว่างการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามวรรคหนึ่งของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป และความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเฝ้าสังเกตการณ์ในทางลับ เพื่อคุ้มครองสังคมประชาธิปไตยโดยรวม ศาลเห็นว่ายังไม่เป็นการเพียงพอที่มาตรการเฝ้าสังเกตการณ์จดหมาย (la mesure de surveillance de la correspondance) ตามที่กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดนั้นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขประการที่สามตามวรรคสองของข้อ ๘ เท่านั้น หากแต่การดำเนินมาตรการดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบควบคุม (l’objet d’un contrôle) อีกด้วย

ในส่วนที่ว่ามาตรการเช่นนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายหรือไม่นั้น ศาลเห็นว่า ตามกรณีที่ยื่นมา มาตรการการดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์ที่ใช้บังคับกับบุคคลบางประเภทเท่านั้น ซึ่งมีสิ่งที่บ่งบอก (d’indices) ถึงความต้องการสงสัยว่าบุคคลนั้นจะกระทำหรือได้กระทำความผิดทางอาญาที่ร้ายแรงต่อความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของรัฐซึ่งต้องโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรการดังกล่าวจะชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อไม่สามารถที่จะได้ข้อเท็จจริงมาโดยวิธีการอย่างอื่นหรือเป็นการยากอย่างมากที่จะแสวงหาหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการนั้นได้

^{๗๗} S 38 à 40 de l’arrêt *Crémieux c/ France*, 55 à 57 de l’arrêt *Funke*.

แต่ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวจะต้องจำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้ต้องสงสัยและบุคคลที่สันนิษฐานว่ามีความเกี่ยวข้อง ตลอดจนบุคคลที่สามารถรับหรือส่งต่อการติดต่อสื่อสารนั้นเท่านั้น ซึ่งเป็นกรณีตามเรื่องร้องเรียนนี้ เนื่องจากกฎหมายแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดังกล่าวมิได้กำหนดมาตรการเช่นนั้นในลักษณะเป็นการทั่วไป นอกจากนี้ การดำเนินมาตรการเช่นนั้นจะร้องขอได้ก็เฉพาะแต่หัวหน้างานด้านการคุ้มครองรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ (le chef des offices de protection de la Constitution de la Fédération) หัวหน้างานด้านความปลอดภัยแห่งกองทัพและงานด้านข้อมูลแห่งสหพันธ์รัฐ (le chef du service de la sécurité de l'armée et du service fédéral des renseignements) หรือผู้แทน และกระทำได้ก็แต่เพียงตามคำสั่งการของรัฐมนตรีแห่งสหพันธ์รัฐซึ่งได้รับมอบอำนาจของรัฐมนตรีด้านมหาดไทยและด้านกลาโหมจากนายกรัฐมนตรี (le Chancelier) ซึ่งจะต้องออกคำสั่งด้วยตนเองหรือโดยองค์กระดับสูง (l'autorité supreme) ของประเทศ โดยนัยดังกล่าว ศาลจึงเห็นว่าการกำหนดกระบวนการทางปกครอง (une procédure administrative) ที่ป้องกันมิให้มีการดำเนินมาตรการดังกล่าวตามอำเภอใจโดยไม่ชอบ หรือโดยปราศจากการศึกษาอย่างเพียงพอ อีกทั้งมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้ดำเนินการได้เป็นระยะเวลาไม่เกินสามเดือน และจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ก็เฉพาะต่อเมื่อมีการร้องขอมาใหม่เท่านั้น และให้ยกเลิกการดำเนินมาตรการดังกล่าวทันทีที่เงื่อนไขแห่งการดำเนินมาตรการนั้นหมดสิ้นไป หรือไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ด้วยเหตุผลประการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ศาลจึงวินิจฉัยว่ามาตรการดักฟังข้อมูลทางโทรศัพท์ตามที่กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อความปลอดภัยแห่งรัฐ การคุ้มครองความสงบเรียบร้อย และการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา

ในส่วนที่ว่าการดำเนินมาตรการดังกล่าวอยู่ภายใต้การตรวจสอบควบคุมหรือไม่นั้น ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผู้ร้องวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงว่าการตรวจสอบควบคุมเป็นการตรวจสอบควบคุมทางการเมือง (le contrôle politique) หากแต่การตรวจสอบควบคุมทางศาล (le contrôle judiciaire) เป็นเพียงการตรวจสอบควบคุมรูปแบบเดียวที่สามารถจำกัดว่าการกระทำขององค์กรของรัฐอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวและสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ต่อประเด็นปัญหานี้ ศาลได้พิจารณาในเบื้องต้นว่า ภายหลังการดำเนินมาตรการดังกล่าวแล้วจะมีการตรวจสอบควบคุมในขั้นต้น (l'examen préalable) โดยเจ้าหน้าที่ที่มีคุณสมบัติที่สามารถสอบคัดเลือกเข้าเป็นผู้พิพากษาได้ (un fonctionnaire possédant les qualifications requises pour accéder à la magistrature) ซึ่งทำการศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับและพิจารณาว่าข้อมูลนั้นได้ถูกนำไปใช้โดยชอบด้วยกฎหมายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มาตราการดังกล่าวมุ่งหมายหรือไม่ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่นั้นยังประสานเฉพาะแต่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาแก่องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่เท่านั้นและทำลายข้อมูลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง การนำข้อมูลไปใช้ก็เฉพาะแต่เพื่อวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เท่านั้น ภายหลังการตรวจสอบควบคุมในขั้นต้นแล้ว ยังมีการตรวจสอบควบคุมทางรัฐสภา (un contrôle parlementaire) เกี่ยวกับมาตรการทั้งหลายที่รัฐมนตรีสั่งการให้ดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนดอีกด้วย รัฐมนตรีจะต้องรายงานต่อคณะอนุกรรมการ (un comité de cinq

parlementaires) หนึ่งครั้งในทุกๆ หกเดือนเกี่ยวกับสภาพการใช้บังคับ และจัดทำรายงานต่อ คณะกรรมาธิการในแต่ละเดือนเกี่ยวกับมาตรการที่ได้ดำเนินการไป คณะกรรมาธิการจะพิจารณา โดยอิสระอย่างเต็มที่เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายและความจำเป็นของการดำเนินมาตรการนั้น โดยนัยดังกล่าวข้างต้น ศาลจึงเห็นว่าการดำเนินมาตรการดังกล่าวซึ่งกระทบต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของ บุคคล อยู่ภายใต้การตรวจสอบควบคุมที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าการตรวจสอบควบคุมนั้นจะมีใช้การ ตรวจสอบควบคุมโดยศาลก็ตาม เนื่องจากคณะอนุกรรมการและคณะกรรมาธิการตามที่กฎหมาย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดนั้นมีความเป็นอิสระจากองค์กรของรัฐที่ออกคำสั่งให้ดำเนินมาตรการ เผ่าสิ่งเหตุการณ์ และมีอำนาจเพียงพอที่จะทำการตรวจสอบควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาลจึงวินิจฉัย ว่าการดำเนินมาตรการดังกล่าวขององค์กรของรัฐชอบด้วยกฎหมาย เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ต่อความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิด ทางอาญาตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

(๒) กรณีการตรวจจดหมายของผู้ต้องขัง (le secret de la correspondance écrite des détenus)

ตามคำวินิจฉัยของศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนในคดี *Campbell c/Royaume-Uni* เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๑๙๙๒^{๗๘} ผู้ร้องซึ่งถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต (condamné à la prison à vie) ฐานฆ่าคนตาย (l'assassinat) ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่ดี (de mauvais traitements) จากผู้ดูแลเรือนจำ (de gardiens de prison) ศาลได้ตัดสินว่าการเปิดอ่านจดหมายระหว่าง ทนายความและผู้ต้องขังโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ (les autorités pénitentiaires) เป็นการกระทำอันเป็น การแทรกแซงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในการติดต่อทางจดหมาย แม้การดำเนินการดังกล่าว จะมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้และมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าการดำเนินการเช่นนั้น “มิใช่” สิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น เนื่องจากจดหมายของผู้ต้องขังมีสถานะที่ จะต้องได้รับสิทธิพิเศษ (un statut privilégié) ศาลให้เหตุผลว่าจดหมายของผู้ต้องขังที่มีไปถึงทนายความ ของตนจะถูกเปิดอ่านโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่เป็นการขอยกเว้นซึ่งมีเหตุอันสมควรที่ จะเชื่อว่าจดหมายนั้นมีเนื้อหาที่เป็นการคุกคามความปลอดภัยขององค์กรหรือบุคคลอื่น (le contenu de la lettre menace la sécurité de l'établissement ou d'autrui) หรือที่มีลักษณะเป็นความผิด (le caractère délictueux) เท่านั้น ดังนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะสามารถเปิดจดหมายที่ทนายความมีไปถึง ผู้ต้องขังได้ก็เฉพาะแต่เมื่อเจ้าหน้าที่มีเหตุผลอันน่าเชื่อถือ (des motifs plausibles) ว่าจดหมายนั้นจะ

^{๗๘} Arrêt *Campbell*, 25 mars 1992, Volume n° 233 de la série A, § 8 et 9 V. F. SUDRE, J. C. P. 1993, I, 3654, n° 23.

มีสิ่งผิดกฎหมายซึ่งมีอาจทำให้เปิดเผยได้โดยวิธีการตรวจสอบปกติอย่างอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีเช่นนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องเปิดจดหมายนั้นต่อหน้าผู้ต้องขังโดยต้องไม่อ่านจดหมายนั้น

๒.๕.๔ คดีเกี่ยวกับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวเกี่ยวกับเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางครอบครัว (la liberté des relations familiales)

(๑) กรณีการแทรกแซงเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางครอบครัวโดยไม่ชอบ

หลังจากที่ภริยาได้ยื่นขอหย่าขาด (le divorce) จากสามีของตน หญิงนั้นได้จากไปพร้อมกับบุตรสาวสองคนที่เกิดขึ้นจากการสมรสกับชายซึ่งเป็นสามีเดิมนั้น หลังจากนั้นศาลออสเตรียได้พิพากษาให้หญิงนั้นมีอำนาจปกครอง (l'autorité parentale) และเลี้ยงดูบุตรสาวทั้งสองคนนั้น แต่ต่อมาศาลสูงสุดแห่งออสเตรีย (la Cour suprême d'Autriche) ได้พิพากษาให้อำนาจปกครองและอำนาจเลี้ยงดูบุตรทั้งสองคนตกได้แก่ชายผู้เป็นบิดาด้วยเหตุที่หญิงผู้เป็นมารดาเลี้ยงดูบุตรทั้งสองคนนั้นตามหลักคำสอนของ Jéhovah (les principes des témoins de Jéhovah) ซึ่งเป็นวิธีการเลี้ยงดูบุตรที่ขัดแย้งกับกฎหมายสหพันธรัฐเกี่ยวกับการศึกษาศาสนาและประโยชน์ของผู้เยาว์ (la loi fédérale sur l'éducation religieuse et à l'intérêt des enfants)^{๗๙}

ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนพิจารณาว่าคำพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งออสเตรียก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตครอบครัวของบุตรทั้งสองคนนั้น เนื่องจากบุตรทั้งสองคนนั้นอยู่กับหญิงผู้เป็นมารดาตั้งแต่เมื่อหญิงนั้นได้ไปจากสถานที่อันเป็นที่พักอาศัยของครอบครัว (le domicile conjugal) การก่อให้เกิดผลกระทบดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในวรรคสองของมาตรา ๘ ประกอบกับมาตรา ๑๔ ซึ่งบัญญัติว่าสิทธิต่างๆ ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด (sans distinction aucune) โดยเฉพาะการอาศัยเหตุผลทางศาสนา ศาลแห่งยุโรปเห็นว่าศาลสูงสุดแห่งออสเตรียพิพากษาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อคุ้มครองสุขภาพและสิทธิของบุตร แต่การที่อ้างอิงถึงข้อพิจารณาทางศาสนา (des considérations religieuses) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น ทำให้คำตัดสินของศาลสูงสุดแห่งออสเตรียขาดความได้สัดส่วน (un rapport raisonnable de proportionnalité) ระหว่างวิธีที่ใช้และวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น กรณีจึงเป็นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนข้อ ๘ ประกอบข้อ ๑๔ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ศาลแห่งยุโรปได้พิจารณาว่าชีวิตครอบครัว (la vie familiale) ตามนัยแห่งข้อ ๘ มิได้มุ่งหมายเฉพาะแต่ชีวิตครอบครัวของบุคคลที่สมรสกันและบุตรของคู่สมรสเท่านั้น หากแต่ยังหมายความถึงชีวิตครอบครัวของบุคคลที่อยู่กินกันฉันสามีภริยา (la vie des personnes vivant en

^{๗๙} Hoffmann c/ Autriche, 23 juin 1993, Volume n° 255 C de la série A des publications de la Cour, obs. J.-F. FLAUSS, A.J.D.A., 1993, 32.

union libre) และบุตรของบุคคลเหล่านั้นด้วย รัฐจึงมีหน้าที่กระทำการ (l'obligation positive) อย่างไรก็ดี เพื่อให้ความสัมพันธ์ของบุคคลเหล่านั้นกับบุตรดำรงอยู่

(๒) กรณีการส่งบุตรผู้เยาว์ไปยังสถานแรกรับ

ในกรณีที่คู่สามีภริยาไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ได้และได้ส่งบุตรผู้เยาว์ของตนไปให้แก่สำนักงานช่วยเหลือสังคม (l'assistance publique) หรือสำนักงานใช้ดุลพินิจดำเนินการดังกล่าวเอง ในกรณีเช่นนั้น สำนักงานอาจต้องใช้อำนาจต่างๆ อันเป็นอำนาจปกครอง (les prérogatives de l'autorité parentale) แทนบิดามารดาที่แท้จริง โดยเฉพาะอำนาจในการดูแลบุตร (la garde de l'enfant) จำกัดหรือเพิกถอนสิทธิในการเยี่ยมของบิดามารดา ตลอดจนส่งบุตรผู้เยาว์ไปยังสถานแรกรับ(un foyer d'accueil) เพื่อการดูแลต่อไป การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นจะเป็นการชอบด้วยกฎหมายก็ต่อเมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ของบุตร (l'intérêt de l'enfant) เป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ การตัดสินใจต่างๆ นั้นจะต้องกระทำโดยรู้ถึงสถานะของบิดามารดาและสถานะของบุตร และอาจได้รับการตรวจสอบควบคุมโดยองค์กรศาล (un contrôle judiciaire)

ในคดี *B., H., O., R. et W. c/Royaume-Uni*^{๘๐} ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนพิจารณาว่าการตัดสินใจเช่นนี้ขององค์กรของรัฐเป็นการกระทำอันเป็นการแทรกแซงในชีวิตครอบครัว ซึ่งจะเป็นการกระทำโดยชอบตามนัยแห่งวรรคสองของข้อ ๘ ก็ต่อเมื่อการตัดสินใจต่างๆ นั้นมีกฎหมายอ้างอิงได้ กระทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่บัญญัติไว้ซึ่งในที่นี้ คือ สุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายของบุตร และเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้ การตัดสินใจเช่นนั้นจะต้องกระทำโดยรู้เห็นถึงสถานะของบิดามารดาและสถานะของบุตรนั้น และองค์กรของรัฐได้ปรึกษาหารือกับบิดามารดาของบุตรนั้นก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการใดๆ การปรึกษาหารือเช่นนั้นเป็นขั้นตอนที่จำเป็น (une phase obligatoire) ในกระบวนการตัดสินใจขององค์กรของรัฐเลยทีเดียว

นอกจากนี้ ศาลยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่าการตัดสินใจหรือคำสั่งขององค์กรของรัฐจะต้องสามารถถูกโต้แย้งหรือตรวจสอบได้โดยกระบวนการยุติธรรม (de recours judiciaires) เพื่อตรวจสอบถึงความชอบธรรมของการตัดสินใจหรือคำสั่ง (le bien-fondé de la décision) ขององค์กรของรัฐ ทั้งนี้ การตรวจสอบดังกล่าวจะต้องสามารถกระทำได้ภายในเวลาอันสมควร (un délai raisonnable)

ด้วยเหตุนี้ ศาลแห่งยุโรปจึงวินิจฉัยว่ากฎหมายแห่งสหราชอาณาจักร (ที่มีการโต้แย้งในเรื่องร้องเรียนนี้) ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวอนุญาตให้องค์กรของรัฐทำการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่จำเป็นต้องปรึกษาหารือกับบิดามารดาของบุตรที่เกี่ยวข้องเสียก่อน อีกทั้งไม่สอดคล้องกับความในวรรคหนึ่งของข้อ ๖ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป (เกี่ยวกับ

^{๘๐} Arrêt *B., H., O., R. et W. c/Royaume-Uni*, Volume n° 120 de la série A des publications de la Cour; *B., R. และ W.* n° 121.

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม) เนื่องจากกฎหมายนั้นมิได้เปิดช่องให้ศาลซึ่งรับคำร้องโต้แย้ง คำสั่งขององค์กรของรัฐสามารถตรวจสอบความชอบธรรมของคำสั่งเช่นนั้นได้แต่อย่างใด

๒.๕.๕ คดีเกี่ยวกับการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับเสรีภาพในความสัมพันธ์ทางเพศ

(๑) ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง (la liberté des relations entre les deux sexes)

การคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลย่อมครอบคลุมถึงเสรีภาพของบุคคลในอันที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลอื่นด้วย อย่างไรก็ตาม เสรีภาพดังกล่าวย่อมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมที่ชัดเจนและเป็นอิสระ (un consentement éclairé et libre) ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีใช้กรณีตามเรื่องร้องเรียนนี้ซึ่งเป็นกรณีของเด็กหญิงคนหนึ่งที่มีความพิการทางสติปัญญา (une handicapée mentale) และมีอายุ ๑๖ ปี หากแต่ในทางสติปัญญาแล้วยังเป็นเด็กอยู่ (demeurée intellectuellement une enfant) เด็กหญิงคนนี้อาศัยอยู่ในสถานแรกรับสำหรับเด็กที่พิการทางสติปัญญา ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถานแรกรับแห่งนี้ได้เข้าไปในห้องของเด็กหญิงและปลูกให้เด็กหญิงตื่นกลางดึก และบังคับให้เด็กหญิงตามเขาไปในห้องเพื่อมีเพศสัมพันธ์กับเขา การกระทำของบุคคลนั้นย่อมกระทบต่อสิทธิของเด็กหญิงนั้นในอันที่จะได้รับการเคารพต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของตน ซึ่งครอบคลุมถึงเสรีภาพในการมีเพศสัมพันธ์ด้วย เนื่องจากเด็กหญิงนั้นมิได้ให้ความยินยอมแก่การมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลนั้นแต่อย่างใด^{๘๑}

(๒) ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชาย (la liberté des relations sexuelles entre hommes)

สิทธิที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวอันเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของบุคคลรวมถึงเพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับชายด้วยหรือไม่ ในคดี *Dudgeon*^{๘๒} ภายหลังจากที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาโดยกฎหมายของประเทศไอร์แลนด์เหนือสำหรับการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับชาย (des rapports homosexuels entre hommes) ซึ่งมีอายุตั้งแต่ยี่สิบเอ็ดปีขึ้นไป เป็นการฝ่าฝืนหรือละเมิดสิทธิผู้ร้องที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของตน คณะกรรมการได้เสนอเรื่องดังกล่าวต่อศาลแห่งยุโรปเพื่อพิจารณา ศาลแห่งยุโรปมีคำพิพากษา เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๑๙๘๑ ว่ากฎหมายนั้นเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ร้องที่จะได้รับการเคารพในชีวิตส่วนตัวของเขาโดยมิชอบ เนื่องจากกฎหมายนั้นมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขประการต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในวรรคสองของข้อ ๘ ของอนุสัญญาแห่งยุโรป ศาลเห็นว่าแม้การกระทำเช่นนั้นมิกฎหมายกำหนดไว้ แต่มิใช่สิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อการคุ้มครองจิตใจ (la morale) ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ (une manifestation

^{๘๑} Arrêt X. et Y. c /Pays-Bas 26 mars 1985, Volume n° 91 de la série A des publications de la Cour.

^{๘๒} R. PELLOUX, Annuaire français de droit international, 1982, p. 504.

essentiellement privée de la personnalité humaine) “มิได้สัดส่วน” กับวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายซึ่งในที่นี้คือ การคุ้มครองจิตใจ

ต่อมา ศาลแห่งยุโรปได้ยืนยันแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นในคดี *Norris* ซึ่งศาลวินิจฉัยเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๑๙๘๘ และในคดี *Modinos c/ Chypre* เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๑๙๙๓ อีกด้วย

จากการศึกษาสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในประเทศต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิชีวิตส่วนตัวของบุคคลเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ ทุกประเทศ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวมีคุณค่าในระดับรัฐธรรมนูญเลยทีเดียว ดังนั้น บุคคลทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นองค์กรของรัฐหรือเอกชนด้วยกันจึงย่อมมีหน้าที่หรือความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องเคารพสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น และจะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิดังกล่าว ดังนั้น โดยหลักแล้ว องค์กรของรัฐย่อมจะดำเนินการมาตรการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดการใช้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลมิได้ อันจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลและอนุสัญญาแห่งยุโรป อย่างไรก็ตาม องค์กรของรัฐอาจมีความจำเป็นต้องดำเนินการมาตรการใดๆ เพื่อ “ประโยชน์สาธารณะ” อันอาจมีผลเป็นการแทรกแซงหรือล่วงละเมิดสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลได้ในบางกรณี แต่ทั้งนี้ การดำเนินการมาตรการเช่นนั้นโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้อีกต่อไปตามเงื่อนไขทั้งสามประการดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘ วรรคสอง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานเท่านั้น ซึ่งได้แก่ การดำเนินการมาตรการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้โดยยึดหลักการเข้าถึงข้อมูลของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และการคาดหมายล่วงหน้าได้ถึงผลของการใช้บังคับของกฎหมายที่เกี่ยวกับตน การดำเนินการมาตรการนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ประการหนึ่งประการใดอันเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะตามที่บัญญัติไว้ อันได้แก่ ความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ การป้องกันการกระทำความผิดอาญา และการคุ้มครองสุขภาพและจิตใจ หรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และการดำเนินการมาตรการนั้นจะต้องเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยและได้สัดส่วนกับการบรรลุวัตถุประสงค์ ที่มุ่งหมายนั้นโดยยึด “หลักความได้สัดส่วน” ระหว่างการดำเนินการมาตรการนั้นกับผลที่เกิดขึ้นต่อการแทรกแซงสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในชีวิตส่วนตัวเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมและในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องให้น้อยที่สุด

บทที่ ๓

กฎหมายไทยเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยหลายฉบับแล้วพบว่า ได้มีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติ สามารถแบ่งตามประเภทแห่งสิทธิ ได้ดังนี้

๓.๑ ประเภทของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท และมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑.๑ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๕

สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

(๒) ประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา ๓๒๒ – ๓๒๓)

มีสาระสำคัญเป็นการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในลักษณะความผิดฐานเปิดเผยความลับ ซึ่งเป็นการกำหนดความผิดกับผู้ประกอบวิชาชีพที่ล่วงรู้ความลับ เช่น แพทย์ พยาบาล นักบวช ทนายความ ผู้สอบบัญชี ผู้รับการอบรมในอาชีพ ที่เปิดเผยความลับ

(๓) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา ๔๒๐ มาตรา ๔๒๒ และ มาตรา ๔๒๓)

มีสาระสำคัญเกี่ยวกับความรับผิดชอบว่าด้วยละเมิดในทางแพ่งอันเป็นกรณีที่บุคคลหนึ่งได้ล่วงละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น จนก่อให้เกิดความเสียหายในเกียรติยศ ชื่อเสียง หรือสิทธิอื่นใด ตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองและคุ้มครองให้

(๔) พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยมีข้อยกเว้นอันไม่ต้องเปิดเผยที่แจ้งชัด และจำกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยแล้วจะเกิดความ

เสียหายต่อประเทศชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชน และกำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการ

(๕) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.

๒๕๕๑ (มาตรา ๔๐)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้ผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากรายการที่ออกอากาศเป็นเท็จ หรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนบุคคล อาจร้องเรียนต่อคณะกรรมการได้

(๖) พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต พ.ศ. ๒๕๔๕ (มาตรา ๒๐)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้บริษัทข้อมูลเครดิตเปิดเผยหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกหรือผู้ใช้บริการที่ประสงค์จะใช้ข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สินเชื่อและการออกบัตรเครดิต โดยในการเปิดเผยหรือให้ข้อมูลดังกล่าวจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อนทุกครั้ง เว้นแต่เจ้าของข้อมูลได้ให้ความยินยอมไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

(๗) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ (มาตรา ๒๗)

ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชนหรือสื่อสารสนเทศประเภทใด ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กหรือผู้ปกครอง โดยเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่จิตใจ ชื่อเสียง เกียรติคุณ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

(๘) ข้อบังคับสภาพนายความว่าด้วยมรรยาทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

(ข้อ ๑๑)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดห้ามมิให้ทนายความเปิดเผยความลับของลูกค้า ที่ได้รับรู้ในหน้าที่ของทนายความ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากลูกค้าคนนั้นแล้ว หรือโดยอำนาจศาล

๓.๑.๒ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ประกอบด้วย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒

มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกายของบุคคล ดังนี้

(ก) การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม

(ข) การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

(ค) ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

(๒) ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ ๙ ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา ๒๗๖ - ๒๘๗) และลักษณะ ๑๐ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย (มาตรา ๒๘๘ - มาตรา ๓๐๘)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดโทษแก่ผู้ที่ทำอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่น

๓.๑.๓ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๓๖)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดรับรองและคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๒) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ (มาตรา ๘ มาตรา ๑๖)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อดักจับไว้ซึ่งข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูล หรือกระทำการใดๆ ให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายโดยระบบคอมพิวเตอร์

๓.๑.๔ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการอยู่หรือพักอาศัย ประกอบด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓

มีสาระสำคัญเป็นการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานโดยบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) ประมวลกฎหมายอาญา หมวด ๘ ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา ๓๖๒ - ๓๖๖)

มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดความผิดและโทษสำหรับการบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ หรือเคหสถานของผู้อื่น

๓.๒ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามกฎหมายไทย

๓.๒.๑ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

(๑) มาตรการเชิงป้องกัน

- ประมวลกฎหมายอาญา หมวด ๒ ความผิดฐานเปิดเผยความลับ (มาตรา ๓๒๒ - มาตรา ๓๒๕) กำหนดความผิดและโทษสำหรับผู้เปิดเผยความลับของผู้อื่น

(๒) มาตรการเชิงเยียวยา

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๕ ละเมิด หมวด ๑ ความรับผิดเพื่อละเมิด มาตรา ๔๒๐ กำหนดให้ผู้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

- พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๐ กำหนดให้ดำเนินการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากรายการที่ออกอากาศเป็นเท็จหรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลโดยเร็ว

๓.๒.๒ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

(๑) มาตรการเชิงป้องกัน

- ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ ๙ ความผิดเกี่ยวกับเพศ (มาตรา ๒๗๖ - ๒๘๗) และลักษณะ ๑๐ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย (มาตรา ๒๘๘ - มาตรา ๓๐๘) กำหนดโทษแก่ผู้ที่ทำอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่น

(๒) มาตรการเชิงเยียวยา

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๕ ละเมิด หมวด ๑ ความรับผิดเพื่อละเมิด มาตรา ๔๒๐ กำหนดให้ผู้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

๓.๒.๓ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

(๑) มาตรการเชิงป้องกัน

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ หมวด ๑ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

(๒) มาตรการเชิงเยียวยา

- ไม่มี-

๓.๒.๔ มาตรการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการอยู่หรือพักอาศัย

(๑) มาตรการเชิงป้องกัน

- ประมวลกฎหมายอาญา หมวด ๘ ความผิดฐานบุกรุก (มาตรา ๓๖๒-๓๖๖) มีสาระสำคัญเป็นการกำหนดความผิดและโทษสำหรับการบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ หรือเคหสถานของผู้อื่น

(๒) มาตรการเชิงเยียวยา

- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๕ ละเมิด หมวด ๑ ความรับผิดเพื่อละเมิด มาตรา ๔๒๐ กำหนดให้ผู้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

๓.๓ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามกฎหมายไทย

๓.๓.๑ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๕

สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๓.๓.๒ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับเกียรติและร่างกาย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒

บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอน การกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้

๓.๓.๓ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๖

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓.๓.๔ ข้อจำกัดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับการอยู่หรือพักอาศัย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๓

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถาน

โดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการ ตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ

จะเห็นว่าแม้สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจะถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานประการหนึ่งที่ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและมีอาจจะก้าวล่วงได้ และบุคคลทุกคนย่อมสามารถ กระทำการใดๆ ก็ได้ตราบเท่าที่ไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่น แต่ในบางกรณีรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเข้า แทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ ซึ่งการกระทำของรัฐดังกล่าว จะต้องเป็นการกระทำที่ได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น และจะต้องเป็นการเข้าแทรกแซงโดยมีบทบัญญัติ ของกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน จึงจะเข้าข่ายกเว้นของการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของ บุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตาม ที่กล่าวมาแล้วในบทนี้

บทที่ ๔

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับการตรวจสอบการกระทำ

อันเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล ตามลำดับ

๔.๑ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๔.๑.๑ อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่ได้ก่อให้เกิดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยมาตรา ๒๐๐ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อให้ดำเนินการแก้ไข หากไม่มีการดำเนินการแก้ไข คณะกรรมการต้องรายงานต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ คณะกรรมการจะมีอำนาจในการ ตรวจสอบและรายงานการกระทำดังกล่าวแล้ว ยังมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบาย และข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย

ต่อเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ประกาศใช้บังคับก็ได้มีการกำหนดอำนาจเพิ่มเติมให้ให้อำนาจมาตรา ๒๕๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้อำนาจฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นด้วยโดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และที่กฎหมายบัญญัติตามลำดับ

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง สิทธิดังกล่าวได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ตามมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยโดยนัยเช่นนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติย่อมมีอำนาจหน้าที่ที่จะกำกับดูแลมิให้มีการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล

๔.๑.๒ อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๕๒

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทย^{๘๓} เป็นสำคัญ

ทั้งนี้ คำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

เมื่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจึงอยู่ในขอบเขตของนิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ดังกล่าวข้างต้น

โดยนัยดังกล่าว คณะกรรมการสิทธิจึงมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำหรือการดำเนินมาตรการใดอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

๔.๒. กรณีศึกษาเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัว

คณะผู้วิจัยได้นำปัญหาเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลต่างๆ และในลักษณะต่างๆ ที่มีการร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมาใช้เป็นกรณีศึกษาในงานศึกษาวิจัยนี้^{๘๔} เพื่อนำเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตรวจสอบและการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อไป การกระทำในลักษณะต่างๆ ที่นำมาใช้เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ กรณีต่างๆ ดังต่อไปนี้

(๑) กรณีการจัดให้ผู้ป่วยโรคเอดส์เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์ โดยที่ผู้ป่วยนั้นมีได้แสดงความประสงค์ที่จะเข้ารับการอบรม

(๒) กรณีการนำศพของผู้ป่วยโรคเอดส์มาจัดแสดงนิทรรศการ โดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ป่วยนั้น

^{๘๓} มาตรา ๑๕ พ.ร.บ. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒

^{๘๔} ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำอันอาจก่อให้เกิดปัญหาการรุกรานหรือกระทบสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคล คณะผู้วิจัยได้สรุปจากผลการรับฟังความคิดเห็นร่วมกันระหว่างคณะผู้ศึกษาวิจัยและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ณ ห้องประชุมสำนักวิจัย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๕๕

- (๓) กรณีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเวชระเบียน
- (๔) กรณีการติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ
- (๕) กรณีการเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนในรถโดยสารระหว่างจังหวัดอันเป็นการรบกวนผู้โดยสาร
- (๖) กรณีการปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทางหรือรถไฟฟ้าอันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอก
- (๗) กรณีการถ่ายภาพของผู้อื่นโดยผู้ที่ถูกถ่ายหน้านั้นไม่ได้ให้ความยินยอมและนำไปพิมพ์เผยแพร่
- (๘) กรณีเรือนจำหรือห้องขังมีความเป็นอยู่อย่างแออัด ขาดสุขลักษณะที่ดี
- (๙) กรณีการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำ
- (๑๐) กรณีการติดกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ในห้องขังของผู้ต้องขัง หรือสถานที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย เช่น โรงภาพยนตร์
- (๑๑) กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ

ในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยจะได้ทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในกรณีศึกษาแต่ละกรณีดังกล่าวข้างต้นว่าการกระทำในแต่ละกรณีนั้นเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร และนำเสนอความเห็นประกอบประกอบข้อพิจารณาและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัว อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของงานศึกษาวิจัยนี้ ทั้งนี้ การวิเคราะห์และนำเสนอความเห็นของคณะผู้วิจัยในแต่ละกรณีศึกษา คณะผู้วิจัยจะใช้หลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามหลักสากลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังนั้น การวิเคราะห์และนำเสนอความเห็นต่อกรณีศึกษาในแต่ละกรณีจึงแบ่งหัวข้อออกเป็นสามประการ ได้แก่ ข้อเท็จจริง ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย และแนวทางการพิจารณา ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ กรณีการจัดให้ผู้ป่วยโรคเอดส์เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์ โดยที่ผู้ป่วยนั้นมีได้แสดงความประสงค์ที่จะเข้ารับการอบรม

(๑) ข้อเท็จจริง

โรงพยาบาลแห่งหนึ่งได้จัดให้ผู้ป่วยโรคเอดส์คนหนึ่งเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวสำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์ ในขณะที่ผู้ป่วยคนนั้นมาเข้ารับการรักษารักษาการเจ็บป่วยอย่างอื่น และได้แสดงความประสงค์ที่จะเข้ารับการอบรมนั้นแต่ประการใด อันทำให้บุคคลอื่นรับทราบว่าผู้ป่วยนั้นป่วยเป็นโรคเอดส์

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บหรือการเจ็บป่วยมีลักษณะเป็นข้อมูลอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การดำเนินการของโรงพยาบาลตามกรณีศึกษานี้เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ป่วยคนนั้นหรือไม่

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บหรือการเจ็บป่วยมีลักษณะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ในบริบทของกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของบุคคลหนึ่งย่อมเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ข้อมูลดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวประเภทหนึ่ง ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้งในข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อมูลดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยนั้นนั่นเอง

ในบริบทของกฎหมายของประเทศไทย ข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวกับความเจ็บป่วยย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ดังนั้น ข้อมูลที่ว่าผู้ป่วยนั้นเป็นโรคเอดส์จึงเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ประเด็นที่สอง การดำเนินการของโรงพยาบาลตามกรณีศึกษานี้เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ป่วยคนนั้นหรือไม่

เมื่อข้อมูลที่ว่าผู้ป่วยนั้นเป็นโรคเอดส์เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าวโดยไม่กระทำการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวโดยมิได้รับความยินยอมของผู้ป่วยนั้นโดยชัดแจ้งแต่อย่างใด โดยนัยดังกล่าว การดำเนินการดังกล่าวของโรงพยาบาลตามกรณีศึกษาจึงเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ป่วยนั้น

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุมัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น อันเข้าข้อยกเว้นของการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่

การดำเนินการดังกล่าวของโรงพยาบาลตามกรณีศึกษามีใช้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ มิใช่สิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุมัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นแต่อย่างใด

(๔) สรุป

การดำเนินการของโรงพยาบาลตามกรณีศึกษาจึงเป็นการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ป่วยนั้น นอกจากนี้ การกระทำดังกล่าวยังเป็นการกระทำที่ขัดต่อสิทธิของผู้ป่วยตามข้อ ๗ ของคำประกาศรับรองสิทธิผู้ป่วย^{๘๕} ซึ่งเป็นข้อตกลงของสภาวิชาชีพซึ่งมี แพทยสภาเป็นแกนนำเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นหลัก และเพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพพออนามัยกับผู้ป่วยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอันดี และเป็นที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน แพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ซึ่งกำหนดว่า “ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเองจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยเคร่งครัด เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้ป่วยหรือการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ผู้ป่วยมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน”

^{๘๕} คำประกาศสิทธิของผู้ป่วยออกโดยแพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะเพื่อถือปฏิบัติร่วมกันและเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นหลัก

๔.๒.๒ กรณีการนำศพของผู้ป่วยโรคเอดส์มาจัดแสดง โดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ป่วยนั้น

(๑) ข้อเท็จจริง

มูลนิธิคุ้มครองสิทธิด้านเอดส์และองค์กรเครือข่ายได้ยื่นเรื่องต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อขอให้ตรวจสอบและดำเนินการยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีการนำศพของผู้ป่วยที่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์มาจัดแสดง และเปิดให้ประชาชนทั่วไปเข้าชม โดยผู้จัดงานดังกล่าวอ้างว่าเพื่อเป็นอุทาหรณ์ให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวต่อโรคเอดส์ ทั้งนี้ ผู้จัดงานนั้นได้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้ตาย รวมทั้งประวัติของผู้ตายนั้ว่าประกอบอาชีพอะไรหรือใช้ชีวิตแบบใดจึงติดเชื้อ HIV เช่น ขายบริการ หรือใช้ยาเสพติด เป็นต้น แม้ว่ากรณีดังกล่าวผู้ตายได้ทำหนังสือแสดงความยินยอมให้นำศพไปใช้เพื่อการศึกษาได้ก็ตาม

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลประวัติเกี่ยวกับผู้ตายนั้มีลักษณะเป็นข้อมูลอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การนำศพผู้ตายด้วยโรคเอดส์มาจัดแสดงโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของบุคคลนั้นตามกรณีศึกษาเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตายนั้หรือไม่

ประเด็นที่สาม การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะครอบคลุมไปถึงบุคคลผู้เสียชีวิตไปแล้วหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลประวัติเกี่ยวกับผู้ตายนั้มีลักษณะเป็นข้อมูลอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ในบริบทของกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของบุคคลหนึ่งย่อมเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูล ส่วนบุคคลและสิทธิในชีวิตและร่างกาย ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้งในข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อมูลดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตายนั้ตนเอง

ในบริบทของกฎหมายของประเทศไทย ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของบุคคลย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมาย

ของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒

ดังนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของผู้ตายจึงเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ประเด็นที่สอง การนำศพผู้ตายด้วยโรคเอดส์มาจัดแสดงโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อและนามสกุล รวมทั้งประวัติส่วนตัวของบุคคลนั้นตามกรณีศึกษาเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตายนั้นหรือไม่

เมื่อข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของผู้ตายด้วยโรคเอดส์นั้นเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและสิทธิในชีวิตและร่างกายซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าวโดยไม่กระทำการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวโดยมิได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นโดยชัดแจ้งแต่อย่างใด โดยนัยดังกล่าว การดำเนินการดังกล่าวตามกรณีศึกษาจึงเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ตายนั้น

ประเด็นที่สาม การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะครอบคลุมไปถึงบุคคลผู้เสียชีวิตไปแล้วหรือไม่

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นสิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสถานะธรรมชาติ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์ และไม่อาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ บุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพในขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงเป็นรากฐานสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เคยวินิจฉัยประเด็นดังกล่าวไว้ในคดี *Mephisto*^{๘๖} ว่า “หลักการตามที่ยกย่องไว้ในรัฐธรรมนูญที่ห้ามมิให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันถือว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงนั้น กรณีย่อมเป็นการไม่สอดคล้องกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากบุคคลนั้นในขณะที่เขามีชีวิตอยู่เขาได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา แต่เมื่อบุคคลนั้นตายไปแล้วเขาก็กลับถูกลดศักดิ์ศรีหรือถูกทำให้ได้รับความเสื่อมเสียหลังจากความตายของบุคคลนั้น ดังนั้น ความผูกพันที่จะต้องให้ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผูกพันอำนาจรัฐตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑ ววรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญนั้น ความผูกพันดังกล่าวของรัฐต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมิได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของบุคคลนั้นแต่อย่างใด”

^{๘๖} BVerfGE 30,173 (194)

(๔) สรุป

การดำเนินการตามกรณีศึกษาดังกล่าว เมื่อครั้งที่ผู้ป่วยโรคเอดส์ยังมีชีวิตอยู่ เขามีสิทธิในชีวิตและร่างกายและมีสิทธิที่จะได้รับการปกปิดข้อมูลเกี่ยวกับตนเองจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยเคร่งครัด ซึ่งสิทธิต่างๆ ดังกล่าวถือเป็นส่วนหนึ่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔ ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมิได้สิ้นสุดลงพร้อมกับความตายของบุคคลนั้นแต่อย่างใด ซึ่งการนำศพผู้ป่วยเอดส์มาแสดงโดยไม่มีเสื้อผ้าปกคลุมพร้อมแสดงประวัติผู้ตายว่าประกอบอาชีพอะไร หรือใช้ชีวิตแบบใดจึงติดเชื่อ เช่น ขายบริการหรือใช้ยาเสพติด เป็นต้น แม้ว่ากรณีดังกล่าวผู้เสียชีวิตได้ทำหนังสือแสดงความยินยอมให้นำศพไปใช้เพื่อการศึกษาได้และการนำศพมาแสดงก็มีวัตถุประสงค์ที่จะเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้ผู้คนเกรงกลัวต่อโรคเอดส์ก็ตาม แต่การกระทำดังกล่าวย่อมจะมีผลเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ตาย เนื่องจากการนำร่างกายและรายละเอียดส่วนบุคคลมาเผยแพร่ต่อสาธารณะ ดังนั้น หากจำเป็นที่จะต้องมีการนำศพมาแสดงเพื่อจะเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้บุคคลอื่นๆ ระมัดระวังมิให้ติดเชื่อ HIV ก็อาจจะกระทำโดยความระมัดระวังในการแสดงประวัติบุคคลมิให้มีลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง เกียรติยศของผู้นั้น เช่น จะต้องไม่มีการเปิดเผยรายละเอียดส่วนตัวของบุคคล เช่น ชื่อ – สกุล ที่อยู่ อาชีพ ของผู้ตาย เป็นต้น

อนึ่ง นอกจากสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจะได้รับการรับรองและคุ้มครองแม้กระทั่งบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตายไปแล้วดังกล่าวข้างต้น กรณีเด็กในครรภ์มารดาซึ่งยังไม่มีสภาพบุคคลก็ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ถึงแม้สภาพบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งจะเริ่มต้นเมื่อมีคลอด แต่เนื่องจาก “สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “สิทธิในชีวิตและร่างกาย” ที่เป็นสิทธิติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิดเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสถานะธรรมชาติ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงไม่อาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ แต่ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้ได้รับหลักประกันมากขึ้นโดยบทบัญญัติกฎหมายสิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์จากการที่มนุษย์มีเจตจำนงโดยอิสระในอันที่จะสร้างสภาพแวดล้อมของตนเองหรือพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพในสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกบุคคล บุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพในขอบเขตส่วนบุคคลของแต่ละคนและด้วยเหตุนี้ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงเป็นรากฐานอันสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทำให้เป็นจริงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น กรณีจึงอาจเป็นการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้ว่าบุคคลนั้นจะยังไม่ถึงกำหนดหรือบุคคลนั้นได้ตายไปแล้วก็ตาม ดังนั้น ในกรณีนี้จึงไม่อาจจะอาศัยหลักสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวได้

โดยนัยดังกล่าว การทำแท้งเด็กในครรภ์มารดาที่มีได้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย หรือการที่รัฐมิได้เข้าไปปกป้องต่อชีวิตของเด็กในครรภ์มารดาดังกล่าว กรณีย่อมเป็นการขัดกับมาตรา ๑ (ศักดิ์ความเป็นมนุษย์) ของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี^{๘๗} ได้เคยวินิจฉัยว่ากฎหมายอาญาที่อนุญาตให้ทำแท้งได้เป็นโมฆะ โดยได้ให้เหตุผลว่า ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในครรภ์มารดานั้นถือว่าเป็นชีวิตอีกชีวิตหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐธรรมนูญ ซึ่งตามมาตรา ๒ (๒) “บุคคลมีสิทธิในชีวิตและร่างกาย” และตามมาตรา ๑ วรรคหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่อาจถูกล่วงละเมิดได้ ดังนั้นจึงเป็นการละเมิดหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การพและให้ความคุ้มครอง โดยหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐนั้นมิได้หมายความว่าห้ามการห้ามแทรกแซงโดยตรงของรัฐต่อชีวิตที่เติบโตในครรภ์มารดาเท่านั้น หากแต่รัฐยังจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องชีวิตดังกล่าวด้วย

๔.๒.๓ กรณีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเวชระเบียน

(๑) ข้อเท็จจริง

บิดาของบุตรที่เสียชีวิตได้ขอข้อมูลเกี่ยวกับเวชระเบียนของบุตรนั้นจากโรงพยาบาลที่บุตรนั้นรับการรักษาพยาบาลก่อนเสียชีวิต ตลอดจนรายงานการรักษาพยาบาลของแพทย์และพยาบาล เอกสารสรุปประวัติการรักษา และใบแจ้งสาเหตุการตาย รวมทั้งเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งหมด หากแต่โรงพยาบาลปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวโดยให้เหตุผลว่าเป็นหลักฐานข้อมูลทางการแพทย์

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุคคลหนึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่บิดาของบุตรผู้ตายขอข้อมูลเวชระเบียนของบุตรผู้ตาย ตลอดจนเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลบุตรของตนที่เสียชีวิตนั้น เพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียกร้องค่าเสียหายตามกฎหมาย เป็นการใช้สิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุตรของตนหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุคคลหนึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ในบริบทของกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุคคลหนึ่งย่อมเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลนั้น ข้อมูลดังกล่าวจึงเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้งในข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

^{๘๗} BVerfGE 39, 1.

มนุษย์ชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อมูลดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรที่เสียชีวิตนั้นนั่นเอง

ในบริบทของกฎหมายของประเทศไทย ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวของบุคคลย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติ มาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่าข้อมูลเวชระเบียนผู้ป่วยเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ป่วยหรือเป็นของโรงพยาบาล ต่อประเด็นปัญหานี้ บุคลากรทางการแพทย์ระดับสูงหลายท่าน ได้ออกมาให้ความเห็นว่า “ข้อมูลเวชระเบียนเป็นบันทึกของแพทย์เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ป่วย มีจุดประสงค์สำหรับแพทย์ใช้เองและเป็นสมบัติส่วนตัวของแพทย์ผู้นั้น แต่ถ้าผู้ป่วยร้องขอ แพทย์ควรให้บทสรุปซึ่งรวมประวัติผลการตรวจร่างกาย ผลทางห้องปฏิบัติการ การดำเนินโรคและยาที่ให้ เพื่อให้แพทย์ที่จะดูแลผู้ป่วยต่อไปรับทราบ การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาเฉพาะผู้ป่วยเป็นไปตามประกาศสิทธิผู้ป่วยซึ่งไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นข้อตกลงของสมาชิวิชาชีพ ซึ่งมีแพทย์สภาเป็นแกนนำเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของผู้ป่วยเป็นหลัก”^{๘๘}

แต่อย่างไรก็ตาม ตามความเห็นของนักวิชาการกฎหมาย สถานะของข้อมูลเวชระเบียนนั้น มีสถานะเป็น “ข้อมูลส่วนบุคคล” ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเวชระเบียนนั้น

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว ศาลปกครองกลางได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีหนึ่งซึ่งผู้ป่วยได้ขอตรวจและคัดสำเนาเวชระเบียนจากโรงพยาบาลเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการผ่าตัดรักษาและรายชื่อของแพทย์ผู้ทำการรักษา แต่โรงพยาบาลมีหนังสือแจ้งว่าไม่สามารถดำเนินการให้ได้เนื่องจากเอกสารสูญหายไปโดยแจ้งความไว้เป็นหลักฐานแล้ว ผู้ป่วยจึงยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลางในประเด็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้ผู้ป่วยไม่ได้รับรู้ข้อมูลในเวชระเบียนของผู้ป่วย อันถือเป็นการกระทำละเมิดในทางปกครอง ซึ่งศาลปกครองกลางได้พิจารณาแล้วมีคำวินิจฉัยว่า “โรงพยาบาลซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ นอกจากเอกสารเวชระเบียนจะเป็นเอกสารที่โรงพยาบาลจัดทำขึ้นและอยู่ในความครอบครองหรือควบคุมดูแลเพื่อประโยชน์ในทางการแพทย์ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการวินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยต่อไป หรือใช้เพื่อการศึกษาวิจัยแล้ว เวชระเบียนยังเป็นเอกสารที่ได้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ป่วยเกี่ยวกับประวัติสุขภาพ จึงเป็นข้อมูลข่าวสารราชการในลักษณะข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลสำหรับผู้ป่วย และถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ การที่โรงพยาบาลได้แจ้งความว่าเอกสารเวชระเบียนสูญหาย แต่ในทางคดีไม่ปรากฏ

^{๘๘} คำสัมภาษณ์ของเลขาธิการแพทยสภา, วารสาร *Medical news*, กันยายน ๒๕๔๘

ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอื่นใดที่พอฟังได้ว่าเวชระเบียนได้สูญหายไปจากความครอบครองของโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลปกปิดซ่อนเร้นไว้ โรงพยาบาลย่อมไม่อาจยกเอาความสูญหายของเวชระเบียนขึ้นกล่าวอ้างว่าเกิดจากบุคคลอื่นเพื่อบอกปิดความรับผิดชอบของตนเองได้ จึงถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ...”^{๘๙}

นอกจากนี้ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการยังได้เคยทำคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาดังกล่าวในทำนองเดียวกันกับแนวคำพิพากษาของศาลปกครองกลาง ได้แก่ คำวินิจฉัยที่ สค ๑๕๒/๒๕๕๒ วินิจฉัยไว้ สรุปความได้ว่า**ข้อมูลข่าวสารที่มีการร้องขอนั้นเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลของบุตรชายผู้ร้องขอ** และเมื่อบุตรชายของผู้ร้องขอถึงแก่กรรมโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ผู้ร้องขอซึ่งเป็นบิดาได้ใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเวชระเบียนและประวัติการรักษาพยาบาลได้ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพิจารณาโดยคำนึงถึงสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลและความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ จึงวินิจฉัยให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามคำขอ

ดังนั้น ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุตรที่เสียชีวิตไปนั้นจึงเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ประเด็นที่สอง การที่บิดาของบุตรที่เสียชีวิตขอข้อมูลเวชระเบียนของบุตร ตลอดจนเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลบุตรของตนที่เสียชีวิตนั้น เพื่อนำไปใช้ประกอบการเรียกร้องค่าเสียหายตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุตรของตนหรือไม่

เมื่อข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุตรที่เสียชีวิตไปตามกรณีศึกษาเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรนั้น ซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันของบุคคลอื่นที่จะต้องไม่กระทำการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวโดยมิได้รับความยินยอมของบุตรที่เสียชีวิตไปซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลดังกล่าวโดยชัดแจ้งแต่อย่างใด

แม้ว่าโดยหลักแล้ว การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวแก่บุคคลอื่นที่มิใช่เจ้าของข้อมูลนั้นจะเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุตรที่เสียชีวิตไปนั้น และบุตรนั้นจะยังคงได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอยู่แม้ว่าจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม แต่ข้อเท็จจริงตามกรณีศึกษา บิดาของบุตรที่เสียชีวิตไปเป็นผู้ขอข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุตรของตน ในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรนั้นและมีอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการ

^{๘๙} คดีปกครอง ระหว่าง น.ส.ศิริรัตน์ จันทเพชร ผู้ฟ้องคดี โรงพยาบาลศิริราช มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ถูกฟ้องคดี อ้างอิงจาก <http://news.thaipbs.or.th/content>

แทนบุตรที่เสียชีวิตไปแล้ว^{๔๐} ในอันที่จะได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับบุตรของตน เพื่อไปดำเนินการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการดังกล่าวย่อมได้รับการยกเว้น และไม่ถือเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุตรนั้นอันจะถือว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุตรที่เสียชีวิตไปนั้นแต่อย่างใด

(๔) สรุป

การที่โรงพยาบาลปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวโดยให้เหตุผลว่าเป็นหลักฐานข้อมูลทางการแพทย์ มิเพียงแต่จะเป็นการกระทำที่ขัดต่อสิทธิในการขอตรวจดูข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรนั้นตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการแล้ว การกระทำดังกล่าวยังเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุตรที่เสียชีวิตนั้นและผู้มีสิทธิดำเนินการแทนบุตรนั้นอีกมิติหนึ่งด้วย อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุตรที่เสียชีวิตนั้นและผู้มีสิทธิดำเนินการแทนบุตรนั้น

๔.๒.๔ กรณีการติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

(๑) ข้อเท็จจริง

ในปัจจุบันปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประกอบการธุรกิจจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการขายตรงและตลาดแบบตรงได้ใช้วิธีการต่างๆ ในการติดต่อเพื่อขายสินค้าหรือบริการ เช่น การโทรศัพท์ การส่งข้อความสั้นทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ การส่งข้อความทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ที่ได้รับการติดต่อข้อมูลต่างๆ นั้น มิได้ให้ความยินยอมด้วย การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ที่ได้รับการติดต่อ

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับเบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่อาศัยของบุคคลหนึ่ง มีลักษณะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

^{๔๐} กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐

ข้อ ๔ “ในกรณีเจ้าของข้อมูลถึงแก่กรรม และได้ทำพินัยกรรมกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้บุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิดำเนินการแทนตามมาตรา ๒๔ ได้ตามลำดับก่อนหลัง ดังต่อไปนี้”

- (๑) บุตรชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรม
- (๒) คู่สมรส
- (๓) บิดาหรือมารดา
- (๔) ผู้สืบสันดาน
- (๕) พี่น้องร่วมบิดามารดา
- (๖) คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ”

ประเด็นที่สอง การที่ผู้ประกอบธุรกิจติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ โดยได้รับข้อมูลส่วนตัวของบุคคล เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ จากผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง ข้อมูลเกี่ยวกับเบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่อาศัยของบุคคลหนึ่ง มีลักษณะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ในบริบทของกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศ ข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของบุคคลหนึ่งย่อมเป็นข้อมูลที่เกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและที่พักอาศัย ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้งในข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ข้อมูลดังกล่าวย่อมเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและที่พักอาศัยของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลนั้นนั่นเอง

ในบริบทของกฎหมายของประเทศไทย ข้อมูลเกี่ยวกับเบอร์โทรศัพท์ และที่อยู่อาศัยของบุคคลย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่ผู้ประกอบธุรกิจติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ โดยได้รับข้อมูลส่วนตัวของบุคคล เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์จากผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นหรือไม่

ในปัจจุบัน นอกจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ยังไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติใดที่บัญญัติคุ้มครองผู้ถูกรบกวนสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจากการดำเนินการดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้บัญญัติหลักการสำคัญๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ที่ถูกรบกวนจากการขายตรงทางโทรศัพท์มาบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น^{๙๑}

^{๙๑} รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว: ศึกษากรณีการรบกวนสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยธุรกิจขายตรง โดย ผศ. คณาธิป ทองรวีวงศ์ ข้อมูลจาก http://apheitconference.spu.ac.th/attachments/article/7/39_18-1.pdf

- ประมวลกฎหมายสหรัฐ (United States Code (USC)) ซึ่งได้กำหนดหลักการที่สำคัญไว้ใน มาตรา ๒๗๗ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการรบกวนทางโทรศัพท์ โทรเลข และวิทยุ โทรเลข (ภาษาอังกฤษ) และมาตรา ๖๑๐๒ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการตลาดทางไกล (ภาษาอังกฤษ)

- ประมวลกฎเกณฑ์แห่งสหพันธรัฐ (Code of Federal Regulations (CFR)) ในบรรพ ๔๗ ส่วนที่ ๖๔ (Part 64) ว่าด้วยข้อจำกัดเกี่ยวกับการตลาดทางไกล การเรียกร่องทางโทรศัพท์ และการโฆษณาทางโทรสาร ซึ่งบัญญัติให้สิทธิผู้ที่ได้รับการติดต่อสามารถแสดงความประสงค์ว่าจะไม่รับการติดต่อเช่นนั้นในอนาคตอีกต่อไป (Opt out) หรือบัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิผู้ที่ได้รับการติดต่อในเชิงป้องกัน ได้แก่ การนำระบบการขึ้นทะเบียนหมายเลขโทรศัพท์ที่ไม่ประสงค์ได้รับการติดต่อ (Do-not-call register)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ มาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว จะเห็นได้ว่า การติดต่อเพื่อขายสินค้า เช่น การโทรศัพท์ การส่งข้อความสั้นทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ การส่งข้อความทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ที่ได้รับการติดต่อนั้น มิได้ให้ความยินยอมด้วย ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ที่ได้รับการติดต่อ และผู้ที่ได้รับการติดต่ออาจเสียที่จะต้องตอบปฏิเสธนั้น เป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวอย่างชัดเจน

(๔) สรุป

การที่ผู้ประกอบการติดต่อหรือส่งข้อความเพื่อขายสินค้าหรือบริการแก่บุคคลอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ โดยได้รับข้อมูลส่วนตัวของบุคคลตามกรณีศึกษา ย่อมเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและที่พำนักอาศัย การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น

๔.๒.๕ กรณีการเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนในรถโดยสารระหว่างจังหวัดอันเป็นการรบกวนผู้โดยสาร

(๑) ข้อเท็จจริง

ผู้ประกอบการรถโดยสารระหว่างจังหวัดมักจะเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดซึ่งมีระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างยาวนาน การกระทำดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวน

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การเดินทางในระยะทางไกลโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่คนขับรถโดยสารระหว่างจังหวัดเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดซึ่งมีระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างยาวนาน อันก่อให้เกิด

ความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารนั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การเดินทางในระยะทางไกลโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

การเดินทางในระยะทางไกลโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนย่อมเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของบุคคลที่จะเดินทางโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในทางเนื้อตัวร่างกายในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในอันที่จะต้องได้รับความคุ้มครองตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการกำหนดกฎการบินในระยะทางไกลๆ การเปิดภาพยนตร์หรือเปิดเพลงอันก่อให้เกิดเสียงรบกวนผู้โดยสารจะต้องกระทำโดยใส่อุปกรณ์การฟัง ดังนั้น สายการบินแต่ละแห่งจึงแจกอุปกรณ์การฟังแก่ผู้โดยสารทุกคนเพื่อการรับชมภาพยนตร์หรือการรับฟังเพลงในระหว่างการเดินทางในเครื่องบินโดยสงบและไม่ก่อให้เกิดความรำคาญหรือรบกวนผู้โดยสารอื่น

ในบริบทของกฎหมายของประเทศไทย สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะเดินทางโดยสงบและปราศจากการรบกวนย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่คนขับรถโดยสารระหว่างจังหวัดเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดซึ่งมีระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างยาวนาน อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารนั้นหรือไม่

เมื่อการเดินทางในระยะทางไกลโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของบุคคลที่จะเดินทางโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวในทางเนื้อตัวร่างกายในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลดังกล่าวย่อมจะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นใดในอันที่จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพดังกล่าว โดยนัยดังกล่าว การที่คนขับรถโดยสารระหว่างจังหวัดเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนรถโดยสารระหว่างจังหวัด

ซึ่งมีระยะเวลาในการเดินทางยาวนาน อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้โดยสาร อาจเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวน อันเป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้โดยสารนั้นได้ กรณีจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังหรือเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวน โดยอาจจัดให้มีจอภาพหรือหูฟังส่วนตัวแก่ผู้โดยสารในแต่ละที่นั่งเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การชมภาพยนตร์หรือการฟังเพลงของผู้โดยสารแต่ละคนไม่กระทบสิทธิเสรีภาพของผู้โดยสารคนอื่น

(๔) สรุป

การที่คนขับรถโดยสารระหว่างจังหวัดเปิดภาพยนตร์หรือเพลงบนรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดซึ่งมีระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างยาวนาน อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้โดยสารที่ประสงค์จะเดินทางด้วยความสงบหรือปราศจากเสียงรบกวน ตามกรณีศึกษา เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารนั้น การกระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารอื่นนั้น

๔.๒.๖ กรณีการปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง ตู้รถไฟ หรือตู้รถไฟฟ้่า อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอก

(๑) ข้อเท็จจริง

ผู้ประกอบการขนส่งรถโดยสารประจำทาง รถไฟ หรือรถไฟฟ้่า ปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง ตู้รถไฟ หรือตู้รถไฟฟ้่า ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการโดยตนเอง หรืออนุญาตให้ผู้ประกอบการโฆษณาเป็นผู้ดำเนินการก็ตาม อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอกแก่ผู้โดยสารที่อยู่ภายในรถโดยสารหรือรถไฟฟ้่า

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การมองเห็นทัศนียภาพภายนอกรถโดยสารในระหว่างการเดินทางมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่ผู้ประกอบการขนส่งปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง บนหน้าต่างตู้รถไฟหรือตู้รถไฟฟ้่า อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอกเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การมองเห็นทัศนียภาพภายนอกรถโดยสารในระหว่างการเดินทางมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

บุคคลนอกจากจะมีสิทธิเสรีภาพในการเดินทางโดยสงบหรือปราศจากเสียงรบกวนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีสิทธิเสรีภาพที่จะมองเห็นทัศนียภาพภายนอกรถโดยสารในระหว่างการเดินทางอีกด้วย การทำหน้าต่างของรถโดยสารขึ้นก็เพื่อให้เกิดแสงสว่างภายในรถโดยสาร

อีกทั้งเพื่อความปลอดภัยในชีวิตร่างกายของผู้โดยสาร ในกรณีที่ผู้โดยสารมองเห็นว่ามีเหตุอันตรายหรืออุบัติเหตุใดๆ เกิดขึ้นภายนอก หรือในทางกลับกัน ในกรณีที่มิเหตุอันตรายเกิดขึ้นภายในรถโดยสาร เพื่อที่บุคคลภายนอกจะได้สังเกตเห็นและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้โดยสารได้ทันทั่วทั้งที่ การมองเห็นทัศนียภาพภายนอกรถโดยสารในระหว่างการเดินทางจึงเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจะต้องได้รับการคุ้มครองตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

โดยนัยดังกล่าว สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะมองเห็นทัศนียภาพภายนอกในระหว่างการเดินทางบนรถโดยสารประจำทาง รถไฟ หรือรถไฟฟ้า ย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่ผู้ประกอบกิจการขนส่งปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง บนหน้าต่างตู้รถไฟหรือตู้รถไฟฟ้า อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอก เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสารหรือไม่

เมื่อการมองเห็นทัศนียภาพภายนอกรถโดยสารในระหว่างการเดินทางเป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ในลักษณะที่เป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลดังกล่าว ย่อมจะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นใดในอันที่จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพดังกล่าว โดยนัยดังกล่าว การที่ผู้ประกอบกิจการขนส่งปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง บนหน้าต่างตู้รถไฟหรือตู้รถไฟฟ้า อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอก ย่อมเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้โดยสารโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสาร

นอกจากนี้ ศาลปกครองสูงสุดได้เคยมีคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวในคดีที่ อ. ๒๓๑/๒๕๕๐ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้โดยสารรถไฟขบวนด่วนพิเศษกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ เป็นประจำ ได้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองว่าได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการที่การรถไฟแห่งประเทศไทย (ผู้ถูกฟ้องคดี) อนุญาตให้เอกชนดำเนินการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณาบริเวณกระจกหน้าต่างภายนอกตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟ ทำให้ผู้โดยสารรถไฟไม่อาจมองเห็นทิวทัศน์สองข้างทางรถไฟได้อย่างชัดเจน และยังทำให้เกิดอาการตาพร่ามัวและคลื่นไส้ ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องทุกข์ต่อผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อให้ขูดลอกแผ่นป้ายโฆษณาดังกล่าวออกจากหน้าต่างตู้รถโดยสารแล้ว แต่ไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด ผู้ฟ้องคดีเห็นว่ากรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีไม่ดำเนินการตามคำร้องเรียน

ของผู้ฟ้องคดีนั้น เป็นการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ขอให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีดำเนินการลอกแผ่นป้ายโฆษณาออกจากกระจกหน้าต่างของตู้รถโดยสารทุกสายทั่วประเทศและทำความสะอาดกระจกหน้าต่างตู้โดยสารของขบวนรถไฟทุกขบวนให้สะอาด

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า มาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๔๙๔ บัญญัติให้ผู้ถูกฟ้องคดีมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำกิจการรับขนส่งผู้โดยสาร สินค้า พัสตุภัณฑ์และของอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการรถไฟซึ่งบริการสาธารณะ โดยในการจัดทำกิจการสาธารณะดังกล่าวนอกจากจัดให้มีขบวนรถไฟสำหรับขนส่งผู้โดยสาร สินค้า พัสตุภัณฑ์ และของอื่น ๆ อย่างเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนแล้ว ผู้ถูกฟ้องคดีจะต้องดูแลรักษาส่วนต่าง ๆ ของตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะดังกล่าวเช่น ที่นั่ง ที่นอนของผู้โดยสาร รวมทั้งประตูหน้าต่างของตู้รถโดยสารให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดีและสามารถอำนวยความสะดวกสบายในการเดินทางให้แก่ผู้โดยสารได้ตามสมควร ซึ่งในส่วน of หน้าต่างนั้น รถโดยสารทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารส่วนบุคคล หรือรถโดยสารสาธารณะและไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารปรับอากาศหรือรถโดยสารไม่ปรับอากาศ จะต้องมียานหน้าต่าง โดยหน้าต่างรถโดยสารมิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกรถเข้าไปในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่บนรถเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถ และระแวดระวังภัยอันตรายที่อาจจะมีจากภายนอกอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกว่ารถโดยสารแต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสตุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่ไม่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร ดังนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีจึงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้ตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟทุกขบวนมีหน้าต่างและดูแลรักษาหน้าต่างตู้รถโดยสารทุกคันให้อยู่สภาพที่สามารถใช้การได้สมวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีหน้าต่างการที่ผู้ถูกฟ้องคดีทำสัญญาเช่าติดตั้งป้ายโฆษณาที่กระจกหน้าต่างรถโดยสารได้ด้วย จึงเป็นการใช้หน้าต่างรถโดยสารแสวงหารายได้จนทำให้ผู้โดยสารไม่อาจใช้ประโยชน์จากหน้าต่างรถโดยสารตามวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีหน้าต่างได้ตามที่ควรจะเป็น ถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ในการจัดทำกิจการรับขนส่งผู้โดยสารซึ่งเป็นการบริการสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ศาลพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีดำเนินการขูดลอกแผ่นป้ายโฆษณาออกจากกระจกหน้าต่างตู้รถโดยสารและทำความสะอาดกระจกหน้าต่างตู้รถโดยสารรถไฟทุกคันให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

(๔) สรุป

การที่ผู้ประกอบการขนส่งปิดป้ายโฆษณาบนหน้าต่างรถโดยสารประจำทาง บนหน้าต่างตู้รถไฟหรือตู้รถไฟฟ้า อันเป็นการบดบังทัศนียภาพภายนอกตามกรณีศึกษาเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้โดยสาร

๔.๒.๗ กรณีการถ่ายภาพของผู้อื่นโดยผู้ที่ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอมและนำไปพิมพ์เผยแพร่

(๑) ข้อเท็จจริง

กรณีสื่อมวลชนถ่ายภาพผู้ที่ได้รับความเสียหายในคดีล่งละเมิดทางเพศ หรือใช้กล้องที่มีเลนส์ซูมภาพบุคคลอื่นให้เห็นใบหน้าของบุคคลนั้นในระยะใกล้ชิด แล้วนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือกรณีบุคคลคอยติดตามถ่ายภาพบุคคลอื่นในลักษณะคุกคาม (ปาปาราซี) โดยบุคคลที่ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอม ซึ่งการกระทำความดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีล่งละเมิดทางเพศ หรือก่อให้เกิดความเดือนร้อนรำคาญแก่ผู้ถูกถ่ายภาพ และอาจก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่ชีวิตร่างกายของผู้ถูกถ่ายภาพนั้นอีกด้วย

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การถ่ายภาพของบุคคลมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคล อันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้เสียหายในคดีล่งละเมิดทางเพศแล้วนำไปตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการที่บุคคลติดตามถ่ายภาพบุคคลอื่นในลักษณะคุกคามโดยบุคคลที่ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอม เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ถูกถ่ายภาพนั้น อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การถ่ายภาพของบุคคลมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคล อันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ภาพถ่ายของบุคคลย่อมเป็นข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลหรือสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของบุคคล ในเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นกัน จึงต้องได้รับการคุ้มครองตามนัยแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การถ่ายภาพบุคคลใดจะกระทำได้จะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นโดยชัดแจ้งเสียก่อน

โดยนัยดังกล่าว การถ่ายภาพบุคคลย่อมอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่งละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้เสียหายในคดีล่วงละเมิดทางเพศแล้วนำไปตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการที่บุคคลติดตามถ่ายภาพบุคคลอื่นในลักษณะคุกคามโดยบุคคลผู้ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอม เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ถูกถ่ายภาพนั้น อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้นหรือไม่

เมื่อการถ่ายภาพบุคคลเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกาย ในลักษณะที่เกี่ยวข้องด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น สิทธิของบุคคลดังกล่าวย่อมจะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่นใดในอันที่จะต้องไม่ถ่ายหรือบันทึกภาพของบุคคลอื่นโดยที่บุคคลนั้นมิได้ให้ความยินยอมโดยชัดแจ้ง หรือในลักษณะเป็นการคุกคามสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลนั้น โดยนัยดังกล่าว การที่สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้เสียหายในคดีล่วงละเมิดทางเพศแล้วนำไปตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการที่บุคคลติดตามถ่ายภาพบุคคลอื่นในลักษณะคุกคามโดยบุคคลผู้ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอม เป็นการแทรกแซงสิทธิ ในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ถูกถ่ายภาพนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้น

แม้ว่ามาตรา ๔๕ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดบทบัญญัติคุ้มครองการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่า “การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง” และมาตรา ๔๕ วรรคสอง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน” อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัตินี้ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดแจ้งว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งการคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล ซึ่งเป็นสิทธิอันเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะต้องได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขอื่นแต่อย่างใด

สำหรับหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับกรณีการถ่ายภาพของผู้อื่นโดยผู้ที่ถูกถ่ายภาพนั้นไม่ได้ให้ความยินยอมและนำไปพิมพ์เผยแพร่ นั้น คณะผู้วิจัยขอยกกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มาประกอบการพิจารณา ดังนี้

กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดหลักการคุ้มครอง “สิทธิอื่นๆ (Other right)” ไว้ในมาตรา ๘๒๓ (๑) เกี่ยวกับการรับรองสิทธิและความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในการพัฒนาบุคลิกภาพหรือความมีตัวตนของบุคคลในรูปภาพและสิทธิในการใช้นามของบุคคล รวมถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) และข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลทั่วไปบนพื้นฐานของมาตรา ๘๒๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง โดยกำหนดว่า บุคคลใดจงใจทำให้คนอื่นได้รับความเสียหายในการละเมิดศีลธรรมอันดีต้องชดเชยค่าเสียหายจากการกระทำดังกล่าว นอกจากนั้น หากเป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์จากสิทธิเกี่ยวกับบุคคล (appropriation of personality) เช่น การนำภาพของบุคคลไปใช้ประกอบการโฆษณา (แม้โฆษณานั้นจะไม่เสื่อมเสีย แต่เป็นโฆษณาที่ไม่ได้รับอนุญาตจากบุคคลอยู่ที่ยู่ภาพก็ถือเป็นการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับบุคคลเช่นกัน

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

การใช้ชื่อหรือภาพของบุคคลเพื่อผลประโยชน์โดยไม่ได้รับความยินยอม (appropriation) ถือเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวตามของประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น คดีระหว่าง Rochester และ Roberson ศาลมลรัฐนิวยอร์ก ได้ตัดสินให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายให้กับโจทก์ด้วยเหตุที่โจทก์นั้นถูกละเมิดด้วยการถูกนำภาพไปใช้เพื่อประโยชน์ในการโฆษณาสินค้าของจำเลย หรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นใดในทางที่เป็นการส่งเสริมการขายของจำเลยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโจทก์ผู้เป็นเจ้าของภาพดังกล่าว หรือกรณีที่ผู้หญิงถูกบันทึกภาพขณะที่กระโปรงของเธอถูกลมพัดเปิดขึ้น กรณีนี้โจทก์มีสิทธิร้องทุกข์ต่อศาลได้ (คดี Daily Times Democrat v. Graham 1964) หรือกรณีการนำรูปภาพของคนขับรถแท็กซี่ทั่วไปไปใช้ในการประกอบเรื่องเกี่ยวกับคนขับรถแท็กซี่ที่ขี่โกงในเมืองหรือการรวมเอาชื่อของโจทก์รูปภาพและลายมือของโจทก์เอาไว้ในห่องภาพคนร้ายในพิพิธภัณฑ์ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญา ทั้งที่ไม่มีข้อเท็จจริงว่าโจทก์เคยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญาเป็นต้น ซึ่งการกระทำละเมิดในฐานนี้ไม่จำเป็นต้องผิดในฐานหมิ่นประมาทควบคู่เสมอไป^{๙๒}

สำหรับแนวทางในการพิจารณาว่าเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ใน Restatement of Torts § 652 A - 1^{๙๓} ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการ พิจารณา ดังนี้

^{๙๒} ศศิกา เรื่องฤทธิ์ชาญกุล, มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓

^{๙๓} บุญสิทธิ์ บุญโพธิ์, สื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล,วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.- มี.ค. ๒๕๕๓) หน้า ๘๖-๘๘

(๑) การใช้ชื่อหรือรูปถ่ายของบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ทางการค้าของตน (Appropriation) ได้แก่

- การแต่งตัวหรือทำบุคลิกให้เหมือนบุคคลนั้น (Look-alikes)
- การเลียนแบบเสียงให้เหมือนบุคคลนั้น (Sound-alikes) ยกเว้นเป็นกรณีที่ทำให้ข้อมูลและเสนอข่าว

(๒) การรุกล้ำทางร่างกายของบุคคลอื่นในการที่ผู้นั้นประสงค์จะอยู่ตามลำพัง (Intrusion) เช่น การดักฟังพูดโทรศัพท์ การใช้กล้องเลนส์ซูมระยะไกลเพื่อถ่ายภาพ การแอบซ่อน ไมโครโฟนเพื่ออัดเทปการสนทนา ฯลฯ

ข้อสังเกต ในที่สาธารณะไม่ถือว่ามีสิทธิความเป็นส่วนตัวอยู่ส่วนตัว (No Privacy in Public) ดังนั้น การถูกถ่ายภาพในงานคอนเสิร์ตจึงไม่ใช่การรุกล้ำความเป็นส่วนตัวเพราะเป็นสถานที่ที่คนทั่วไปสามารถพบเห็นได้อย่างเสรี

(๓) การตีพิมพ์เรื่องราวส่วนตัวของบุคคลอื่นในลักษณะเกินเลยความพอดี หรือเป็นการล่วงละเมิดต่อการดำเนินชีวิตปกติของบุคคลนั้น (Publication of Private Information) หมายถึง

- เป็นการตีพิมพ์ข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
- การเปิดเผยดังกล่าวมีลักษณะล่วงละเมิดในมุมมองของบุคคลทั่วไป
- ข้อมูลดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนตามกฎหมาย

(๔) การเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จต่อสาธารณะ (False Light) หมายถึง การเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณชนโดยทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย โดยมโนทัศน์ประกอบดังนี้

- เป็นการเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นเท็จ
- ข้อความอันเป็นเท็จนั้นก่อให้เกิดความเสียหายในมุมมอง ของบุคคลทั่วไป
- ผู้เผยแพร่มีเจตนาทุจริตในขณะกล่าวหาบุคคลอื่น

(๔) สรุป

การที่สื่อมวลชนถ่ายภาพผู้เสียหายในคดีล่วงละเมิดทางเพศแล้วนำไปตีพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ หรือการที่บุคคลติดตามถ่ายภาพบุคคลอื่นในลักษณะคุกคามโดยบุคคลผู้ถูกถ่ายภูมุนั้นไม่ได้ให้ความยินยอม เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ถูกถ่ายภาพนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นการกระทำความผิดละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้น

๔.๒.๘ กรณีเรือนจำหรือห้องขังมีความเป็นอยู่อย่างแออัด ขาดสุขลักษณะที่ดี

(๑) ข้อเท็จจริง

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามสื่อมวลชน^{๙๔}ว่า สืบเนื่องจากในปัจจุบันได้มีการกวาดล้างผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดอย่างจริงจัง เป็นผลให้เรือนจำกลางคลองเปรมซึ่งใช้เป็นสถานตรวจพิสูจน์และควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยว่าเสพยาเสพติด นั้น มีผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากและมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่แออัดเป็นอย่างมาก โดยจำนวนผู้รับการตรวจพิสูจน์อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีประมาณ ๒,๖๐๐ คน แต่พื้นที่ภายในเรือนจำสามารถรองรับได้ ๑,๐๐๐ กว่าคน ทำให้รองรับคนได้ไม่เพียงพอและเกิดสภาพแออัด

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การอยู่หรือพักอาศัยของผู้ต้องขังในเรือนจำมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่เรือนจำหรือสถานกักกันมีความเป็นอยู่ที่แออัดขาดสุขลักษณะที่ดี เป็นการกระทบสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกันหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การอยู่หรือพักอาศัยของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือสถานกักกันมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะอยู่หรือพักอาศัยในสถานที่ที่เหมาะสมและถูกสุขลักษณะ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ต้องขังในเรือนจำ สิทธิในการอยู่หรือพักอาศัยของผู้ต้องขังในเรือนจำที่มีสุขลักษณะที่ดีย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตร่างกายของผู้ต้องขัง โดยนัยดังกล่าว ผู้ต้องขังย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners) อีกด้วย

ประเด็นที่สอง การที่เรือนจำหรือสถานกักกันมีความเป็นอยู่ที่แออัดขาดสุขลักษณะที่ดี เป็นการกระทบสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกันหรือไม่

มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard of minimum Rule for the Treatment of Prisoners) มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาโดยตรง ได้แก่

^{๙๔} ข่าวเรื่อง กินอึนอนอุ้ง จาก <http://www.correct.go.th/banknews.htm>

ข้อ (๓.๒) ห้องพัก ไม่ควรใช้ห้องนอนรวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป และจะต้องมีพื้นที่แสงสว่าง ห้องน้ำ ตลอดจนควรมีการทำความสะอาดอยู่เสมอ

ข้อ (๓.๓) อนาម္မိส่วนบุคคล ผู้ต้องขังควรได้รับบริการน้ำดื่ม กระจก ขำระ และสิ่งอื่นที่ใช้รักษาความสะอาดในร่างกาย

ข้อ (๓.๔) เสื้อผ้าและที่นอน

- ผู้ต้องขังที่มีได้รับอนุญาตให้ใช้เสื้อผ้าของตนเอง จะได้รับบริการเสื้อผ้าที่เหมาะสมและบริการซักล้างตามที่กำหนด

- ผู้ต้องขังที่อยู่นอกเรือนจำได้รับอนุญาตที่จะใช้เสื้อผ้าของตนเอง

- ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับที่นอนส่วนตัวและสะอาด

ข้อ (๓.๕) อาหาร ผู้ต้องขังควรได้รับประทานอาหารที่ถูกสุขอนามัย ตลอดจนได้ดื่มน้ำเมื่อร่างกายต้องการ

ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายของประเทศไทย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ มิได้มีการกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความหนาแน่นในการพักอาศัยและสุขอนามัยของนักโทษไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด หากบัญญัติไว้แต่เพียงในมาตรา ๒๙ ว่าให้ผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บหรือเป็นหญิงมีครรภ์ได้รับการรักษาพยาบาลตามควร เท่านั้น ดังนั้น การที่เรือนจำหรือสถานกักกันมีความเป็นอยู่ที่แออัด ขาดสุขลักษณะที่ดี ย่อมเป็นการปฏิบัติ (ต่อผู้ต้องขัง) ที่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และย่อมกระทบสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน

(๔) สรุป

การที่เรือนจำหรือสถานกักกันมีความเป็นอยู่ที่แออัด ขาดสุขลักษณะที่ดี เป็นการกระทบสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือผู้ถูกกักกัน

๔.๒.๙ กรณีการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำ

(๑) ข้อเท็จจริง

การตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายที่ญาติหรือเพื่อนของผู้ต้องขังส่งไปยังผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ หรือจดหมายที่ผู้ต้องขังเขียนถึงญาติหรือเพื่อนและส่งออกไปจากเรือนจำ จะกระทำหรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเกี่ยวเนื่องที่ต้องพิจารณาว่าการประทับตราบนซองจดหมายของผู้ต้องขัง ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าจดหมายฉบับนั้นเป็นของผู้ต้องขังที่ส่งออกมาจากเรือนจำ ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือไม่

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำ มีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือไม่

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำมีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

จดหมายหรือการติดต่อสื่อสารในรูปแบบอื่นโดยอ้อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล จดหมายจึงเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเปิดอ่านด้วยตนเอง และห้ามมิให้บุคคลอื่นใดตรวจดูหรือเปิดอ่าน ไม่เว้นแม้แต่ผู้ต้องขังในเรือนจำ สิทธิในการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิในจดหมายและการติดต่อสื่อสารโดยนัยดังกล่าว ผู้ต้องขังย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอีกด้วย

โดยนัยดังกล่าว สิทธิในการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายย่อมเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือไม่

เมื่อจดหมายหรือการติดต่อสื่อสารเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องขังซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าวโดยไม่กระทำการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวโดยมิได้รับความยินยอมของผู้ป่วยนั้นโดยชัดแจ้งแต่อย่างใด โดยนัยดังกล่าว การตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของเจ้าหน้าที่เรือนจำตามกรณีศึกษาจึงเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น อันเข้าข้อยกเว้นของการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๖
ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย
การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้ง
การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะ
กระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ
หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

นอกจากนี้ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน
เกี่ยวกับการขอลากิจ การขอย้ายกลับภูมิลำเนาให้ผู้ต้องขัง และการบริหารรับส่งจดหมายของผู้ต้องขัง
พ.ศ. ๒๕๔๖ ยังได้กำหนดในข้อ ๗ การพิจารณาเรื่องการบริการรับส่งจดหมายของผู้ต้องขัง มีขั้นตอน
และระยะเวลาในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้รับจดหมายที่ส่งถึงผู้ต้องขัง หรือที่
ผู้ต้องขังส่งถึงบุคคลอื่น หรือหน่วยงานภายนอก

ขั้นตอนที่ ๒

๑. ตรวจสอบพิจารณา ๑ วันทำการ

๒. นำส่งไปยังบุคคลอื่น หรือหน่วยงานภายนอกหรือนำจ่ายให้กับ
ผู้ต้องขัง ๑ วันทำการ กรณีจดหมายภาษาต่างประเทศ ให้ขยายระยะเวลาดำเนินการออกไป
อีก ๓ วันทำการ

ดังนั้น แม้ว่าผู้ต้องขังจะเป็นผู้ที่กระทำการผิดกฎหมายจนเป็นเหตุให้ถูก
คุมขัง แต่การถูกคุมขังหรือการจำกัดอิสรภาพดังกล่าวนั้น มิได้ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง
นั้นลดลงแต่อย่างใด ผู้ต้องขังก็ยังมีสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ เพียงแต่ต้องอยู่
ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน
เกี่ยวกับการขอลากิจ การขอย้ายกลับภูมิลำเนาให้ผู้ต้องขัง และการบริหารรับส่งจดหมายของผู้ต้องขัง
พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องจาก ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่จะต้องมีการควบคุมความประพฤติและจำเป็นจะต้องมีการบำบัด
ฟื้นฟูพฤติกรรมเพื่อให้สามารถออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในสังคมต่อไป โดยการตรวจสอบจดหมาย
ของผู้ต้องขังนั้นเป็นการกระทำเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอันเป็นข้อยกเว้นตามมาตรา ๓๖ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แต่มีประเด็นเกี่ยวเนื่องที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาต่อไปว่าการทำเครื่องหมายบนซองจดหมาย

เพื่อแสดงให้เห็นว่าจดหมายฉบับนั้นๆ ได้ส่งออกมาจากเรือนจำและผ่านการตรวจของเจ้าหน้าที่แล้ว จะเป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขังหรือไม่

กรณีเกี่ยวกับการประทับตราบนซองจดหมายของผู้ต้องขังนั้น กรมราชทัณฑ์ได้รับคำร้องจากญาติผู้ต้องขัง และได้พิจารณาข้อร้องเรียนและมีหนังสือ ด่วนมาก ที่ ยธ ๐๗๑๑.๑/๑๙๑๖๖ ลงวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า การตรวจสอบจดหมายของผู้ต้องขัง ที่ส่งออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน สถานกักกันและสถานกักขัง มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการนัดแนะ การวางแผนก่อความวุ่นวาย การก่อเหตุร้าย การแหกหักหลบหนี การลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้า เรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักกันและสถานกักขัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการ กระทำละเมิดต่อผู้ต้องขัง เจ้าของจดหมาย หรือบุคคลอื่นที่อาจได้รับความเสียหาย จึงให้เรือนจำหรือ ทัณฑสถานดำเนินการ ดังนี้

๑. การตรวจสอบจดหมายหรือเอกสารอื่นใดของผู้ต้องขังโดยให้ ตรวจสอบข้อความให้ละเอียดและให้ลงนามผู้ตรวจสอบในเอกสารหรือกระดาษจดหมาย ของผู้ต้องขังที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วแต่กรณีก่อนที่จะส่งออกนอกเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักกัน หรือสถานกักขัง

๒. กรณีจดหมายของผู้ต้องขังที่ส่งออกไปนั้น ห้ามมิให้ทำการประทับตรา ข้อความโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจการใดๆ บนซองจดหมายของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการ ละเมิดต่อทบบัญญัติของกฎหมายต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าการตรวจสอบจดหมายของผู้ต้องขังสามารถ กระทำได้ เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันการนัดแนะ การวางแผนก่อความวุ่นวาย การก่อเหตุร้าย การแหกหักหลบหนี การลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ ทัณฑสถาน สถานกักกัน และสถานกักขัง ซึ่งเป็นการปฏิบัติในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นสำคัญ แต่กรมราชทัณฑ์ก็ได้มีการคำนึงถึงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ของผู้ต้องขังอย่างเหมาะสมโดยห้ามมิให้ทำการประทับตราข้อความเพื่อแสดงให้เห็นว่าจดหมายฉบับนั้น ถูกส่งมาจากผู้ต้องขังในเรือนจำ

นอกจากนั้น จากการตรวจสอบเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ของเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานครพบว่า นอกจากสิทธิที่จะรับ-ส่งจดหมายแล้ว ปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายให้ ผู้ต้องขังสามารถรับ-ส่ง E-mail กับญาติ โดยการรับอีเมลล์ของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จะปริ้นต์มาจากอีเมลล์ แล้วนำส่งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อความว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ถ้าหากมีข้อความ ที่ไม่เหมาะสมก็จะไม่ส่งให้ผู้ต้องขัง แต่ถ้าเหมาะสมก็จะส่งให้แก่ผู้ต้องขังตามระเบียบที่กรมราชทัณฑ์ กำหนดไว้^{๙๕} ซึ่งถือว่าพัฒนาการที่ดีในการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ต้องขัง

^{๙๕} <http://bangkokremand.thport.com/pages/khaosaraelakichkam.php>

อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาตามกรณีศึกษานี้มีมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาโดยตรงไว้ในข้อ ๓๗ ซึ่งกำหนดว่า “พึงอนุญาตให้ผู้ต้องขังติดต่อกับครอบครัว และเพื่อนที่เชื่อถือได้ของเขาตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางจดหมายและโดยการเยี่ยมเยียนในความควบคุมของเจ้าหน้าที่” นอกจากนี้ หากพิจารณาตามกรอบข้อตกลงระหว่างประเทศหรือกฎหมายต่างประเทศบางประเทศ อาจพบว่ามีกำหนดแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกับแนวทางปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายไทย ดังนี้

หากพิจารณาตามกรอบของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแล้ว จะเห็นว่าจดหมาย (หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) ย่อมเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้รับความคุ้มครองมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลในจดหมายนั้นโดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การแทรกแซงสิทธิดังกล่าวโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อ ๘ วรรคสอง ของอนุสัญญาแห่งยุโรป กล่าวคือ การแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับจดหมาย(หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) จะกระทำต่อเมื่อเป็นการปฏิบัติอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น ความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือความปลอดภัยของประชาชน การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และการกระทำเช่นนั้นได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น โดยนัยดังกล่าว หลักสำคัญจึงได้แก่ การห้าม มิให้เปิดเผยหรือตรวจดูข้อมูลในจดหมาย (หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) ของผู้ต้องขัง การจะตรวจดูจดหมายของผู้ต้องขังได้ จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเหตุอันสมควรที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องขังจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด อันอาจกระทบต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความปลอดภัยหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้น ซึ่งต้องปรากฏข้อเท็จจริงประการหนึ่งประการใดเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง และหากจำเป็นจะต้องตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องขัง ดังที่ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี *Campbell c/Royaume-Uni* เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๑๙๙๒^{๙๖} ผู้ร้องซึ่งถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต (condamné à la prison à vie) ฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา (l'assassinat) ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ดี (de mauvais traitements) ของผู้ดูแลเรือนจำ (de gardiens de prison) ศาลได้ตัดสินว่าการเปิดอ่านจดหมายระหว่างทนายความและผู้ต้องขังโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ (les autorités pénitentiaires) เป็นการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในการติดต่อทางจดหมาย แม้การดำเนินการดังกล่าวจะมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้และมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าการดำเนินการเช่นนั้น “มิใช่” สิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย

^{๙๖} Arrêt *Campbell*, 25 mars 1992, Volume n° 233 de la série A, § 8 et 9 V. F. SUDRE, J. C. P. 1993, I, 3654, n° 23., อ้างแล้ว

ต่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น เนื่องจากเจตนาของผู้ต้องขังมีสถานะที่จะต้องได้รับสิทธิพิเศษ (un statut privilégié) ศาลให้เหตุผลว่าเจตนาของผู้ต้องขังที่มีไปถึงทนายความของตนจะถูกเปิดอ่านโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่เป็นการข่มขู่ซึ่งมีเหตุอันสมควรที่จะเชื่อว่าเจตนาอันนั้นมีเนื้อหาหรือข้อความที่เป็นการคุกคามความปลอดภัยขององค์กรหรือบุคคลอื่น (le contenu de la lettre menace la sécurité de l'établissement ou d'autrui) หรือที่มีลักษณะเป็นความผิด (le caractère délictueux) เท่านั้น ดังนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะสามารถเปิดเจตนาที่ทนายความมีไปถึงผู้ต้องขังได้ก็เฉพาะแต่เมื่อเจ้าหน้าที่มีเหตุผลอันสมควรเชื่อ (des motifs plausibles) ว่าเจตนาอันนั้นมีสิ่งผิดกฎหมายซึ่งมีอาจทำให้เปิดเผยได้โดยวิธีการตรวจสอบปกติอย่างอื่นแต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีเช่นนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องเปิดเจตนาอันนั้นต่อหน้าผู้ต้องขังโดยไม่ต้องไม่อ่านเจตนาอันนั้น

นอกจากนี้ ตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ขยายขอบเขตของสิทธิผู้ต้องขังให้ได้รับการเยี่ยมและการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นโดยศาลสูงได้มีคำพิพากษาห้ามการตรวจเนื้อหาของจดหมายที่ส่งออกจากเรือนจำ รวมทั้งห้ามการจำกัดสิทธิการติดต่อกันทางจดหมายระหว่างนักโทษกับบุคคลที่อยู่นอกเรือนจำ การตรวจจดหมายที่ส่งเข้ามาในเรือนจำให้กระทำได้ แต่ห้ามอ่านข้อความในจดหมาย รวมทั้งอนุญาตให้ทำการตรวจด้วยอุปกรณ์และการสัมผัสด้วยมือ นอกจากนั้น เรือนจำควรจัดให้มีตัวแทนของนักโทษที่ทำหน้าที่สังเกตการณ์ปฏิบัติในห้องไปรษณีย์ของเรือนจำ และการตรวจสอบสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่ส่งให้นักโทษในเรือนจำให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อค้นหาสิ่งผิดกฎหมายหรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งฝ่าฝืนข้อบังคับและระเบียบของเรือนจำ

สำหรับการใช้โทรศัพท์ของเรือนจำ นักโทษได้รับอนุญาตให้ใช้โทรศัพท์สาธารณะที่ติดตั้งในเรือนจำได้สัปดาห์ละ ๒- ๓ นาที รวมทั้งการให้ใช้โทรศัพท์ฉุกเฉิน เช่น การติดต่อทนายความ เป็นต้น

(๔) สรุป

ในบริบทของกฎหมายไทย การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจดูหรือเปิดอ่านเจตนาของผู้ต้องขังเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง หากแต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น กรณีการกระทำเช่นนั้นจึงไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

๔.๒.๑๐ กรณีการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ในห้องขังของผู้ต้องขังหรือสถานที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย เช่น โรงภาพยนตร์

(๑) ข้อเท็จจริง

การติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ในห้องขังของผู้ต้องขัง หรือในสถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การใช้ชีวิตในห้องขังของผู้ต้องขัง หรือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ มีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในห้องขังของผู้ต้องขังก็ดี หรือการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในโรงภาพยนตร์ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือของผู้มาใช้บริการของโรงภาพยนตร์ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือบุคคลนั้นหรือไม่

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การใช้ชีวิตในห้องขังของผู้ต้องขัง หรือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ มีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

การใช้ชีวิตในห้องขังของผู้ต้องขังก็ดี การประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลในสถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ ก็ดี ย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอื่นเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือบุคคล ผู้ต้องขังย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่จะใช้ชีวิตของตนเองในห้องขัง ในลักษณะที่เป็นส่วนตัว ปราศจากการเฝ้าติดตามหรือบันทึกภาพโดยมิได้รับความยินยอมในทำนองเดียวกับบุคคลทั่วไปที่มีสิทธิเสรีภาพที่จะประพฤติปฏิบัติตามวิถีที่ตนเองประสงค์โดยไม่ถูกบุคคลใดเฝ้าติดตามหรือบันทึกภาพไว้โดยมิได้รับความยินยอม สิทธิในการใช้ชีวิตในห้องขังของผู้ต้องขังในเรือนจำหรือสิทธิของบุคคลในการประพฤติปฏิบัติตามวิถีของตนจึงย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในที่อยู่อาศัย โดยนัยดังกล่าว ผู้ต้องขังและบุคคลในที่สาธารณะย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

โดยนัยดังกล่าว การใช้ชีวิตในห้องซังของผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดตามวิถีของตนย่อมเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในห้องซังของผู้ต้องขังก็ดี หรือการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในโรงภาพยนตร์ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือของผู้มาใช้บริการของโรงภาพยนตร์ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือบุคคลนั้นหรือไม่

เมื่อการใช้ชีวิตในห้องซังของผู้ต้องขังในเรือนจำและการประพฤติปฏิบัติตนของบุคคลในสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับที่พักอาศัยซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าวโดยไม่กระทำการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้นโดยมิได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งของผู้ต้องขังหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นแต่อย่างใด โดยนัยดังกล่าว การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในห้องซังของผู้ต้องขังก็ดี หรือการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในโรงภาพยนตร์ตามกรณีศึกษา จึงเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือผู้มาใช้บริการของโรงภาพยนตร์ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือบุคคลนั้น

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

ต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดีหนึ่ง^{๙๗} ว่าการแยกขังเดี่ยว การควบคุมนักโทษโดยระบบวงจรปิด การไม่อนุญาตให้ฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์ หรือการไม่อนุญาตให้ออกกำลังกายนั้น จะกระทำได้โดยเฉพาะต่อนักโทษที่มีพฤติกรรมที่น่าอันตรายอย่างร้ายแรง หรือเพื่อให้มีการรักษาวินัยของเรือนจำเคร่งครัดขึ้นเท่านั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เคยพิจารณาประเด็นปัญหาในเรื่องนี้มาแล้ว^{๙๘} โดยเห็นว่าการพิจารณาเรื่องนี้จะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลกับประโยชน์ของสาธารณะที่รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครอง เช่น ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น เมื่อแสดงให้เห็นได้อย่างชัดแจ้งว่าประโยชน์สาธารณะต่างๆ เหล่านั้นมีความสำคัญและจำเป็น “เหนือกว่า” เรื่องส่วนตัวของบุคคล ก็สามารถดำเนินการได้ตามข้อยกเว้น

^{๙๗} รายงานการศึกษาวินิจฉัย เรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑๘

^{๙๘} ความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกรณีการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) ภายในพื้นที่ควบคุมหรือในห้องพักผู้ต้องสงสัย

ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ หากการติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในห้องขังของผู้ต้องขัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องขังถูกผู้อื่นทำร้ายหรือทำร้ายตัวเองในระหว่างที่ถูกคุมขัง รวมทั้งเพื่อใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นอุปกรณ์เสริมสำหรับช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยยิ่งขึ้น ย่อมถือได้ว่า วัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ มิใช่เฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขสองประการ คือ ต้องแจ้งให้บุคคลเหล่านั้นได้ทราบล่วงหน้าว่าบริเวณใดมีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดติดตั้งไว้ และระบุนหน่วยงานและบุคคลผู้รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน และเปิดเผย และต้องมีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมมิให้ภาพหรือข้อความจากกล้องโทรทัศน์วงจรปิดถูกนำไปเผยแพร่สู่สาธารณชน

โดยนัยดังกล่าว หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความมั่นคงของประเทศ หรือการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จำเป็นที่จะต้องมีการติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว จะต้องดำเนินการโดยมีกฎหมายให้อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเช่นนั้น การดำเนินการเช่นนั้นจะต้องจำกัดเฉพาะในกรณีที่จำเป็นจริงๆ โดยต้องชั่งน้ำหนักระหว่างการคุ้มครองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังกับประโยชน์สาธารณะที่รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครอง และการดำเนินการจะต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมและเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังโดยน้อยที่สุด ภายใต้หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน นอกจากนี้ ยังจะต้องมีการแจ้งเตือนด้วยการทำสัญลักษณ์หรือระบุเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนและเป็นที่สังเกตได้ง่ายว่าเป็นพื้นที่ที่มีการติดกล้องโทรทัศน์วงจรปิด

(๔) สรุป

การที่จะติดตั้งกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในห้องขังของผู้ต้องขังก็ดี หรือการติดกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในโรงพยาบาลนตร์ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังหรือของผู้มาใช้บริการของโรงพยาบาลนตร์ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือบุคคล แต่หากการดำเนินการดังกล่าวเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น กรณีการกระทำเช่นนั้นจึงไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

๔.๒.๑๑ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ

(๑) ข้อเท็จจริง

เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ซึ่งในทางปฏิบัติก็จะมีสื่อมวลชนตามไปทำข่าวและเผยแพร่ภาพของผู้ต้องหาไปตามสื่อต่างๆ ในบางคดีที่เป็นคดีที่สะเทือนขวัญก็จะมีประชาชนจำนวนมากไปมุงดูการทำแผนประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา และอาจมีการรุมทำร้ายร่างกาย หรือสาปแช่งผู้ต้องหา หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ

(๒) ประเด็นปัญหาทางกฎหมาย

ประเด็นที่หนึ่ง การแสดงตัวของบุคคลให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรือการเผยแพร่ภาพของบุคคลไปตามสื่อต่างๆ มีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลนั้นหรือไม่

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

(๓) แนวทางการพิจารณา

ประเด็นที่หนึ่ง การแสดงตัวของบุคคลให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรือการเผยแพร่ภาพของบุคคลไปตามสื่อต่างๆ มีลักษณะเป็นสิทธิของบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่

บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่จะแสดงตนให้ปรากฏต่อสาธารณชนหรือนำภาพของตนเองไปเผยแพร่โดยการตัดสินใจของตนเอง การแสดงตัวของบุคคลให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรือการนำภาพของตนเองไปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ ย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล แม้บุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาก็ตาม ผู้ต้องหาย่อมมีสิทธิเสรีภาพที่จะให้ความยินยอมหรือไม่ต่อการนำตัวของผู้ต้องหาไปปรากฏต่อสาธารณชนหรือนำภาพของผู้ต้องหาไปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ สิทธิดังกล่าวจึงย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกี่ยวข้องกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในเนื้อตัว

ร่างกาย โดยนัยดังกล่าว ผู้ต้องหา^{๙๙} ย่อมต้องได้รับความคุ้มครองตามข้อ ๑๑^{๑๐๐} และข้อ ๑๒ แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

โดยนัยดังกล่าว การแสดงตัวของผู้ต้องหาให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรือการนำภาพของตนเองไปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ ย่อมเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๓๕ และมาตรา ๓๙^{๑๐๑} ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

ประเด็นที่สอง การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือบุคคลนั้นหรือไม่

เมื่อการแสดงตัวของบุคคลให้ปรากฏต่อสาธารณชน หรือการนำภาพของตนเองไปเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ เป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิในเนื้อตัวร่างกายซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าวโดยไม่กระทำการแทรกแซงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้นโดยมิได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งของผู้ต้องหาแต่อย่างใด โดยนัยดังกล่าว การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา

อนึ่ง นอกจากผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะไม่ถูกบันทึกภาพโดยที่ตนมิได้ยินยอมด้วยแล้ว จำเลยในคดีอาญาก็มีกฎหมายคุ้มครองที่จะไม่ถูกบันทึกภาพในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลหรือในระหว่างถูกจองจำในเรือนจำ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

^{๙๙} มาตรา ๒) ๒) (ป. วิ. อาญา บัญญัติว่า “‘ผู้ต้องหา’ หมายความว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล”

^{๑๐๐} ข้อ ๑๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กำหนดว่า “(๑) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี”

^{๑๐๑} มาตรา ๓๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

- **ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการให้ข่าวและบริการข่าวสารของศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๕**

การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียง หรือการกระทำอย่างอื่นในทำนองเดียวกันในบริเวณศาลหรือในห้องพิจารณาที่ไม่มีการพิจารณาคดีให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษา ผู้รับผิดชอบในราชการของศาล นอกจากนั้น การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ บันทึกภาพหรือเสียงผู้ต้องหาหรือจำเลยในขณะที่อยู่ในสถานที่ควบคุมในศาลหรือในขณะที่เจ้าหน้าที่กำลังควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยจากสถานที่ควบคุมภายในศาลหรือห้องพิจารณาคดีไปยังสถานที่ต่างๆ ในบริเวณศาล ไม่สามารถกระทำได้

- **ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ภายในเรือนจำ พ.ศ. ๒๕๔๐**

ห้ามมิให้บุคคลใด ถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดีทัศน์รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ การถ่ายภาพผู้ต้องขัง ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ ห้ามมิให้บันทึกภาพใบหน้าหรือภาพที่สามารถเห็นใบหน้าได้อย่างชัดเจน หรือภาพที่สามารถให้เห็นและจำได้ว่า ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ใด เว้นแต่จะได้ดำเนินการปิดบังใบหน้าผู้ต้องขังนั้นตามวิธีการใดๆ เสียก่อน เพื่อมิให้ปรากฏภาพใบหน้า ผู้ต้องขังอย่างชัดเจนได้ นอกจากนั้นการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังต้องเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขัง

ประเด็นที่สาม การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้นหรือไม่

การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา การดำเนินการเช่นนั้นย่อมเป็นการขึ้นาสังคมส่วนหนึ่งให้เกิดความเข้าใจว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว และภายหลังจากที่ได้นำตัวผู้ต้องหาออกสื่อสาธารณะไปแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ติดตามทำข่าวอีกว่าศาลได้ตัดสินให้ผู้ต้องหานั้นว่ากระทำความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ อันกระทบหรือแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหาแล้ว และกรณีดังกล่าวจึงเป็นการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้ดำเนินการเช่นนั้นได้เพื่อประโยชน์สาธารณะ การดำเนินการนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และการดำเนินการนั้นได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์นั้น

อนึ่ง การนำผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพเป็นเพียงขั้นตอนการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีของพนักงานสอบสวนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามโซ่ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ” แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการดำเนินการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ และเมื่อตรวจสอบบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายฉบับใดที่ได้กำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือตำรวจในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพเอาไว้แต่อย่างใด จึงอาจกล่าวได้ว่าการทำแผนประกอบคำรับสารภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดี เพื่อให้คดีนั้นมีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเท่านั้น

(๔) สรุป

การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเผยแพร่ภาพถ่ายของผู้ต้องหาในคดีอาญาไปตามสื่อต่างๆ เป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยขอสรุปเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวและการรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว และให้ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการตรวจสอบการกระทำการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังนี้

๑. สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว และการรับรองและคุ้มครองสิทธิ

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to privacy) ถือเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์และเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อว่าเป็นสิทธิที่เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ผู้ใช้อำนาจปกครองไม่มีอำนาจที่จะลบล้างและมีอาจจะก้าวล่วงได้ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสี่ประการสำคัญ ได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ชีวิตครอบครัว เคหสถานหรือที่พักอาศัย และจดหมายหรือการติดต่อสื่อสาร

ดังนั้น โดยหลักแล้ว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลจึงต้องได้รับการเคารพจากบุคคลทั้งหลาย รวมถึงองค์กรของรัฐด้วย แต่อย่างไรก็ตาม องค์กรของรัฐอาจมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินมาตรการบางประการที่เป็นการแทรกแซงหรือรุกรานการใช้สิทธิดังกล่าว อันนำมาซึ่งการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดขององค์กรของรัฐเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือในทางตรงกันข้าม การกระทำนั้นเป็นการกระทำตามอำเภอใจหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๑.๑ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว กับการเคารพสิทธินั้นโดยบุคคลอื่น

สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับในฐานะเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อันมีค่าบังคับเหนือกว่ากฎหมายภายในของประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การรับรองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นการรับรองถึงการดำรงอยู่ของสิทธิดังกล่าวในลักษณะที่เป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในขณะที่การคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นการคุ้มครองทั้งในด้านความลับของ ความเป็นอยู่ส่วนตัวและในด้านเสรีภาพของความเป็นอยู่ส่วนตัวด้วย โดยนัยดังกล่าว บุคคลทุกคนจึงย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของตน และสามารถใช้สิทธินั้นได้ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและไม่กระทบสิทธิของบุคคลอื่น ในขณะเดียวกัน

สิทธิในความเป็นส่วนตัวก็ได้ก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลทั้งหลายในอันที่จะต้องไม่กระทำการอย่างใด ๆ ที่จะเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิดังกล่าว ทั้งจากองค์กรของรัฐ (ในความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับเอกชน) และจากเอกชนหรือปัจเจกบุคคล (ในความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนหรือปัจเจกบุคคลด้วยกันเอง)

สำหรับประเทศไทย สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้โดยชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจึงมีคุณค่าในระดับรัฐธรรมนูญเลยทีเดียว ดังนั้น โดยหลักแล้ว องค์กรของรัฐย่อมมีอาจดำเนินมาตรการหรือกระทำการอย่างใด ๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานการใช้สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลมิได้ อันจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว กับข้อยกเว้นของการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิดังกล่าวโดยชอบด้วยกฎหมาย

แม้ว่าโดยหลักแล้ว องค์กรของรัฐจะมีอาจกระทำการหรือดำเนินมาตรการใด ๆ อันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานการใช้สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่ในบางสถานการณ์ องค์กรของรัฐอาจมีความจำเป็นต้องดำเนินมาตรการทางกฎหมายหรือทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์สาธารณะ อันอาจมีผลเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลได้

อย่างไรก็ตาม การที่องค์กรของรัฐจะดำเนินมาตรการหรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลได้ จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการอันเป็นหลักประกันสิทธิของบุคคลที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินมาตรการหรือการกระทำการขององค์กรของรัฐ เพื่อป้องกันมิให้การดำเนินมาตรการหรือการกระทำการอย่างใด ๆ ขององค์กรของรัฐเป็นไปตามอำเภอใจหรือไม่สมเหตุสมผล ทั้งนี้ ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในข้อ ๘ วรรคสองของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ

๑.๒.๑ การดำเนินมาตรการนั้นต้องมีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์บัญญัติให้กระทำได้ โดยยึดหลักการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายหรือกฎระเบียบนั้นๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และหลักการคาดหมายล่วงหน้าได้ของบุคคลนั้นๆ เกี่ยวกับผลของการใช้บังคับกฎหมายหรือกฎระเบียบนั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับตน อันเป็นหลักประกันสิทธิของบุคคล

๑.๒.๒ การดำเนินมาตรการนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชน หรือการป้องกันการทำความผิดอาญา

๑.๒.๓ การดำเนินมาตรการนั้นจะต้องเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเป็นประโยชน์สาธารณะ และได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยยึด “หลักความได้สัดส่วน” ระหว่างการดำเนินมาตรการนั้นกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการแทรกแซงหรือการรุกรานสิทธิ

ในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล (การชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ของบุคคล ผู้ได้รับผลกระทบ)

๒. การตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล

โดยที่สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องด้วยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวจึงตกอยู่ในขอบเขตแห่งนิยามของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการอาจจำเป็นต้องตรวจสอบว่าการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่ ด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหลักสากลในเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๒.๑ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเชิงเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวตามหลักสากล ตลอดจนขอบเขตหรือประเภทต่างๆ ของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว และคุณค่าหรือสถานะทางกฎหมายของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและการตรวจสอบการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว

๒.๒ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะกรรมการชุดต่างๆ ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัวมีมาตรฐานและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงควรกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณา และการตรวจสอบการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเป็นการเฉพาะ โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

- นิยามหรือลักษณะของ “สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว” เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการใช้สิทธิของประชาชน ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- ขอบเขตของสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ตามลักษณะหรือเนื้อหาแห่งสิทธิให้ชัดเจน

- หลักเกณฑ์หรือแนวทางการพิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล อันเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ในการพิจารณาตรวจสอบเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล มีข้อสังเกตเพิ่มเติม ดังนี้

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรยึดถือกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศที่เป็นหลักสากลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เป็นสำคัญ ทั้งนี้ คณะกรรมการอาจศึกษาแนวทางการพิจารณาตรวจสอบหรือการให้เหตุผลของศาลแห่งยุโรป ด้านสิทธิมนุษยชนประกอบได้ด้วยก็ได้

- การกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล อาจเกิดขึ้นควบคู่หรือพร้อมๆ กับการกระทำความผิดตามกฎหมายเฉพาะฉบับใดฉบับหนึ่ง ดังเช่น กรณีการฟ้องคดีของรัฐบาลให้บุคคลหนึ่งตรวจสอบข้อมูลประวัติวัยเยาว์ของตนในช่วงที่ตนอาศัยอยู่ในสถานเลี้ยงเด็ก และข้อมูลเหล่านั้นถูกเก็บรักษาไว้ที่องค์กรของรัฐ ซึ่งศาลแห่งยุโรป ด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี *Gaskin c/Royaume-Uni* ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในกรณีเช่นนี้ ในการกระทำความผิดหนึ่งจึงอาจเกิดมี “มิติทับซ้อน” ขึ้นระหว่างการกระทำความผิดตามกฎหมายเฉพาะนั้นกับการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในกรณีเช่นนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติย่อมมีอำนาจหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบแต่เพียงในส่วนที่เกี่ยวกับมิติการกระทำอันเป็นการแทรกแซงหรือรุกรานสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่เท่านั้น โดยมีอาจก้าวล่วงพิจารณาไปถึงการกระทำอันเป็นความผิดตามกฎหมายเฉพาะนั้นๆ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่หรือความรับผิดชอบโดยตรงเป็นการเฉพาะขององค์กรของรัฐแห่งอื่นอยู่แล้ว

บรรณานุกรม

ตำราภาษาไทย

กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พ.ศ. ๒๕๓๘, น. ๒๕.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน:วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗, น. ๕๙-๖๐.

วีรพงษ์ บึงไกร. (๒๕๔๓) การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐, น. ๑๔.

เสรี นนทสุติ, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) หมวดองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ เรื่อง ๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของครูสภา, ๒๕๔๕, น. ๘.

โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา โดยรองศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พ.ศ. ๒๕๔๐.

โกคิน พลกุล, ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องจากรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๑, น. ๘๗.

วิทยานิพนธ์ภาษาไทย

ปิยะพร วงศ์เปี้ยสัจจ์, “การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลโดยธนาคารพาณิชย์กับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑, น. ๓๕ – ๓๗.

ศศิภา เรื่องฤทธิ์ชาญกุล, “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการเผยแพร่ข่าวผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

วารสารภาษาไทย

บุญสิทธิ์ บุญโพธิ์, สื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล, วารสารนักบริหาร ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.- มี.ค. ๒๕๕๓), น. ๘๖-๘๘.

ตำราภาษาต่างประเทศ

Arrêt *Leander*, 26 mars 1987, obs. L.-E. PETTITI et F. TEITGEN, *Rev. sc. crim. et dr. pén. comp.*, 1987, p. 749.

L. HAMON et J. LEAUTE, note sous Conseil constitutionnel, 12 février 1977, D. 1977, J. 174.

Req. n° 1307/61, *X. c/ République fédérale d'Allemagne*, Décision du 4 octobre 1962, Ann. de la Convention européenne des droits de l'homme, 1962, p. 231.

Req. n° 5488/72, *X. c/ la Belgique*, Décision du 30 mai 1974, Ann. de la Convention européenne des droits de l'homme, 1974, p. 223.